SALA DE LECTURA

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 17 mai 1992 **22 (121)**

DESTUL!

O parte din parlamentarii României, suficient de mare pentru a asigura majoritatea în adoptarea deciziilor, s-a hotărît să folosească la maximum fotoliul parlamentar, respectiv privilegiile aferente, obținînd amînarea, deocamdată sine die, a alegerilor generale. Nimic nu i-a putut întoarce pe parveniții noștri agramați și, practic, incompetenți de la dorința lor de prelungire a căpătuielii, nici avertismentul dlui prim-ministru Stolojan, nici campania de presă în favoarea urgentării alegerilor, nici voința celor mai multe partide de a accede la stabilitate și, desigur, nici situația dezastruoasă a economiei naționale. Stupiditatea a strivit în Parlamentul nostru inteligența și bunul simț. În mod normal, acest act de refuz purtînd numele de sabotaj politic al societății de către o parte care, în fond, nu mai reprezintă electoratul român, ar fi trebuit sancționat de Președintele țării prin dizolvarea acestui parlament parazitar și subversiv și organizarea de alegeri anticipate în termen de două săptămîni. În plus ar fi fost igienic ca tuturor celor care – în pofida evidențelor – au votat pentru amînarea alegerilor să li se ia dreptul de a mai candida pentru viitorul parlament. Fiindcă e limpede de tot că nu interesele țării îi preocupă pe ei, ci numai și numai interesele personale. Mă îndoiesc însă că Președintele României va risca un asemenea gest forte, chiar dacă domnia-sa ar fi de acord cu noi că asta e singura soluție corectă. În orice caz sfidarea pe care o practică acum majoritatea parlamentară s-ar putea să aibă consecințe neplăcute, pentru că electoratul s-a cam săturat de tertipurile la care asistă de atîta vreme și n-ar fi exclus să ceară el, din stradă, dizolvarea parlamentului. Pichetele de grevă ale sindicatelor și pericolul unei greve generale pe întreaga economie nu sînt de neglijat. În fața inconștienței argumentele logice și invocarea democrației nu au nici o valoare, nu pot face nimic. Mai mult chiar, cu cît e mai insistentă logica și cu cît e mai apăsat invocată democrația cu atît inconștiența se simte mai apărată și, deci, mai în largul ei. Credem că a trecut vremea dialogului cu acest Parlament dominat de iresponsabili, a trecut vremea încercărilor de a-i mai convinge că greșesc fatal și că sînt pe cale să ne azvîrle pe toți într-o groapă de unde nu știm cum și cînd am mai putea ieși. E momentul să le spunem fără nici un echivoc acestor domni : Destul ! Și să le cerem să se retragă imediat din fotolii spre a se putea organiza alegerile generale în ultima duminică din iulie. Altminteri România riscă să intre într-o etapă de anarhie plurivalentă – politică, economică, socială etc – la orizontul căreia ceea ce se vede nu e în nici un caz prosperitatea poporului român ci, mai curînd, pauperizarea lui peste limitele suportabilului și, implicit, un climat favorabil restaurării totalitarismului. Pentru evitarea acestei perspective nici un efort nu mi se pare prea mare. Nici chiar efortul parlamentarilor de azi întru părăsirea imediată a fotoliilor. La treabă deci, domnilor !

„L"

Augustin Costinescu : Arlechin

TITU MAIORESCU – 75

Documentar de Ion Munteanu

Ceramică de Costel Badea

Lucrările reproduse în acest număr au făcut recent obiectul unei expoziții de grup, la galeria „Simeza".

PRIVIGHETORUL

— în pagina a 11-a —

Poezia

Primele încercări literare ale poetului Popescu datează de la frageda vîrstă de 7 ani. Le scrijelea cu un cuțitaș pe ușa veceului din casa părintească. Doar o naivă lipsă de receptivitate poate explica faptul că părinții săi vopseau ușa de două ori pe săptămînă. Oricum, acele versuri circulă și astăzi pe ușile tuturor veceurilor publice din Capitală. Oricine le poate citi.

Popescu lipea abțibilduri cu flori și fluturași, lipea cărți de joc cu popi pe fainţa alb-strălucitoare. Astfel și-a ctitorit el sihăstria cotidiană a copilăriei sale. Chilia noastră de zi cu zi. Din cînd în cînd, din invelitoarea de argint a oglinzii ridea chipul curat, de sfînt purtat în extazul inspirației, ridea chipul lui Popescu la anii fragezi ai copilăriei.

Dar, mai întotdeauna, scria și plîngea. Acolo, în singurătate. De la atîtea și atîtea lacrimi, așa cum unii string pietre la rinichi, el strînsese în colțul ochilor diamante. Plîngea și scria. Fusese instalat și un pisoar miniatural în care aceste pietre prețioase erau colectate.

De-a lungul întregii sale cariere, în memoria atotcuprinzătoarei liniști din acea perioadă, pentru ca nu cumva volumele publicate de el să fie roase pe dinăuntru, în tăcere, de propriile lor gînduri și rînduri, Popescu le va administra, din patru în patru ani, șocuri electrice.

În cinstea poetului, la orice colț de stradă, vor fi înființate chioșcuri de tras apa. 1 leu minutul de singurătate. Veșnic aglomerate, veșnic asaltate de cetățeni inspirați. Iar la fiecare comemorare a sa, în toate localurile publice, în orice hotel, în Gara de Nord, în Piața Romană vor izvori, artezian, pișoare. Și va fi primăvară. Va fi soare.

Cristian Popescu

Augustin Costinescu : Balerine

REVOLUȚIA ÎN VINTILEASA

proză de Ion Cristoiu

SINGURĂTATEA, O MALADIE AMERICANĂ

de Carson Mc Cullers

SEVILLA – ORAȘUL ÎMPĂRAȚILOR

de Francisco Morales Padron

— în pagina a 16-a —

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți :
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Zu zwang

Lumea în care mai trăim este, oricît de aparentă s-ar fi arătat pînă acum pacea postbelică, în realitate mereu interbelică, o lume a războiului. Un război cu R mare de tipar, compus din multe, prea multe războaie cu r mic de mînă.

Faptul că astăzi, nu știu cît iunie 1992, sîntem iarăși la mijlocul unui sandvici războinic nu e deloc o întîmplare, nici nu e — deci — o excepție. Dacă ne uităm în stînga, oricum am fi așezați, dacă ne uităm în dreapta, la fel, nu vedem decît războaie, mai mult sau mai puțin fratricide. Sîrbii contra tuturor, inclusiv a conaționalilor pașnici de pe Terazie, „transnistrenii" contra românilor din Basarabia, cu ajutorul armatei a de două ori 7, cifră — după cum știm — însemnată, semnificativă, de la Pitagora încoace. Cine are dreptate nu e greu de stabilit, s-a și făcut asta și totuși luptele continuă, iar noi între ele, cu o oarecare dezorientare care-mi amintește de alte momente asemănătoare din istoria României. Sper să nu asistăm în acest final tulbure de mileniu la degenerarea conflictelor regionale în război generalizat, mondial cu alt cuvînt, ca-n 1914 sau 1941. Dar și atunci, ca și acum, am fost prinși la mijlocul bătăliei și, oricît s-au zbătut politicienii noștri, cei cu ochii deschiși, să ne mențină într-o neutralitate care ne-ar fi salvat poate, pînă la urmă am fost siliți să intrăm în război, ceea ce ne-a adus atîtea nenorociri, dar și întregirea națională, în primul dintre marile conflicte.

Jucătorii de șah numesc, în nemțește, zu zwang situația cînd unul dintre ei este silit de pozițiile de pe tablă să mute cum n-ar vrea, știind că merge, în următoarele — puține — mișcări, spre mat. În zu zwang a fost România și-n primul dar mai ales în al doilea război mondial. De fiecare dată cînd o parte importantă a teritoriului românesc se afla dincolo de granițele ei și numai întrînd în război se putea spera împlinirea idealului național al reîntregirii. În al doilea, însă, am pornit spre est ca să recucerim Basarabia și Bucovina ocupate samavolnic (ce bine se potrivește acest cuvînt cu sonorități slave în cazul de față !), găsindu-ne la finele războiului în situația de a ne reuni doar cu partea răpită a Ardealului, adică cea aflată în direcția exact opusă drumului inițial al armatelor. În șah ajungi în zu zwang atunci cînd, fie adversarul pătrunde în pozițiile tale, fie tu te aventurezi prea mult în pozițiile sale. Noi însă nu ne-am aventurat niciodată, cu o singură excepție poate, în ultimul război, prea mult în teritoriul dușman și totuși am fost, din start, în zu zwang. Pentru că alții au avansat mereu prea mult, depășindu-și spațiile vitale în căutarea altora și altora, care nu le aparțineau, devenind astfel, uneori, din vitale, letale. Am putea avansa ideea că în clipa în care teritoriul național nu mai devine decît obiect al expansiunilor economice, într-o Europă cu granițe culturale, mai mult decît militare, am scăpa și noi, românii, de spectrul veșnic al zu zwangului, care are și dezavantajul — nu minor nici măcar față de cel desenat pînă aici — de a nu ne lăsa să judecăm și să acționăm cu calm, rațional, după o analiză profundă, făcută în tihnă, a situațiilor, așa cum alte națiuni, aflate departe de tablele de șah ale istoriei, își permit în mod constant. De acest moment, al destinderii hotarelor militarizate se tem, însă, toți nevolnicii, care preferă jocul la peretele național celui, mai deschis, pe un teren unde mai sînt și alți competitori și cîștigă — dar nu războiul ! — cel mai înzestrat.

Nu sînt sigur că zu zwangul în care ne-am aflat pînă acum de atîtea ori ne este dat pentru totdeauna numai nouă.

Nicolae Prelipceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Ion Iliescu s-a hotărît să candideze". **(Tineretul liber)** ● ... „la adunarea ce a avut loc în fața primăriei din Jilbou"... **(Independentul, Craiova)** ● GHEORGHE VOICU : „Președintele ILIESCU, chezășia sărăciei noastre". **(Expres-magazin)** ● „Activistul din Oltenița n-a avut onoarea să stea în fața Majestății sale, căci dacă ar fi fost așa, contrastul dintre cei doi i-ar fi scăzut chiriașului de la Palat popularitatea pînă la aceea a unui președinte de asociație de locatari". **(Academia Cațavencu)** ● „S-a stricat cuptorul domnului Cornescu". (EM PRESS) ● Prof. MIRCEA MOISA : „Dl Radu Câmpeanu contra dlor M. Kogălniceanu și T. Maiorescu". **(Alianța Civică)** ● ȘTEFAN AUG. DOINAS : „Așadar lecția de dezbinare, ilustrată acum cîteva luni de liderul PNL, Radu Câmpeanu, găsește elevi sîrguincioși". **(România liberă)** ● GABRIEL HUIDES :... „electoratul, cu de-acum recunoscutul său fler politic, a dăruit (la Iași n.n.) candidatului PNL doar 2,75 din opțiunile sale". **(Expres magazin)** ● De, s-a răsturnat locomotiva... ● MIHAI CREANGĂ : „Și a urmat neuitatul Apel FDSN, citit de actrița Agatha Nicolau (...) care interpreta de minune o frumoasă combinație de Ana Pauker cu Goebbels, drept care a recoltat mai multe aplauze decît în toată cariera sa". **(România liberă)** ● ILIE NEACȘU (director și comunist de bine) : „Barul «Melody» din centrul Capitalei a cunoscut vineri 5 iunie începînd cu ora 13,00, o atmosferă cu adevărat românească". „S-a toastat pentru sănătatea lui Corneliu Vadim Tudor".... **(Europa)** ● ION I. BRĂTIANU, deputat de București, Președintele Uniunii Liberale Brătianu : „Cele 100 de numere ale revistei realizate pînă acum vor fi în acest fericit caz doar o etapă" etc. etc. **(România Mare)** ● ALICE CĂLINESCU — văduva lui George Călinescu — : „Să-i dea Dumnezeu lui Vadim sănătate și putere pentru a reuși și de aici înainte să salveze țara de dușmanii dinăuntru și cei de la graniță". **(România Mare)** ● ILIE NEACȘU : „Mă întreb ce s-ar fi întîmplat cu Țara și cu Neamul Românesc dacă n-ar fi apărut publicații de atitudine, naționale, ca «România Mare», «Europa», «Națiunea» ?" **(România Mare)** Ce s-ar fi întîmplat ? Ne-ar fi ocupat malgașii.... ● DAN ZAMFIRESCU : „Prin cele 100 de numere, «România Mare» a rămas în istorie ca revista care a salvat neamul de la dezastrul sufletesc programat (la computer, n.n.)". **(România Mare)** ● CONSTANTIN ANIN: „În ceea ce-l privește pe Corneliu Vadim Tudor, el va rămîne (...) tribunul neînfricat, împătimitul luptător pentru adevăr și dreptate. În raport cu pigmeii, domnul Vadim este piscul înalt, luminat de Dumnezeu și soare, dar și bătut de toate vînturile". **(România Mare)** Hai că asta-i bună... ● OCTAVIAN PALER : „Vîntul bate din altă direcție, pînă la Miloševici va sfîrși, probabil, prin a constata asta". **(România liberă)** ● „Ne cerem scuze că, în numărul trecut al revistei noastre, dl. Corneliu Vadim Tudor a apărut în cadrul acestei rubrici fără obișnuitul titlu de noblețe pe care i l-am acordat cu mult timp în urmă, acela de gălnar național. Cititorii sînt rugați să facă rectificarea cuvenită și să-i redea celui mai iubit gălnar al poporului gloria pe care o merită". **(Cuvîntul)** ● IRINA MIHAI : „Vladimir se masturbează frenetic. Mîna îi pistonează puța subțire. Glandul roșu-violaceu seamănă cu o corcodușă" ; „Nu după mult timp, lasă să-i scape un geamăt. Corina vede glandul cum se deschide și proiectează un jet lăptos, urmat apoi, de altele. Sperma aterizează pe mochetă, formînd o mică băltoacă". **(Prostituția)** ● ADRIAN SOCACIU : „Din actualul sediu al FDSN s-a tras" **(Cuvîntul)** ● „Boala de care suferă dl. Radu Ceontea e incurabilă : omul se visează Craiul Munților, dublat de Maria Antoaneta și Carolina de Monaco". **(Politica)** ● ION GHEORGHE : ... „Țara mea nu mai există / România Mare / România Liberă, / România Socialistă !". **(Totuși iubirea).**

Petre Stoica

momos

Erori în lanț

Alegerile locale au dat un plus de încredere electoratului buimăcit de întîmplările „democratice" de după decembrie '89. Ele veneau după evenimente nu numai singeroase, dar care erau în măsură să demonstreze că România este „locul unde nu s-a întîmplat nimic", sau poate, mai bine formulat, locul de unde au plecat ai noștri pentru a veni ai noștri. Oamenii simpli, cei care au numai dreptul la vot și la o pîine amară, după entuziasmul scălimb din 20 mai și-au trăs răsuflarea gîtuită timp de 45 de ani și, instinctiv, fiindcă dreptul de a gîndi nu le aparține, și-au dat seama că prin votul lor au lăsat vechiul regim pe picioarele lui și că ei, din deținuți politici au devenit, după manifestarea la urne, deținuți de drept comun.

Alegerile locale au fost victoria lor prin care, sperînd la mai bine, au încurajat o opoziție pînă atunci nu numai batjocorită, dar chiar disprețuită. Nimeni în februarie nu a ris de chelia dlui Halaicu, nimeni nu a considerat din cauza culorii brune că este țigan. Ca prin farmec, după nici doi ani de „libertate", oamenii au considerat firesc aspectul unui om politic și i-a interesat mai mult ce spune, decît cum arată. Toată lumea s-a bucurat atunci și a răsuflat ușurată. Din cauza rezultatelor acestor alegeri aripa mai liberală a F.S.N.-ului (cea condusă de dl. Roman) a considerat că este momentul să se desprindă de bătrînii comuniști și să-și caute noi alianțe. Această desprindere a unui corp de armată de la inamic și trecerea lui vizibilă în rîndurile noastre se datorează, repet, numai rezultatelor alegerilor locale care au produs o spaimă generatoare de reflecții obiective printre, atunci și acum, guvernanții tineri. Aceste victorii, deloc de neglijat, conștientizarea electoratului și ruptura aproape violentă a F.S.N.-ului în două, cu trecerea celei mai valoroase părți de partea opoziției, ar fi trebuit să ducă la singurul lucru normal : stringerea rîndurilor Convenției Democratice și propulsarea în față a celor mai capabili membri ai ei. Ei bine, nu ! Convenția, fără a fi manipulată în totalitate de S.R.I., — vorba Ilenei Mălăncioiu într-un articol publicat în revista „22", — a crezut de cuviință că, dacă lucrurile merg așa bine, își poate spăla în public micile rufe murdare pe care le ascundea de doi ani. Toate hotărîrile luate sînt nu numai aberante, dar mai ales în măsură de a distruge actuala opțiune a electoratului, cea de la ultimele alegeri. Ceea ce mă face să cred că în momentul de față avem o opoziție plasată politic sub cerințele țării.

Ștefan Agopian

dictatura personală

Crima politică postrevoluționară

Ajunși în acest punct „înaintat" al libertății noastre reciștigate la 22 decembrie 1989, cît de cît, libertate dizolvantă, la doi ani de la dramaticele evenimente bucureștene din 13—15 iunie 1990, evenimente pe care eu unul nu voi înceta să nu le agit și să nu le aduc pe tapet, public, pînă ce nu vor fi pedepsiți exemplar (vor fi pedepsiți vreodată ?) toți cei vinovați de crimele politice postrevoluționare, de maimuțărirea statului de drept și de deturnarea democrației în contul unui neocomunism **cu față umană reformată**, cum spun, ajunși pînă aici, nu pot să nu mă mir iar : cum de este posibil, pe tot timpul mandatului său, acest Parlament ales la 20 mai 1990 să eludeze, să nu-și asume responsabilitățile, să refuze, pur și simplu, să discute și să amendeze cele două rapoarte (Putere — Opoziție) ale Comisiei parlamentare de anchetă „13—15 iunie 1990", constituite imediat după nenorocirea „golănesco-legionaro-minerească", jumătate de an lucrîndu-se la ele ?

Adică azi e un lucru știut, că nici dracul nu le va mai include pe ordinea de zi a acestui Parlament ce trebuie deja să dea în primire ? Fiind egale cu zero rapoartele astea „13—15 iunie", lovite de nulitate... Mai ales că președintele ales al României la 20 mai 1990, vinovatul absolut al declanșării și întreținerii tragediei de atunci, nu vrea să se retragă la pensie la terminarea mandatului său ? Anunțîndu-și între timp, cu o nerușinare strigătoare la ceruri, candidatura la președinția țării pentru încă patru ani...

Într-un Parlament perfect F.S.N.-izat, în care Opoziția nu mai contează iar Puterea, minge fierbinte, ascunsă, e pasată cînd în mîinile F.D.S.N.-ului mereu interesat să acopere greșelile domnului Ion Iliescu, cînd în mîinile F.S.N.-ului unui Petre Roman, fost prim-ministru în vremea sîngeroasei „iliesciade", profund imoral, vinovat principal și el în organizarea întregii represiuni, în execuția scenariului desființării Zonei Libere de Neocomunism, fără scrupule ! El, primul ministru dînd ordin, după unele surse mai noi, chiar armatei la 13 iunie 1990 să tragă în plin în manifestanți, în pretinșii puciști — așa cum a dat ordin în 25 septembrie 1991 să tragă armata în plin, inventînd mereu cîte o lovitură de stat : norocul nostru fiind că neglorioasa noastră armată de azi a tras mai puțin în răsculați la 13 iunie 1990 și 25 septembrie 1991, decît în 16—25 decembrie 1989, nu se cunoaște exact de ce... Nu degeaba P. Roman, nu numai I. Iliescu, desigur, ține cu dinții de funcția supremă în partidul său și-și perfecționează serviciul de securitate obscur, paralel celui oficial (S.R.I.), sferele de influență ale acestor două servicii de poliție politică secretă anulîndu-se reciproc la orice atac intern de partid și unindu-se la orice atac extern F.S.N. —F.D.S.N. : faptul că amîndouă grupurile parlamentare F.S.N. refuză și azi intrarea pe rol a „rapoartelor 13—15 iunie" înseamnă, tacit, de fapt, că e o conlucrare ideală între F.S.N. și F.D.S.N., complice la crimele politice și abuz, grijulii la culme să nu cumva să li se dea de gol trecutul cel mai apropiat, definitiv compromițător. Cu atît mai mult cu cît s-a intrat în noua campanie electorală ! În așa fel că „13—15 iunie 1990" rămîne în continuare o tragedie postrevoluționară ce va trebui să fie elucidată și răzbunată de acea posteritate în care Puterea ar putea să aparțină Opoziției, vai...

Gheorghe Fărcașiu

Altfel, despre cei doi „golani" ai mei, „piețari", personaje în **Jurnalul unui martor ; 13—15 iunie 1990, București** (Editura Humanitas, 1992) cărora eu le sunt naș, ce să vă mai spun, să vă mai plictisesc un pic ? În ziua nunții lor religioase (nunta civilă, separată, a fost pe 10 mai 1991), în duminica de 19 mai 1991, plecați de acasă de la miri în căutarea bisericii din strada Sapienței, unde eram așteptați de preotul C. Voicescu, „golan" al Pieței Universității și sfinția sa, ce am luat seama ? La niște țipete de surpriză în acest sens... Am luat seama, coborîți din taximetre în strada Sapienței, rătăciți, că logodnica fotografului-„golan" Sebastian Țarălungă (arestat și el la Măgurele la 14 iunie 1990, dar eliberat după 24 de ore, de la el avînd să afle mama lui Mircea Dobrovicescu, mirele de acum, că e arestat acolo !), logodnica a fost uitată acasă la miri, în bucătărie, singură și nu are cheie...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

disocieri

Filon de sens

Decesul fizic al autorului priveşte existenta lui biografică. Cea literară este dominată de repunerea ei în discuţie, mereu mai înţelegătoare cu modul în care opera lui Anton Pann retrăieşte, de peste un secol si jumătate favoarea de a fi proiectată (explicată) în funcţie de scopul urmărit. Dacă am fi rămas sub dependenta destinului trăit, dimensiunea antonpannismului s-ar fi restrîns la anecdotică si ar fi fost, cert o pierdere. Aşa, cu un principiu explicativ util, actul creator al moralistului recuperează aproape total o existentă dificilă ca să-i valideze limbajul şi angajamentul.

Dar dincolo de tribulaţiile biografice, dincolo de faptul că şi-a trăit existenta ca operă si opera drept formă de existenţă, Anton Pann s-a smuls merituosului anonimat sublimînd cu pana legende si parcelări altminteri neunitare, totuşi parcă mereu dictate de vocea clipei prezente.

Ştiind că folositorul şi plăcutul merg bine împreună, înţeleptul a ştiut să le împletească mereu. Şi întocmai ca în **Povestea vorbei**, unde istorioarele au fiecare fabula lor (despre lenevie, prostie, minciună etc.), înţelesul mai general, cel original si valoros prin felul în care combate ideile greşite, dezmărgineşte o anumită servitute si devine, explicit, o laudă a poporului român, popor asuprit adesea minţit mai întotdeauna, totuşi în stare să se regăsească, superior asupritorilor săi, descoperindu-şi sieşi bucuria şi hotărîrea cu care poartă în inimă certitudini fundamentale. Învinuirea adusă lui Anton Pann că ar fi didactic (un didactic atemporal). G. Călinescu o respinge cînd de astă dată, îl vizează pe V. Voiculescu. Criticul observă despre poet că „stă de vorbă cu vorbele", pe care le „mîngîie şi le cîntă". Nu ştiu dacă Anton Pann procedase la fel, dar **Povestea vorbei** dă o indicaţie despre puterea cu care cuvîntul se topeşte în tîlc. Asta este calitatea tîlcuitorului: să coboare în fiinta lăuntrică a vorbelor, să le lumineze temeiurile, să le găsească locul într-un desen mlădios. Dacă A. Pann ştie să caute, dincolo de accepţii enigmatice acel sens ce încîntă si surprinde meritul sau răscumpără, într-o manieră proprie, micile riscuri de a rămîne impersonal în care se învăluie tîlcul.

Dar să nu uităm că sîntem într-o epocă de tranziţie cînd oamenii nu mai ştiu cît datorează urcuşului si cît treptelor de dedesubt. Poetul plin de vervă pune la grea încercare stări de spirit care reclamă serioase reevaluări. Astfel urcuşul devine mai lesnicios dacă este parcurs în tovărăşia cuiva în stare să ne iluzioneze, să dăruiască un punct de sprijin. Tîlcul reface o poveste, îi extrage înţelepciunea, îi revelează harul. Pe Anton Pann îl întîlnim mereu cum îi întîlnim mereu pe marii moralişti: cu zîmbetul pe buze şi cu nevoia de perfecţiune niciodată întinată de motivaţii şubrede.

Împrejurarea că a apărut într-o epocă de trecere atît de încărcată în evenimente explică măsura în care moralistul se lasă dublat de pedagog. Parţial sau complet orice moralist înclină să exploreze în spirit etic epoca în care s-a format ca şi cea în care se transpune. Cu menţiunea particulară că Anton Pann ştie să dea lecţii, să judece fără să plictisească, să solicite cu orice preţ o concluzie practică. Pedagogic, scriitorul nu-l anulează pe umorist, aşa cum nici acesta nu abuzează de darul său înnăscut pentru recomandări utile. Prin aceasta el poate fi apreciat atît în latura literară cît si în cea, nu mai puţin importantă, de pregătire pentru viaţă. Perspectiva paşoptistă selectează pe moralist ca şi pe filolog. Primul caută spaţiul vacant pentru învăţăturile ce se desprind dintr-o civilizaţie care a apus (cea a işlicului, a giubelei si caravanseraiurilor) şi din cealaltă în curs de adopţie, a redingotei, a gazetelor citite cu voce tare şi a maşinismului. Al doilea cultivă limbajul popular transformîndu-l în forţă-motrice a ideilor primenitoare. Şi deşi „îi stă mai bine lui Anton Pann în anteriu, decît în haina croită nemţeşte a lui Alecsandri"[1] sinceritatea de ton si de simţire îi sînt de mare folos. Graţie lor ingenioasa înmănunchiere de vorbe duhlii canalizează ambivalenţa scriitorului în direcţia cea bună. Tot N. Iorga scria într-un articol dedicat **Cărţilor populare**[2] cu referire la Anton Pann „Siliţi de o nevoie mai tare decît toate mofturile goale şi înfumurările proaste, ne întoarcem astfel la izvorul de adevăr, de frumuseţe, de bogăţie si de putere care e poporul şi nu suprapuşii cu haine de împrumut, valurile vii si nu spuma pîngărită de praful drumului".

Aşadar, pe de o parte moralistul veghează ca tendinţa spre imitare, cît şi simulacrul de înnoiri să-şi piardă orice credit. Pe de altă parte el vrea să îndrepte vechi cusururi precum flecăreala, beţia, pizma, lăcomia, făţărnicia. Întocmai oamenilor „începutului de drum", cum atît de frumos i-a numit Anton Pann pe cei ce deschid o cale de la vechi la nou, Anton Pann este omul unei răspîntii. Are bunul simt al omului de rînd, si inteligenta celui cu rădăcinile bine înfipte în experienta multiseculară a poporului.

Suculenta lui, de care pomeneşte G. Călinescu, provine din spiritul mucalit al mahalalei bucureştene dar si din nevoia de demnitate a celor care vor să-şi depăşească în mod natural condiţia. Nu maimuţărind pe alţii, cît rîvnind să se cunoască mai bine pe ei înşişi.

La confluenţa celor două lumi, a celor ce trag înapoi spre limbuţie şi huzur, dar si a celor ce visează la propăşire, Anton Pann stimulează bunele deprinderi şi persiflează mediocritatea.

Să nu uităm că Bucureştiul anilor paşoptişti este un vad comercial, cu tipicuri orientale în faţa cărora nu pălesc spontaneitatea în atitudini si prospeţimea de sentiment. Motivarea avansată de spiritul jovial al autorului a dat-o Paul Cornea cînd observă că Anton Pann nu ar fi fost el însuşi dacă nu l-ar fi incitat obstacolele întîlnite la tot pasul, instituţionalizate de ordinea fanariotă. Cum am văzut, Anton Pann este de-ajuns de dezinvolt să iniţieze într-o versiune de pitoresc nastratinism reacţia sa la abjecţie, obscurantism, improvizaţie. Lapidaritatea în picături si refuzul gratuităţii în istorioare pot fi puse pe seama unui bun instinct moralizator. Îl confirmă şi următorul citat din **Povestea vorbei** mai curînd o mostră perfectă de avertizare ironică: „Îmbucătura mare să-nghiţi / Şi nu vorba mare să nu zici / Deşi / Îmbucătura cea mare / Se-nghite cu-necare / Căci / Vorbele celor mari sînt ca / zmochinele de dulci / Iar vorbele celor mici sună ca nişte nuci / Zice un înţelept: / Sau taci, sau zi ceva mai bun decît tăcerea".

Ignat Ştefanov

Personajul antonpannesc se scaldă într-o lumină misterioasă. Nu este întotdeauna cel cunoscut din iconografia epocii. Mai degrabă, după ce se animă imaginea sa din cărţi, un bărbat matur metamorfozat de mireasma glumelor, de strălucirea demersului moralizator, uimitor în claritatea cu care ştie să privească în jur, să recîştige prin sarcasm gravitatea privirii ce judecă mentalităţi prăfuite. Iar dacă se situează decisiv în miezul timpului de tranziţie ca un martor simpatic al ei, Anton Pann devine el însuşi veriga de legătură între inşii derutanţi fiindcă alunecă din timpul lor şi primenirile pe cale să-i elimine de pe scena socială, pe măsură ce se suprapun scene, situaţii, pînde, bîrfe, un cortegiu de mici evenimente în care se autoproiectează povestitorul, fardat uneori, cîrtitor, colorat, eficace prin umor, mînuitor de voci si tonuri ce şoptesc insidios sau comunică pe faţă păţanii. O literatură ca aceasta sfîrşeşte prin a fi **pe-trecere**, încorporare de consideraţii, lecţii de viaţă, intoleranţe, frustrări, supralicitări.

La Anton Pann toate acestea nu fac decît să-i verifice uimitoarele disponibilităţi. Şi să evidenţeze, la confluenţa folclorului cu viaţa prozaică şi a tensiunilor meditative în expansiunea vitală, că artistul a fost şi rămîne exponentul sufletului naţional, încrezător în lumina ce aparţine prezentului etern. Un legiuitor şi un învăţător.

Într-o colectivitate ce aspiră să treacă de la levantinism la civilizaţia europeană, limbutul Anton Pann, artist cu apucături meşteşugăreşti, însă bine orientat în esenţă de vreme ce se manifestă structural drept **o conştiinţă critică**, se simte solidar cu generaţia ce vine, mai dotată si mai complexă, ce urmează să facă Unirea. Ar fi fost o apariţie unilaterală dacă în punctul de plecare i-ar fi lipsit perspicacitatea si în cel de sosire succesorii. Aşa, senzual si raţional, se hrăneşte din două filoane interferente. Are forţa să le capteze cu rîndul: din oralitate împrumută culoarea, pitorescul, din montajul de hieroglife, inteligenţa combinatorie. A putut trece drept un autor documentar. Din fericire paroxismul onomastic şi fizionomic prevestesc nu doar lexical cît mai ales prin savoare tipologică o linie bine individualizată de I. L. Caragiale si Tudor Arghezi. Pălăvrăgeala este doar forma acelui comic biciuitor de confuzii. Cum impresia că glumind Anton Pann colportează istorioare ţine de stratagemele fabulistului. În totul este, de departe, un foarte promiţător povestitor, neliniştit şi euforic, interogativ cu măsură, prudent, cu învăţăceii.

Henri Zalis

[1]) N. Iorga **O luptă literară**. Vol. II. Bucureşti, Edit. Minerva, 1979, p. 127.
[2]) **Op. cit.** vol. I, p. 40—41.

minimax

Ridendo castigat mores?

În raportarea-i la politic(ă), intelectualul are de ales — aprecia cîndva Thomas Mann — una dintre numai două atitudini posibile: ironia şi radicalismul. Neîndoielnic, discuţia de care este pasibil acest verdict poate fi lungă, dar îl vom prelua ca atare întrucît ceea ce ne interesează îndeosebi este declararea de către scriitorul german a preferinţei pentru ironie, opţiune întru totul de înţeles şi de acceptat în 1915 cînd apărea prima ediţie a cărţii în cauză, „Consideraţiile unui apolitic". După încă un sfert de secol, barem în cea mai mare parte din Europa, prezenţa ironiei în zona politicului ajunge să fie cel puţin suspectă. Distanţarea şi vioiciunea spiritual-ludică manifeste în timp ce împrejur se petrec orori sînt greu de conceput altcumva decît ca efect al unui grav compromis moral, cu pervertirea intelectuală inerentă. Cel mult, rămîne ca o dovadă a forţei „miraculoase" a spiritului faptul că unii dintre cei care au trecut prin lagărele de concentrare naziste sau care au îndurat „reeducarea" puşcăriilor comuniste, dacă au supravieţuit, au mai găsit totuşi resurse pentru a accede la ironie. Corecţia ce s-ar putea aduce acestui punct de vedere este că în condiţiile represiunii politice naziste şi/sau comuniste ironia a fost totuşi un mod de rezistenţă, aşa cum s-a mai întîmplat de atîtea alte ori în istorie în vremuri de restrişte şi prigoană. Într-adevăr, numai că totalitarismul nu poate fi judecat laolaltă cu alte forme de dictatură în pofida unor multiple asemănări; tocmai în virtutea acestei singularităţi impunîndu-se şi reconsiderarea îndreptăţirii atitudinii ironice în zona politicului, bineînţeles, urmînd a ne referi la comunism, inclusiv datorită faptului că abia comunismul, prin persistenţa-i în timp, a evidenţiat plenar „virtuţile" unui regim politic totalitar.

Într-o primă fază, definită prin teroare generalizată, regimurile comuniste au făcut de fapt imposibilă ironia în toate domeniile vieţii publice, patosul revoluţionar al tovarăşilor însoţindu-se cu un soi de ascetism intransigent, asemănător fervoarei mistice, aşa încît zîmbetul sau rîsul au fost adesea scump plătite fiind apreciate de-a dreptul contrarevoluţionare şi reprimate în consecinţă. Ce-i drept, privite din exterior sau după ce faza terorii a fost depăşită, liturghiile politice şi întregul mod de viaţă comunist, prin absurditatea-i, a servit şi probabil va mai servi vreme îndelungată ca subiect predilect al umorului dar, date fiind milioanele de victime ale acestei aberaţii istorice, firesc nu poate fi în această privinţă decît umorul negru, sau „de spînzurătoare" cum îi spun nemţii, **Galgenhumor**.

Odată ce regimul de teroare poliţienească a anihilat complet orice posibilitate de manifestare a unei opoziţii politice iar unicei proprietăţi de stat a ajuns să-i corespundă o cultură unică psalmodiind în diferite registre ideologia oficială, încrîncenarea proprie începuturilor revoluţionare s-a relaxat intrîndu-se într-o altă fază, aceea pe care Václav Havel a numit-o într-un celebru eseu politic („Puterea celor fără putere") **sistemul post-totalitar** — prefixul „post" semnificînd în concepţia gînditorului ceh nu pierderea caracterului totalitar al sistemului ci numai că el este diferit de dictaturile „clasice" cărora li se asociază de obicei conceptul de totalitarism. Definitoriu pentru acest stadiu avansat al comunismului a fost că, pentru a evita marginalizarea ori chiar represiunea, individului nu i se impunea să creadă într-adevăr (în) ideologia oficială ci doar s-o accepte, mimînd cît mai convingător devotamentul faţă de ea prin respectarea ritualurilor şi a stereotipurilor ei verbale. Treptat, s-a instăpînit astfel o ordine socială nefirească, schizoidă, în care uniformitatea politico-ideologică oficială (manifestă chiar şi prin vestimentaţie), aparent monolitică şi infailibilă, era dublată-cu-şi-ruptă-de diversitatea vieţii reale, dichotomia, prezentă în viaţa fiecărui individ, traversînd de sus pînă jos întreaga ierarhie socială. În aceste condiţii, raportarea ironică la putere, omniprezentă într-o „existenţă paralelă" a societăţilor comuniste, s-a manifestat ca un fenomen cu semnificaţie ambiguă. Aparent, era un sindrom de normalitate indicînd refuzul mistificării. În acelaşi timp însă (ceea ce şi explică toleranţa de care a dat dovadă poliţia politică, la fel ca şi în cazul literaturii esopice „contestatare"), ironia, permiţînd descărcarea tensiunii generată de dedublare, a funcţionat ca un soi de drog folositor puterii pentru convertirea şi asimilarea convenabilă în sistem a năzuinţei umane întru adevăr şi libertate. A te raporta ironic la un regim politic totalitar, nu înseamnă, în ultimă instanţă decît să i te supui şi chiar mai mult: să-l slujeşti — intelectualii fiind cu predilecţie „victimele" acestei capcane, pe de o parte, ironia satisfăcîndu-le propensiunea ludică, dar şi orgoliul, pe de altă parte, aceeaşi ironie servindu-le ca alibi moral.

Acum, toate cele de mai sus sînt — nu-i aşa? — de domeniul trecutului, de unde şi posibila nedumerire a eventualului cititor în privinţa oportunităţii reluării lor, mai cu seamă cînd sînt atîtea alte „chestiuni arzătoare la ordinea zilei". Asta s-ar părea. Dar parcă şi altfel. Căci întreaga evoluţie politică a societăţii româneşti din decembrie '89 încoace a fost marcată de ironie. Ba poate încă de două ori, sau în dublu sens.

Întîi, ironia ca mijloc de luptă politică. „Minunea" apariţiei perelor în plop avea să se dovedească emblematică iar ce a urmat, pe bună dreptate s-a numit ca fiind o confruntare dintre spiritul forţei şi forţa spiritului. De-o parte, cea a Puterii, bazîndu-se pe acelaşi aparat poliţienesc preluat cu tot cu „băieţi" şi metode de la fostul regim, singurele manifestări de „inteligenţă" au fost, în ultimă instanţă, viclenia, demagogia deşănţată şi abjecţia unui soi de mahala politică ce, odată cu simboluri şi sintagme istorice, şi-a arogat cu cinism rolul de dispecer naţional al patriotismului. Iar că Puterea nu este cîtuşi de puţin dispusă să accepte o mutaţie politică radicală, se vede pregnant abia acum cînd malversaţiile din Parlament pentru amînarea alegerilor au depăşit orice noimă, tărăgănarea fiind necesară pentru reaşezarea vechilor tovarăşi de încredere la toate nivelurile deciziei administrative astfel încît, la toamnă, alegerile (dacă vor mai fi alegeri) să nu mai prilejuiască nici o emoţie în tabăra „Iliescu & Comp.". De partea cealaltă, a celor în continuare „fără putere", chiar dacă în multe ocazii reprezentanţii lor politici n-au găsit cele mai eficiente „mutări", s-a înregistrat în schimb o adevărată explozie de fantezie, solicitarea cuvîntului şi a imaginii ajungînd la performanţe de virtuozitate. Dar, în acelaşi timp, tocmai în risipa de inteligenţă şi imaginaţie poate fi regăsită într-o bună măsură vulnerabilitatea celor care se opun actualei Puteri, căci argumentele logice şi ironia, în confruntare cu pragmatismul cinic, au avut cam acelaşi efect ca încercarea de a face deratizare cu apă de colonie.

În al doilea rînd, deşi tragică în esenţa-i, istoria celor doi ani şi jumătate de cînd durează în România agonia comunismului este marcată de ironie şi într-un sens mai profund. Căci ori de cîte ori s-a părut că evoluţia politică a depăşit pragul critic dincolo de care resurecţia totalitarismului să fie imposibilă, de fiecare dată victoriile s-au dovedit apoi minore ori chiar înşelătoare. La fel după cum aceeaşi ironie răzbate şi din destinul politic al celor rămaşi credincioşi „trandafirului" (mulţi poate de bună-credinţă). Înlăturarea lor, în curs de desfăşurare, confirmînd tradiţia comunistă a sacrificării „tovarăşilor de drum". O ironie încă mai amară cînd în acest joc perdant a fost antrenat şi P.N.L. Şi cum altfel mai potrivit decît tot cu ironie amară ar putea fi comentată anunţarea candidaturii la înalta magistratură de către cel ce se încăpăţînează să înfrunte veşnicia în cărţile de istorie a României pe aceeaşi pagină cu Ceauşescu? Şi ce motto mai potrivit pentru un asemenea comentariu decît **„Opriţi-l pe micuţul!"**, reclama comercială israeliană la un produs cu unică folosinţă? În mod cert însă, apa de colonie nu poate da rezultate în deratizare!

10 iunie 1992

Şerban Lanescu

dreptul la replică

Literatura ca istorie!

Ca editor al volumului **Amintirile colonelului Lăcusteanu**, publicat sub egida Muzeului Literaturii la editura Porto Franco (Galați, 1991), am remarcat cu plăcere onoarea pe care mi-o face dl. Mircea Anghelescu (director al Institutului de istorie și teorie literară „George Călinescu" documentarist, cercetător, editor, critic și istoric literar, profesor universitar etc.) de a semnala acest important eveniment editorial (**Luceafărul**, nr. 19/21 mai 1992 p. 2). Dar, trebuie să recunosc și cu o oarecare surprindere și nedumerire. Cu toată stima pe care i-o purtăm distinsului critic și istoric literar etc., constatăm cu regret că, din păcate, comentariul domniei sale pornește de la o premisă eronată, unilaterală (cea istorică) și inadecvată, pe lîngă obiect, imputînd în plus, în mod gratuit, grave greșeli și imperfecțiuni editoriale, în mare parte false ori inventate.

Ca principal editor al acestui volum și în virtutea dreptului la replică, mă simt îndreptățit să fac cîteva precizări de natură istorico-literară și editorială.

1) La o abordare globală a textului colonelului Lăcusteanu se desprind două coordonate principale: valoarea istorică și valoarea literară. Se poate spune deci că memoriile sale se situează la granița dintre istorie și literatură. Valoarea lor istorică este incontestabilă, nu a negat-o nimeni pînă acum, nici măcar dl. Mircea Anghelescu. Pînă aici lucrurile sînt clare!

În privința valorii literare a textului lucrurile se schimbă, aprecierile fiind împărțite: unele entuziaste (Camil Petrescu), altele mai mult sau mai puțin reținute, dar nu negative (George Călinescu, Nicolae Iorga, Pernessicius, Serban Cioculescu, Radu Albala, Florin Faifer, Ion Rotaru, Nicolae Manolescu, Petru Creția). Numai dl. Mircea Anghelescu neagă total valoarea literară a textului: „document psihologic fiind el nu este însă literatură, ci material pentru literatură..." („sau pentru istorie"). Ceea ce este fals și confuz. Oricum e dreptul domniei sale de a avea alte păreri. Dar, vorba domnului Ion Coja, acestea putînd fi oarecum „părelnice"! Afirmația (preluată din prefața domnului Petru Creția) cum că „Grigore Lăcusteanu îi datorează cariera sa literară, postumă, în întregime lui Camil Petrescu" este doar parțial adevărată. Textul lui Lăcusteanu are valoare istorică și literară prin el însuși, raportat la memorialistica vremii, oferind cititorului contemporan o imagine inedită, e drept subiectivă, dar în cea mai mare parte reală, a evenimentelor de la 1848 (cu date suplimentare reflectînd atmosfera și obiceiurile timpului), prezentată într-un stil direct, simplu, pitoresc și plin de savoare. Meritul lui Camil Petrescu fiind doar acela de a-l fi descoperit și publicat, intuind totodată în primul rînd valoarea sa literară, apreciind „realizarea concretului vieții veacului trecut" ca „suprarealism al automatismului psihologic" „nuda sinceritate", „autenticitatea, stilul direct, simplu", „prezentarea nemediată a actului pur". Aprecierile lui Camil Petrescu sînt exacte, ele nu sînt rodul unui entuziasm facil, cum crede domnul Mircea Anghelescu. Ultracălinescian (prin formație și deformație profesională) și anticamilpetrescian, domnia sa explică, paradoxal, entuziasmul lui Camil Petrescu „prin precaritatea informației lui istorice și printr-o curioasă autoiluzionare" (!!!). Colac peste pupăză adaugă stupefiant, că: „ceea ce a trezit admirația romancierului nu a fost propriu-zis autenticitatea textului, ci forma ei ostentativ vulgară, suficienta, lipsa de control, mitocănia personajului însuși...". Ceea ce este nu numai fals, ci de-a dreptul impertinent.

Dar dl. Mircea Anghelescu se războiește nu numai cu Camil Petrescu, ci mai ales cu Lăcusteanu. Se naște firesc o întrebare „celebră": „Bine, bine, dar cu calul ce-ai avut?...".

Calul său de bătaie îl reprezintă nu textul, cum ar fi fost normal, ci aproape exclusiv colonelul Lăcusteanu, ca personaj istoric. Într-un autentic spirit revoluționar (deh! reminiscențe ideologice), dl. Mircea Anghelescu tună și fulgeră împotriva colonelului și-l caracterizează în fel și chip: vulgar, mitocan, reactionar, ridicol, ostil, progresului egoist, agramat, orgolios, analfabet, lipsit de orice cultură mărginit, naiv etc. Domnia sa citează cu vîrf și îndesat anumite pasaje din confesiunile colonelului din care rezultă un portret moral grotesc, caragialesc și caricatural. Dar cît de nedrept! Realitatea este însă cu totul alta: cititorul care a avut șansa de a cumpăra această carte (de mult epuizată) și va avea curiozitatea de a o citi, va descoperi cu totul alt om. Dar de fapt nu omul contează, ci ceea ce scrie și cum scrie. Iar prefața domnului Petru Creția, nota asupra ediției, substanțiala selecție critică și textul în sine vor lămuri cititorul și vor proiecta o imagine mai adecvată a acestor memorii și a autorului lor. Confesiunile și relatările istorice ale colonelului Lăcusteanu sînt, realmente, pline de vervă savuroase, picante și de un pitoresc aparte. Faptul că reputatul critic și istoric literar Mircea Anghelescu (nu-i mai insir și celelalte funcții) nu le agreează e o chestiune de gust. Ori „de gustibus non disputandum!".

Jorge Louis Borges spunea într-un interviu că poezia (literatura în general) constă în a o simți: „Dacă un om nu simte poezia fizic, atunci nu simte poezia deloc. **E mai bine să se facă profesor sau critic...**" (subl. noastră), director, arhivist, documentarist, cercetător, istoric literar sau orice altceva! Dar și pentru aceasta sînt necesare „simțul literaturii", discernămînt, spirit critic și lipsă de orice reticență în interpretare.

„Simțim poezia (literatura — completarea noastră) așa cum simțim apropierea unei femei..." — mai spune Borges. Că dl. Mircea Anghelescu nu simte nici una nici alta, regretăm sincer, noi nu-l putem ajuta cu nimic!

Cît privește notele și datele istorice suplimentare invocate de dl. Mircea Anghelescu am considerat pentru acest moment (ediția a avut un tiraj mic), suficiente relatările colonelului Lăcusteanu, precum și notele și pertinentul comentariu istoric ale lui Ion C. Filitti, care oferă o imagine reală despre adevărurile revoluției de la 1848, altă decît cea „oficială" pe care ne-a inoculat-o ideologia comunistă cu apropieri și similitudini frapante cu evenimente mult mai recente... Iar ideea că istoria familiei Lăcusteanu poate fi extinsă folosind actele publicate în **Arhivele Olteniei**, cum ne sugerează dl. Mircea Anghelescu, nu credem să intereseze prea mult marele public. Principalul argument care ne-a determinat să reedităm **Amintirile colonelului Lăcusteanu** a fost (pe lîngă cel istoric) valoarea literară evidentă a acestei cărți (pe care dl Mircea Anghelescu o ignoră). După știința noastră memorialistica este totuși un gen literar. Și, fie că vrea, fie că nu vrea dl. Mircea Anghelescu, memoriile colonelului Lăcusteanu au totuși valențe literare, încadrîndu-se în genul memorialistic. Că dl. Mircea Anghelescu, critic și istoric literar etc. nu consideră memorialistica specie literară, e treaba domniei sale. De fapt, **în intenție**, Grigore Lăcusteanu nu a avut pretenția să facă istorie (după cum o și spune — p. 1), cu atît mai puțin literatură (deși, cum se vede s-a întîmplat să aibă oarecare talent), iar memoriile sale nu urmau să fie publicate vreodată (v. nota lui Radu Crutescu — p. IX). Dar nici Grigore Ureche, nici Miron Costin, nici Ion Neculce nu urmăreau în cronicile lor să facă literatură. Aceasta nu înseamnă însă că scrierile lor nu au valoare literară (partea a doua a cronicii lui Ion Neculce n u are un evident caracter memorialistic). La fel și în cazul lui Lăcusteanu. Pe această temă îmi permit să-i recomand distinsului critic și istoric literar Mircea Anghelescu cu tot respectul cuvenit, excelentul studiu al unui specialist în materie, dl. Eugen Negrici — **Expresivitatea involuntară**. În concluzia acestor prime precizări istorico-literare, remarcăm efortul domnului Mircea Anghelescu de a privi **istoria ca literatură**, numai că s-a întîmplat să-i iasă tocmai pe dos, adică **literatura** ca istorie și morală, în tot cazul foarte confuz și deformat, denaturînd percepția memoriilor colonelului Lăcusteanu într-o perspectivă falsă și grotescă, spre regretul nostru sincer și al cititorilor.

2) În privința precizărilor de natură editorială (filologice, bibliografice), cu tot respectul și considerațiunea noastră față de competența și experiența incontestabilă în materie a domnului Mircea Anghelescu, constat, cu același regret, că obiecțiunile aduse de domnia sa sînt în cea mai mare parte false și inventate. Referitor la glosar fac precizarea că, nefiind vorba de o ediție critică, am scos din text doar acele cuvinte într-adevăr foarte rare și necunoscute marelui public. Dar să discutăm la obiect: **familia** (p. 4) — cuvînt „rar" poate în concepția filogenetică a domniei sale (îl anunțăm pe această cale că noi am coborît de mult din copac și ne-am organizat precum se știe în familii: nu știm dacă și domnia sa oricum noi îl așteptăm!); **cavalerie** (p. 25) — cuvînt la fel de „rar" doar în viziunea pseudomilitară a domniei sale, căci cavalerie nu înseamnă „decorație", pe care pretinde domnia sa, ci, o știe cel mai prost soldat, subunitate militară care folosește cai ca mijloc de luptă; **obvachtă** (p. 27) — „serviciu de gardă", într-adevăr este un cuvînt rar, dar nu apare în glosar dintr-o omisiune tipografică; **bivuac** — „tabără", „cantonament", cuvînt destul de uzual în literatura interbelică; **a obsti** — se înțelege din context.

Deci, precum se vede, pînă aici obiecțiile aduse sînt în general false și imaginare. „Rare și nebănuite sînt căile domnului"... Mircea Anghelescu! În ceea ce privește cel de-al doilea grupaj de greșeli imputate: „termeni incorect definiți", precizez că și acestea sînt false. Explicațiile date de noi sînt corecte (**asiejată, bas, boier, cerna, proroga, trampă, parsemată**) și, cum dl. Mircea Anghelescu nu ne oferă propriile sale variante (cu excepția a două cazuri; (**cerna și parsemată**, unde are într-adevăr dreptate), ne simțim obligați să facem alte precizări. Referitor la omisiunile bibliografice semnalate (Perpessicius, Iorga), recunosc sînt reale. Nefiind însă vorba de o ediție critică, omisiunile invocate sînt mărunte și nu aduc nimic nou, oricum nu schimbă cu nimic fondul problemei. **„La structura ediției am păstrat notele și comentariile lui Radu Crutescu..."** — se specifică destul de clar în nota mea asupra ediției (p. VIII). Dacă ar fi citit-o domnul Mircea Anghelescu s-ar fi lămurit și nu mi-ar mai fi imputat pretinsa revendicare a notelor lui Radu Crutescu (de fapt ale lui Ioan C Filitti). Faptul că pe coperta interioară a cărții notele invocate apar ca aparținîndu-i actualului editor, se datorează unei regretabile neînțelegeri și erori tipografice. Afirmația domnului Mircea Anghelescu că „principiile filologice de trascriere sînt confuze" e la fel de falsă și pripită, oricum discutabilă. În această privință precizez că am beneficiat de sfaturile pertinente și ajutorul substanțial ale unui filolog experimentat și de mare valoare, dl Petru Creția, căruia îi mulțumesc și pe această cale. Dacă dl Mircea Anghelescu ar fi cunoscut acest amănunt, sînt convins că tonul cronicii sale ar fi fost altul, iar obiectiile sale false și inventate nu ar mai fi existat!!! De altfel cred că, dintr-o acută lipsă de timp (pe care o înțelegem), dl Mircea Anghelescu nu a citit în întregime această carte, ci doar a frunzărit-o altfel nu-mi explic faptul că nu a remarcat în structura ediției o anexă interesantă cuprinzînd o depoziție a maiorului (pe atunci) Lăcusteanu și substanțiala selecție critică. Că ediția este perfectibilă e adevărat, cum totul este perfectibil în lume, așa cum perfectibil este însuși dl Mircea Anghelescu.

După cum se vede, atît comentariul domnului Mircea Anghelescu la text, cît și imputațiile de natură editorială aduse sînt, în cea mai mare parte eronate, evident rău intenționate. Oricum îi mulțumim pentru „bunăvoința", „generozitatea" și „obiectivitatea" cu care a recenzat această ediție.

Cît privește observațiile sale reale (puține) vom ține cont de ele într-o ediție viitoare, iar pe cele false și inventate (cam multe) i le returnăm intacte, cu tot respectul și explicațiile cuvenite. Și, ca să încheiem în „stilul" domnului Mircea Anghelescu, cu precizările de mai sus, am avut în fată judecata pripită a unui critic evident rău intenționat și imaginea clară a unei **cronici ratate**.

În rest, vorba lui Lăcusteanu „judece lectorii"!

Sande Vîrjoghe

povestea vorbei

Din registrul ideilor vulgare

Confuzia între stilul familiar, chiar argotizant și vulgaritatea limbajului se perpetuează, intenționat sau nu. Sînt două realități care se suprapun doar parțial — în măsura în care formele familiare și populare marcate afectiv, în primul rînd depreciativele și injuriile, sînt caracteristice pentru limbajul vulgar — iar adresarea directă, la persoana a doua singular, poate deveni o formă de familiaritate ofensatoare, de depreciere a interlocutorului. Altminteri limbajul familiar, folosit în contextul potrivit, în care nu produce disonanțe, stridențe, contribuie, prin umor și detașare, la a regăsi firescul expresiei.

Nu un anumit lexic e în sine vulgar sau trivial (deși există, desigur cîteva cuvinte evitate de dicționarele curente): hotărîtoare sînt, în fond, intenția cu care termenii sînt folosiți în mod curent — și codul valoric implicit pe care această intenție se bazează.

Unul din domeniile tipice pentru vulgaritate — și pe care l-am văzut activat îngrijorător de des în ultimii doi ani — este cel al deprecierii defectelor fizice și a bătrînetii. Cuvinte ca **boșorog, fosilă**, intens prezente în campania electorală din 1990 nu doar în discursul străzii, ci și în cel al ziarelor, au continuat să fie vehiculate, în același fel de publicații specializate definitiv în vulgaritate, ca „România Mare" („Doi mormoloci bătrîni, scăpați din Acvariul cel mare de la Muzeul Antipa, sporesc cortegiul de fosile /.../ N-au dinți în gură, le plouă-n gingii, răspîndesc un miros de naftalină. /.../ pînă duc o lingură la gură se transformă dumicatul în colivă" — nr. 86, 1992, 2). Cuvintele sînt marcate de caracterul reductiv al sensurilor lor depreciative

A considera bătrînetea doar ca ruină fizică, a considera degradarea și defectele fizice doar sub aspectul inutilității sociale și al ofensei estetice, deci ca subiect de batjocură publică, a încălca interdicții de comportament social (prin aluziile batjocoritoare la proximitatea morții) sînt manifestări fundamental agresive. Nu registrul stilistic, repet e sursa vulgarității, ci reducția și agresivitatea. Termeni familiari ca **a o șterge, a fi pe fază**, termeni agrotici — **parai, smen șușanele** — sînt folosiți în publicistica actuală pentru pitorescul lor fără a constitui o sursă de vulgaritate. Vechea Săptămînă miza (o fac uneori și continuatoarele ei) pe confuzia între aprecierile de stil și cele de comportament: folosind un limbaj vulgar și agresiv în esență, prin codul de valori implicit și prin funcțiile discursului (delațiune, insultă) — dar incriminînd texte literare contemporane pentru nonconformismul lor lexical.

Codul valoric al vulgarității e esențialmente **reductiv**: lucrul e vizibil deopotrivă în domeniul defectelor fizice și în cel al intimității — care e redusă la funcții fiziologice, al diferenței etnice — redusă la prototipul dușmanului, ori al politicii — redusă la digestie. În acest din urmă caz, e de observat că reducția a fost acceptată (în perioadele de mai intense frămîntări politice din ultima vreme) de multe discursuri publice, chiar de publicații care fac, altminteri puține concesii prostului gust. A folosi sintagme ca „lupta pentru ciolan", „ciolanul puterii" etc. înseamnă, dintr-o dată, a adopta judecata simplificatoare, perspectiva mentalității comune, a accepta echivalările metaforice standard: comportamentul social ca o competiție cu scop strict „nutritiv" și umanitatea ca animalitate. Explicabile ca reacție afectivă de nemulțumire față de comportamentul politic actual, formulele **ciolanului** — tentante prin facilitate și populism — sînt inadmisibile, în fond, într-un discurs public care se respectă. E esențial pentru un comentator să nu idealizeze (alunecînd în clișee demagogice), dar și să nu vulgarizeze. Exemplul **ciolanului** e și un argument pentru a risipi prejudecata lexicală: cuvîntul în sine e resimțit doar ca popular, trăsătura vulgarității aparținînd sensului său figurat doar din cauza tipului de echivalare, a (pre)judecăților pe care aceasta se întemeiază.

Florin Maior

Vulgaritatea este de altfel, reductibilă la clișee: așa se face că eșuează, adesea, în injuria animalieră cea mai plată: „România Mare" nu osnetește să-și numească adversarii **gloabă, maimuță, maimuțoi, șoarece, mirțoagă**: „maimuța ala... care e coana mă-ta": „Iată ce-a nechezat mirțoaga" (nr. 101, 1992, p. 16, 2). Limbajul e marcat de atitudinea agresivă față de Celălalt: de la negarea numelui — „Schimbă-ți, bre, numele..." (ib.) — la deformarea lui, mai ales prin grafii sau terminații străine (ceea ce presupune a considera originea etnică diferită ca un fapt negativ), la înlocuirea prin porecle bazate pe defecte fizice („Cap de Cauciuc", „Ardei Umplut") sau pe asociații sonore scatologice, la descrierea fizică în registru grotesc și animalier.

Mecanisme surprinzător de rudimentare caracterizează și vulgaritatea „pozitivă", a afectiunii: funcționînd complementar, pentru a echilibra agresivitatea injuriei, reducția sentimentală prevede (cel puțin în revista la care am făcut dese referiri) declararea patriotismului absolut și, mai nou, a grijii pentru puii de animale: „puișori de cățel" — „aceste păpuși nevinovate" — „inimioarele astea mici" („România Mare", nr. 86 și 101).

Rodica Zafiu

Dincoace și dincolo de Thule

Alexandru Mușina, LUCRURILE PE CARE LE-AM VĂZUT, Editura Cartea Românească, București, 1992

Al cincilea în echipa de la „Editura Litera" (Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Alexandru Mușina, **Cinci**, 1982) și singurul care în fotografia de pe ultima copertă rîde cu poftă, debutant cu **Strada Castelului 104**, la „Cartea Românească", în 1984, brașoveanul Alexandru Mușina își aduce aminte de aceste două momente ale carierei sale, într-un volum de poeme scrise între 1974 și 1986. Un alt „debut" ? Orgoliu de autor „neînțeles" atunci cînd și-a publicat primele cărți ? Nostalgia lui „cum ar fi fost să fie..." ? Din toate cîte ceva, căci **Lucrurile pe care le-am văzut** este pînă la un punct prima carte completă, necenzurată și cu adevărat reprezentativă a unui poet din seria atît de bogată a scriitorilor **optzeciști**.

Primele două cicluri ale volumului (**I. Lecțiile deschise ale profesorului de limba franceză A.M. și II. Experiențele**) sînt definitorii pentru întreaga poezie de pînă astăzi a lui Alexandru Mușina.

Din cel dintîi reținem biografismul, priza directă asupra realității în variantele ei acuzat nesărbătorești, adică derizorii, ironia tristă, persiflajul, hazul de necaz : „Instrument multilateral cu grijă lipesc / cartea alb-gălbuie de catalog etamină motive populare / copiii ăștia au niște părinți minunați artizanatul local / exportă în japonia sua germania etc. e drept / îi cam bat îi pun la rinit cartofi nu-i lasă / la școală îi fac uneori la bețe nu-i nimic / aceasta-i sarcina mea ce sigur sună blachiul / pe betonul proaspăt spălat nobila misiune / plutește ca o aureolă pe fruntea tot mai înaltă bonjour / mes eleves / bonjour camarade professeur ia te uită iar nu au cretă / stai cuminte și jap instrument indispensabil alb-gălbui deschideți / cartea la pagina 13 jap ha ha cum mă lubesc / instrucție și educație zicea grasul ăla terorizant jap / cam demagog dar avea jap dreptate..." (**LECȚIA A ȘASEA. În clasă**).

În cel de-al doilea ciclu, dimpotrivă, realismul devine himeric, apropiat de specificul viziunilor grotești și de S.F., iar locul ironiei îl iau disperarea, frica și nu de puține ori resemnarea : „Calculaseră exact unghiul de incidență / Al razei laserului pe bacteriile mele sentimentale. «Vorbește !» / Mi-au spus. Un fel de apă gălbuie / A început să curgă din mine în timp / Ce mă desfăceau pe-ncetul : două mîini, două picioare, / Două urechi, doi ochi, un nas și așa mai departe. // «Dar, părinți ai focului», le-am strigat / Cu gura mea vînătă, «nu mă amestecați / Cu celelalte, cu ceilalți, cu elementele ființelor : / Angiosperme, celenterate, unguligrade și așa mai departe !» // Ei tăceau. Nimic nu trecea dincolo / De iarba trandafirie a privirii lor, transportoare silențioase / Duceau maldarele de mîini, de picioare sortate / În direcții necunoscute. «Dar eu sînt / Stăpînul elixirelor, borțoaselor sticle strălucitoare, / Al pietrei filozofale, al animalelor de argint / Numite cuvinte, nu mă lăsați / Să fiu desfăcut, amestecat, sortat, catalogat, / Transportat și așa mai departe !» // Ei tăceau. În spatele ierbilor / Se vedeau umbre de dinozauri, sau poate / Doar așa li se părea ochilor mei, care, deja / Începuseră să se ulte unul pe altul amestecați cum erau / În marea instalație de sortat, ca un flipper / Cu bile albastre, verzi, maro, galbene, cenușii / Și așa mai departe". (**Întoarcerea înainte ș.a.m.d. A cincea experiență**).

Deriziunea, cotidianul fără strălucire, reproducerea ca și polemică a unei realități care a fost silită să se transforme în propria ei parodie revin în **Budila-Express** ca într-un jurnal al unei călătorii fără glorie, prin negativul Arcadiei idilice din utopia pastorală a vremurilor de demult : „Și noi am coborît la Hermannsdorf, am văzut / Bidonville-urile din marginea terasamentului, / Nesfîrșitele turme de capre rîioase, și noi / Am văzut Teliu-Valley, și noi am auzit / Grăurile amestecate ale triburilor de culegători de ciuperci, / Și noi am prăjit slănină la flacăra brichetelor, am croșetat / Răbdători, în așteptarea minunii, și noi / Am vizitat Întorsura-City, ba chiar ne-am întors / Cu preafrumoase suvenire. /.../ Și noi am călătorit cu Budila-Express, / Și noi am văzut fețele stoarse, ca niște cîrpe ajunse / La gradul zero al folosirii, ale junelor navetiste, / Și noi am simțit fluidul neîncrederii oarbe / Coborînd ca acidul sulfuric în oase, și noi am văzut / Banchetele jumulite de vinilinul / Din care aborigenii își fac portmonee, și noi / Am descoperit cultul secret / Al stomacului, sexului și capului aplecat, și noi / Am pătruns în catacombele realității". (**BUDILA-EXPRESS. 4. Defulare**).

Chenarul unei ironii din ce în ce mai negre reapare și el în **Budila-Express**, inspirîndu-se parcă din sloganurile propagandistice ale „Epocii de aur" sau din iconografia oficială a „Cîntării României", altă contra-utopie consumată în realitate și imposibil de confundat : „Afișe imense. Color. Peisage. / ÎN prim-plan o frumusețe locală / Cu basma roz, autentică, și dinții / Întregi și proaspăt spălați. În fundal o fanfară de îngeri / În costume naționale. / (photo, Bild, foto : ALEXANDRU MUȘINA") (**BUDILA-EXPRESS. 6. Ilustrație**).

În linii mari, aceleași sînt trăsăturile caracteristice ale **Hebdomadarului profesorului A.M.**, plin și el de ironii referențiale sau autoblografice, de trimiteri personaliste dar și de transcrieri intertextuale care parodiază eroii și motivele marii literaturi : „a căzut devreme zăpada subțire au înflorit / în fîne în mai și corcodușii colțul gerului / nu a mușcat din oasele noastre decît puțin / tu ens bertrans cîntă războiul / cu foile albe cu scrisul analfabet frumusețea / pretimpuriu ofilită dar conștiincioasă silitoare / noi spunem bancuri și-acum dar unde ne sînt / valț și gina lily cu strungăreață și rarahu / lumi cea veselă și plinută fată mare / unde e melanie handbalizdă și inimă de bărbat / unde sînt carmen yoghina și alpinizda corina / unde e zgumbi ce dansa french can-can pe mesele / din sala profesorală mimi cea iscusit croșetînd nuți fișneața / cu zîmbetul ei inocent iza cea fină în crupă / cu nasul mare fată bună cu ochelari unde-i grecoaica / de miha unde e woody cea repede vorbitoare ceața s-a pus / devreme în vara asta peste cimpuri și zdraveni / cosașii orbecăie ca-ntr-un aluat..." (**Luni. Oamenii sînt buni**).

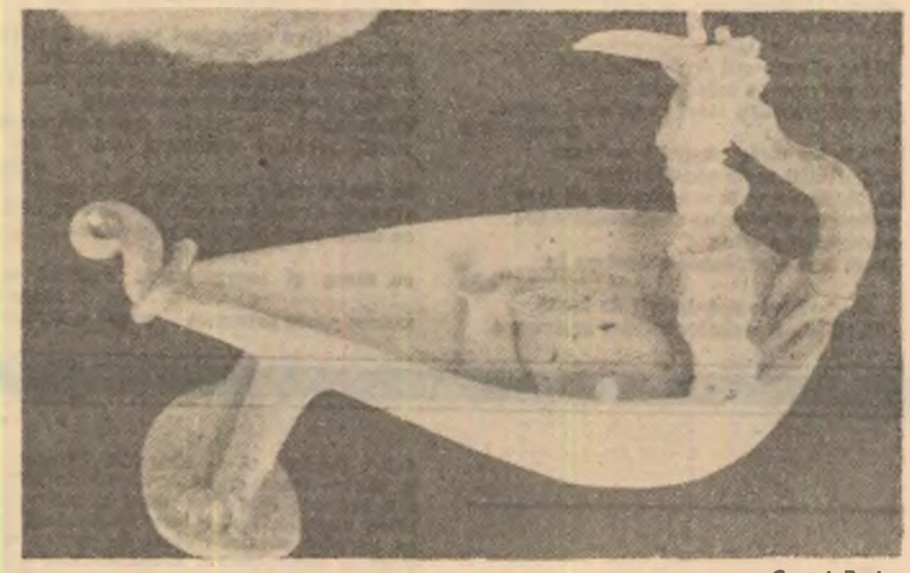

Costel Badea

În schimb, **Breviarul anestezic al Maestrului Fornicatus** e mai „încifrat", mai „patetic" și mai „erudit", aproape ca în spectacolele erotice sau ca în panoramele cu recuzită filo- și ontogenetică din poezia și din proza lui Mircea Cărtărescu : „E primăvară, totul pregătit : spirocheta, gonococul, / Trichomona, candida, aureus, curajul, / Drumul de la Emaus. Deodată aerul / Ca o fantă moale despicîndu-se, lăsînd să intre / În carnea ovală a ochilor insecte, / Homunculi de praf, străvezia sferă. // Eu sînt un copil care învață, / Eu sînt ajutorul de chirurg al dimineții, / Eu sînt floarea ce suge aerul bolnavilor, / Eu sînt cîinele cu uleiul privirii / Răspîndit pe autostradă. Ele femei. // Cuvinte, multe cuvinte, buzele moi / Deschizîndu-se încet, lăsînd să intre / Amintirile stegozaurului, ale lui Homo Erectus ; / Alături de homunculi de praf, insecte, de străvezia sferă. / Și, desigur, covorul de flori, întoarcerea / De primăvară în Ierusalim : gonococul, / Spirocheta, trichomona, candida, aureus". (**Oda a II-a. Erotica**).

Întîlnirea celor două tendințe mai importante din poezia lui Alexandru Mușina pare să se producă în ciclul **Alexia**, căci de data aceasta ludicul, ironia, intertextualitatea parodiată dar și patetismul grav, sentimentalitatea bine strunită sau resemnarea își schimbă cu repeziciune locul de la un „episod" la altul și chiar pe parcursul unui singur poem. La rîndul său, cel dintîi fragment, intitulat **Cele amestecate**, poate fi privit ca un „rezumat" al întregului ciclu, în măsura în care vom recunoaște în el o combinație rafinată de coduri, prin care sînt indicate aproape simultan cele mai neașteptate niveluri ale existenței (de la cel exterior, frivol sau infantil, pînă la cel interior, adult și grav) : „Piș, piș, leul de iarbă. Leul de antimoniu. / Piș, piș, pisica. Și soarecele. Guzganul. Cataclop calul cel roșu, calul verde. / Pînă la glezne în ceață, «Ai tu / Pe tine culoarea aceasta» ? Plici, plici. / Ploaia vînătă la fereastră. Vroum, bomba, / Vrum, vrum, bombițele. Ciupercuțele. / În pajiștea mănăstirii. În cîmp. // Păi, dacă cine ? Nea Nae Bularca / A schimbat picioicile pe cucuruz în Regat. / Gică Țăposu a înfierat I.T.B.-ul, eu / În stație am așteptat. Elevii mei / Conduc betoniere, autocisterne, excavatoare, / Vînd carne poporului. Cosesc, ară. Îmbătrînesc. /.../ Cataclop, cataclop, clop, calul în ceață. / Calul pe deal. Piș, piș, leul roșu prin iarbă. / Și leul verde prin rîu. Piș, piș, pisica-n meninge. Ronț, ronț, / Soarecele. Guzganul. În materia cenușie. / «Ai tu pe tine această culoare ?» Noi nu, / Niciodată, noi nu".

Profund dincolo de aparența de joc a poemelor sale, foarte aproape de realitate și de social în ciuda preferințelor pe care le arată pentru recuzita sau pentru simbolurile literaturii S.F., în fine, patetic și sentimental cu toate că se refugiază în spatele camuflajului ironic, Alexandru Mușina se impune ca unul dintre poeții cei mai originali ai contingentului optzecist.

Florin Manolescu

---

solilocvii

Locuri comune sau geopolitică postmodernistă (I)

Zece iunie 1992. Miercuri dimineață. Peste cîteva zile se împlinesc doi ani de la marea mineriadă. În numele liniștii, al semi-restaurației adică (mai proastă decît o restaurație propriu-zisă, căci înseamnă statul pe loc), dar de fapt în numele prevalenței Statului față de drepturile și libertățile de tot felul (de la libera circulație a informației la existența unei justiții în stare de funcționare), în numele adică al gospodinelor, Ion Iliescu și-a depus, în sfîrșit, candidatura la funcția supremă în stat. Lucru pe care, de fapt, știam cu toții că îl va face de multă vreme. Gest care intră în limitele „firescului" nostru din ultimii doi ani, un firesc însă cu totul românesc. Surprinzător ar fi fost, cu adevărat, ca Ion Iliescu să se dea la o parte. Alegerile, în definitiv, vor avea rostul oarecum mai subtil de a testa cît anume din populație își dă seama că gestul actualului președinte este de fapt nefiresc, inoportun, nociv chiar. Poate întemeiat (dpdv al majorității), Ion Iliescu a susținut despre sine că este necesarul pilon al tranziției, menit să cenzureze duritatea șocului unei trecerei prea bruște. Dar acum, după mai bine de doi ani care n-au făcut decît să accentueze sărăcia generală și să închidă în și mai mare măsură niște perspective și-așa destul de înguste, acum este limpede pentru oricine nu e de tot nătîng că singura soluție rămîne radicalizarea reformei (adică, de fapt, începerea ei), deci renunțarea la o... prelungită tranziție, agonică, care n-a făcut decît să accentueze maladia. În atari condiții, liber-asumatul rol de liftier al celor care n-au fost în stare să ne ducă nici măcar de la parter pînă la primul etaj, rolul lor, în mod logic, s-a sfîrșit aici. Ori accepți că trebuie, musai, începută reforma (și atunci tu, ca om al tranziției, nu-ți mai ai locul) ori, dacă nu, măcar fii onest și declară-te **împotriva** ei. Oricum însă, nu e cinstit să prelungești cu tot dinadinsul o tranziție numai pentru motivul că ăsta e singurul fotoliu în care stai tu bine.

Nu e, care va să zică nimic surprinzător în proaspăta candidatură așteptată cu sufletul la gură de o țară întreagă. Cum nu e, să fim cinstiți, nici în tot mai accentuata fărîmițare a Opoziției, tocmai cînd lucrurile mergeau bine, tocmai cînd Puterea pierduse în mare parte terenul ferm de sub... Sînt la fel, toți, își zice înciudat omul de pe stradă, și procentul absenteismului crește. Și, de fapt, chiar așa **este** : **sîntem** la fel, cu toții. Orgolioși, supuși intereselor meschine de tip bisericuță, grup ori partiduț, inconsecvenți, fără vreo viziune coerentă asupra viitorului. Democrație în stadiu larvar : nici urmă de construcție, nici urmă de coerență. Totul din mers, în funcție de conjunctură. O politică conjuncturală în care nu ai o conduită proprie propriu-zisă, ci îți creezi una în funcție de mișcările adversarului.

Pe mine, astăzi, miercuri 10 iunie, mă mai interesează politica ? Da. Încă. Înțelegînd însă, între timp, că jocul e, de fapt, mult mai larg și că oricîtă libertate de mișcare ar părea să aibă politica internă (și politicienii autohtoni) există, totuși, un cadru în care se vede înscrisă, o anume... tendință a lumii contemporane. Să fie, oare, voința cuiva ? Trăim urmările acțiunilor ascunse ale vreunui stat, organizație, grup de interese ? Ori pur și simplu așa a fost să fie Istoria ?

Sigur este numai că trăim vremuri de un interes cu totul aparte, poate chiar decisive, de cotitură pentru ceea ce va fi (și cum va mai fi) de acum dinainte. Lumea contemporană fierbe și, culmea, noi, adormiții, uitații, părăsiții, fierbem o dată cu ea. Față de ceea ce se întîmplă la nivel planetar, micile pasiuni și meschinării politice de oriunde, și cu atît mai mult de la noi, nu au cine știe cîtă importanță (deși, atenție, istoria, totuși, o fac indivizii, cine știe ce vorbă spusă de un anume personaj într-o anume împrejurare, ascensiunea ori prăbușirea cine știe cărui politician, amănunte obscure se pot dovedi, și încă cum, decisive).

Este Statul o formă depășită ? Căci asta e principala întrebare a momentului. O idee, o stare de spirit deja veche, mai veche poate decît discursul ținut de Churchill în septembrie 1946 la Zürich, cînd s-a vorbit pentru prima oară limpede despre eventualitatea unei Europe unite. Și pînă astăzi, după momentul aproape euforic al Maastrichtului, dar și după, iată, nefericitul veto danez. Este, deci, Statul o formă depășită ? Și, dacă da, cum se împacă o atare situație (adică tendința de formare a blocurilor supranaționale, continentalizarea) cu explozia est-europeană a naționalismelor ? Depinde. Depinde nu numai de unghiul din care privești ; văzută de sus... Europa înfățișează spectacolul halucinant a două zone total distincte, cu tendințe cum nu se poate mai divergente : dincolo de etnicitate, Vestul vizează/visează o organizare supranațională în vreme ce Estul a pornit să fărîmițeze tocmai asemenea organizări deja existente (Iugoslavia, Ceho-Slovacia, ca să nu mai vorbim de multipla fostă Uniune Sovietică) tocmai în numele naționalismului. Cum se mai pot împăca cele două reflexe într-o, la o adică, Europă comună ?

Și totuși, privită cu mai mare atenție, problema de mai sus e nu numai o falsă problemă ci relevă, dacă vreți, tocmai cauzele ascunse care au stat la originea profundelor transformări din fostul bloc comunist european. Căci des-facerea statelor multinaționale create mai mult ori mai puțin artificial este premisa indispensabilă oricărei **ulterioare** integrări într-un organism general european. Cum să fi intrat uriașa caracatiță sovietică ? În ce fel, cîtă vreme ea era deja un stat supra-național ? În condițiile existînd pînă cu doi ani în urmă, proiectata Europă nici nu s-ar fi putut înfăptui cîtă vreme o bună parte a ei, cu tradiții și istorie, ar fi urmat să rămînă dincolo de scutul roșu. Concluziile, evident, vin de la sine. Și totuși, este Statul o formă depășită ?

Mihail Oprea

constantin abăluță

POEMUL STRĂZILOR

1.

Mergi pe străzi
atras de amănuntul unei voci
de sfioșenia unei ferestre
nu poți privi de-atîta singurătate
uneori ți se potrivește o culoare a
cerului
riști o clipă să devii invizibil
adresîndu-te tuturor după placul inimii
într-o euforie de increat :
mergi liniștit statuie ciobită automat
blocat cu monezi
împrejur e numai clipocitul
trotuarelor foșnetul servietelor
umbra genelor și-a pălăriilor pe norul
cel mai apropiat
acest colț de zîmbet la colț de stradă
ca o efigie căzută-ntr-un canal

Mergi și îți vine să ulți totul
un om lîngă o vitrină
nu știi în ce direcție va lua-o dacă-și
va mișca
picioarele dacă o pală de vînt îi va
flutura haina
cine nu se mișcă rămîne în gheara
primelor cuvinte rostite
întunecările se transmit în oglinda
rotundă
de la-ncrucișarea străzilor
manetele împietrite
ale tulumbelor ce-nconjoară foișorul
de foc
bătrîna ce vinde-un orologiu cu design
de ceas de mînă
l-a luat de una din curele și-l ține
pe spate ca un sac

Merg și firul unei întîmplări mă
depășește
un torționar invizibil mă caută
reguli în ceața copacilor
în penumbra sordidă a celor care sună
la uși
aspectul de toamnă al borurilor și
manșetelor care se tîrăsc
pe marginea trotuarelor
cer un pahar cu apă primei gospodine
și peste gard paharul se clatină stîngaci
ca un gong minuscul răsucit de vînt
cine aș putea fi
iar tu gospodină mă privești o clipă
nedumerirea șorțului cu buzunar imens
mă mai
urmărește un timp
în astfel de ocazii cerul n-are tăbliță
indicatoare
iar florile de prin grădini își
fragmentează umbra ca șopîrlele
ce nu pot ști
ce nu poate calcula ziarul de lîngă ușă
ce nu poate ghici cenușa de sub
semafor
ce nu poate umple talașul splar
nici magnetismul ploii pe chipuri
acea inconsecvență care ne face
suportabili pașii
pe eșafodul străzii următoare

2.

Te afli în mers te afli în plină rocadă
ești ca o carte cu foi lipsă dar cu altele
în plus
vei ajunge acolo unde vei ajunge
doar pentru că
acoperișele privesc în sus iar tu la ele
incitare clorofiliană
spirală descrisă de-un balon deasupra
unui lac
în timp ce prietenii minusculi de pe mal
zoresc fără intenție ca niște cîli vibratili
pe străzile clipei

Merg și oamenii de după ziduri
mă privesc cu zgîrcenie
nu mă parcurg total ca să nu-i apuce
tremuriciul
zîlpîcelor mele treceri inopinate
ubicuității mele constitutive
O, Doamne se face seară cît eu trec
sclipirile vitrinelor continentale mă
hasurează o clină
două trei vînzătoare chicotesc în
oglindă
o vipusă taie aerul serii de iarnă
din pîlnia cinematografului se scurge
mizeria de sub pleoape și cranii
e prea tîrziu
ca să nu fiu acasă și vecina
măturînd ultimele frunze și bruma de
zăpadă
tăgăduitor caldarîm gol
iluzie a noului mileniu
zic noapte bună și după ce vecina
dispare
o pornesc iar tîptil pe străzi

3.

Acolo unde ajung acolo unde merg
nimeni nu mă aplaudă nimeni nu mă
zărește
sînt anonimul cu mîinile reci
cu bombeu fals ca o perpetuă
neadecvare
și vreau ca totul să rămînă așa
vreau ca lumina să nu treacă prin
ferestre
ca să nu am ce căuta în camerele
voastre
bolnav de străzi pe prima scurtătură
s-apuc ca să ajung în bulevardul ocolit
care sfîrșește lîngă fabrica de pîine
unde ziarele circulă mînjite de făină
iar aburul și izul întrec consistența
magnetului
cîțiva cercetători care mă încolțesc
cu umbrele lor ca niște reflectoare
nici ei nu mă zăresc căci e doar purul
reflex al sîngelui care străbate
caldarîmul întretăind creta șotronului
vechi locatari demolați trec și fac
semne
în aer pe unde trecea strada atunci
și curțile casele copacii atinși de iluzie
ca ochii unei pisici în plin soare...
Domnilor
eu merg și merg parcă scutind o
mare de
maree peste program parcă adiționînd
pulberi dintr-un deșert rebutat
eu merg fără motiv
ca orice fisură în oglindă
intuiție a norilor

4.

Am plecat pe străzi
fără nici o țintă și liber ca un om
pe sub copacii care bordează cerul
printre crengile lor se văd copacii de aer
am mulți prieteni prin case
necunoscute
ei mă știu de prin chioșcuri cînd
cumpăr ziare
sau de prin parcuri cînd dirijez
amurgurile
cu gesturi calme peste boschete

nici nu știu ce să zic
alunec pe-o stradă cu multe ferestre
zidite
și cu pubele și mai numeroase
mă ciocnesc de-un om ce duce o butelie
de aragaz pe cap
și-i chibițez mult timp silueta ciudată
de nebun sau de tură
trec pe lîngă frizerii bodegi felinare
întîmpin c-un zîmbet omenirea secundă
din vitrina unui fotograf —
îmi pare că nu văd ci
că privirea-mi scămoșează realitatea
ca un cui desenele covorului —
O unde sînt orbii ce adulmecă respirația
marilor lacuri
dincolo de care casele se liniștesc...

La urma urmei toate astea nu au nici o
importanță
cînd mergi pe străzi simți pulberea
cum mișcă
pe milioane de aștri invizibili
și știi că nimeni nu poate fi oprit
nimeni interogat
căci miopia pielii noastre
întemeiază confuze asemănări care ajun
în spirala stelelor

Acum
pe mîneca hainei mi s-a oprit o muscă
fredonează din picioruțe
și-i un cîntec care-mi însoțește mersul
și mă simt bine de parcă m-aș făli
într-o oglindă
ape și goluri îmi trec prin creier
am ușurința unor seri în familie
simt nimicul cum ia formă tălpilor mele
devin o acută prezență în văzduh
urmărind firul străzilor străzilor
Acum

---

stop-cadru

Minunatele „povestiri" ale lui Dan Grădinaru

Într-unul dintre răgazurile petrecute în librărie descopăr într-o zi o carte, avînd ilustrată pe copertă un fel de amoibe monstruoasă, figurînd probabil masca grotesc-ilară a măgarului lui Apuleius cuprinsă de viltoare și încercînd să se ridice din apele oglinzii... Cartea : **Povestiri cu oameni și sălbăticiuni**, Ed. Cartea Românească, 1991. Autorul : Dan Grădinaru. Graficianul : Uriașu.

Fără a ne fi văzut vreodată, Dan Grădinaru nu-mi este necunoscut. L-am citit în '84 cu **Patru povestiri**, o simandicoasă carte de debut înghesuită anapoda între coperțile unui volum de proză împreună cu amintirile de război (...) ale lui Vasile Caia ; originală rezolvare prin compensație, pesemne, a „deficitului de creație și invenție în ordine literară" a însemnărilor colonelului. Dintr-un **Cuvînt de întîmpinare**, adăpostit de ciudata mezalianță literară, aflasem că Dan Grădinaru s-a născut la Pucioasa (amănunt important pentru mine), că a absolvit Facultatea de litere la București și că era profesor la Baia-Mare. Invitat la **Colocviile Ivasiuc** de la Sighet, în anul următor, dacă-mi mai amintesc bine, l-am cunoscut pe poetul Ioan Moldovan, autorul **Cuvîntului...** și coleg de catedră (?) cu scriitorul. Rugîndu-l să-mi dea adresa lui Dan Grădinaru, n-am putut să nu observ încurcătura și jena evidentă care-l reținea să-mi vorbească despre prietenul său. Am dedus într-un tîrziu că poetul ar fi plecat la București, părăsind învățămîntul și că ei, colegii, nu-l înțeleg, mai ales că și-ar putea strica viața din cauza unei iubiri stranii etc. etc. L-am urmărit întîmplător, mai apoi, pe Dan Grădinaru în coloanele **României Literare** unde a semnat o vreme, cu oarecare regularitate, articole de critică, a dispărut iarăși, pentru ca să-l descopăr cînd mă așteptam mai puțin cu „amoibe" și **Povestiri-le cu oameni și sălbăticiuni.**

Am citit noua carte cu un nesaț întreținut și provocat constant de talentul inventiv al unui povestitor înnăscut și rasat, știutor și împătimit iubitor al diegezei postmoderniste. Plăcerea produsă de straturile suprapuse ale scrisului său (ironic și fantast, alegoric și ficționar, jucăuș, grotesc și masiv) este într-o asemenea măsură dominantă și molipsitoare, încît se poate vorbi cu toată seriozitatea de așa-zisul — atît de rar — efect de lectură omonimă. Cititorul consimte ca în E.T.A. Hoffman, să bea din **elixirele diavolului** și să „toarcă" asemenea răsfățatului motan și scrib Murr. De altfel, povestirile sale sînt atinse în majoritate de o ciudată somnie, în care realitatea nu mai e decît o instanță de a doua natură ce face jocul unor epatant-tranchilizante metamorfoze ale destinului.

În **Divertisment cu Hamilkar Gabler**, secretarul ambasadei germane la Praga din 1939 („scriitor amator în timpul liber"), lovit de un automobil, se dă fără să vrea în mîna diavolului prin simpla rostire a imprecației „dracu o să le ia pe toate". Miraculosul contact al celor doi ar fi putut înriuri istoria omenirii căci, dacă Gabler l-ar fi împușcat pe Streck șoferul lui Hitler, cel de al doilea război mondial ar fi putut fi evitat. Numai că, transgresînd magicul, Gabler nu poate, în realitate, să-l ucidă pe Streck care-i devine și prieten...

Un soi de metamorfoză naivă și tocmai de aceea „suspectă", amintindu-mi nu știu de ce de gălăgioasa veselie a omuleților din pînzele lui Heitar dos Prazeres, se petrece în **Templul poeziei**, unde un agent secret, travestit în zidar, sub influența uriașului suflu artistic al „templierilor" (în fața războiului iminent aceștia se îndeletniceau mai abitir cu muzica, dansul și poezia), în loc să-și redacteze raportul și să-și trădeze „gazdele", preferă să se sinucidă. Discrepanța dintre tema gravă enunțată în subtitlul lucrării **(Raportul unui agent secret către superiorii din țara sa în legătură cu templul poeziei ridicat de partea inamică în chiar timpul preparativelor pentru războiul iminent)** și tratarea deliberat primitivă, meșteșugit și fantast-ironică, atrage atenția asupra unei năucitoare „născociri" estetizante, viziune răsturanată a alternativei părăsirii funcției militante a scrisului. Observația pare valabilă pe o lectură transversă a cărții căci în **Golem (după Abraham Moles)**, Iacob, învățăcelul întrebuindu-se și întrebîndu-și magistrul, pe rabinul Loew, despre semnificația interdicției impusă croitorilor, giuvaergiilor, blănarilor și evreilor de a-și exercita meseriile, Iacob, așadar descoperă — surprizîndu-și profesorul — că „imperiul s-a împotmolit și se caută un țap ispășitor". Ingenioasă mi s-a părut și alegoreza intitulată **Întîmplări pe Drumul Mătăsii** în care Dan Grădinaru ne face cadou, nici mai mult nici mai puțin, decît un **detectiv specular**, „el însuși în două exemplare unul care întreabă și altul care răspunde", smulgînd gîndurile din creierul „celuilalt" și trecîndu-le în creierul lui. Hu detectivul era altminteri capabil a lua chipul și a fi oglinda expresiei și vocii celuilalt. Înarmat cu un ulcior în care depunea trupul „spiritualizat" al adversarilor, detectivul Hu sfîrșește ucis de dragostea dintre Domenikos și Alexia. Maniera de tratare secvențial muzicală a lucrării precum și subiectul de o ambiguitate și cu o pigmentație de vetustețe istorică apropie deslușit **Povestirile...** lui Dan Grădinaru de straniul roman al lui Ioan Mihai Cochinescu, **Ambasadorul**, cartea cea mai frumoasă care a ieșit pe piața literară românească după „revoluție". Amîndouă reușesc să transceadă prin trama substanțial postmodernistă, dezvoltată în manieră „liberă", canavaua tipologiilor consacrate și ușor recognoscibile, idul textualist și esopic, fiind în mod îndubitabil **altceva**. Dacă lăsăm la o parte **Kagemusha, împărăteasa fluturilor**, unde transcrierea și translarea aluzivă în cotidian a cîtorva elemente shakespeare-iene din **Furtuna** o face mai puțin apropiată de gustul meu, cartea lui Dan Grădinaru reunește o suită de cinci piese absolut încîntătoare **(Voltaire și Ignatiu de Loyola** apărea și în volumul de debut).

Am lăsat dinadins la urmă analiza uneia dintre cele mai frumoase secvențe ale cărții pentru că ea merită e mențiune specială. **Imago — imaginea Egiptului nostru** este un text bovaric în care domnul/doamna Bovary (pisicuța Laocoon din țara de cuvinte Bubastis) este însuși Dan Grădinaru. Însoțit/însoțită cu **șarpele cu clopoței** care-i otrăvește viața cu o dragoste mediocră, Pisicuța Laocoon pe post de profesor de desen, se îndrăgostește de eleva sa Anaconda, în fond, și ea un șarpe în sensul biblic deviat ; strălucitor și irezistibil însă pentru că n-a cunoscut încă eșecul. Viața care își ia tributul cu cea mai totală lipsă de căință, absolut indiferentă față de opț unile noastre, face din „M" (Anaconda) obiectul adorației exclusiviste a profesorului, cu știință predestinat onomastic să fie ucis de doi „șerpi". Iubirea interzisă de morala dobitoacelor (țapul cu mustăți pe oală, cocoșul, cîrtița, bivolul caprele, șobolanii, dragonii, maimuțele — cu unele excepții, tot bestiarul zodiacului chinezesc) are darul de a răsturana toate obișnuințele, astfel că, de la o vreme, în **rezervația de artă** supravegheată de un paznic povestitor, culorile și pînzele încep să vorbească de la sine, anotimpurile se smintesc, ochii primului bărbat și ai primei femei din paradisul pămîntean încep să-și fure adîncimile. Pe fundalul mirobolant al nașterii, abia schițat gestuale, a iubirii, pîndită de nenumărate primejdii, viața obișnuită, plină de umilințe contrafăcută, falacioasă și ipocrită a animalelor devine prin reflexie tot mai greu suportabilă de către protagoniști. Mijloacele dezvoltate de scriitor pentru a crea într-acest univers constrîngător și anihilant un limb miraculos de poezie a dragostei dau măsura întreagă a talentului artistic rar al lui Dan Grădinaru. El coagulează într-o expresie îndrăgostită deopotrivă ideile cele mai subțiri cu scoriile realului, limbajul „gros" și libertin cu notația rafinată ce aduce izbitor cu însemnările **jurnalului ardelean** al lui Radu Petrescu. Sintaxa lui Dan Grădinaru este cînd limpidă, elastică și subțire ca o lamă de oțel, cînd turburată, încordată și împalidată ca o șoaptă de dragoste. Dincolo de un scenariu care poate fi ghicit pînă la un punct, povestea de dragoste a lui Dan Grădinaru din **Imago...** reiterează cea mai nobilă și cea mai la îndemînă, dar vai, ignorată morală a iubirii de la **Tristan și Izolda** lui Beroul la **Lolita** lui Nabokov, anume că, fiind inspirată de zei, nicicînd nu i se va putea reproșa că ar fi în vreun fel vinovată.

Așezată înțelept — ca un filtru iradiant —, exact la jumătatea cărții, **Imago...** înnobilează ezoteric substanța, și așa prețioasă, a unei cărți, chiar și singură suficientă pentru a proba din plin harul unui scriitor.

Ștefan Ion Ghilimescu

Topîrceanu și teatrul

Sînt cunoscute de multă vreme preocupările lui G. Topîrceanu față de teatru. Mai exact : față de toate aspectele vieții teatrale. A fost autor dramatic, cronicar, inspector general teatral. Lumea imaginată pe scîndură, precum și universul construit în jurul ei l-au fascinat încă din adolescență. Și au continuat să-l fascineze pînă în ultimele clipe. Despre această pasiune a autorului **Baladelor vesele și triste** s-a scris relativ mult, fie în articole speciale, fie în monografii. O antologie alcătuită numai în scopul de a oferi o imagine a relațiilor lui Topîrceanu cu teatrul a apărut însă abia cu puțin timp în urmă.*

Editorul Constantin Paiu, este el însuși un cunoscut cronicar dramatic, autor, între altele, al volumului **Confesiuni la Arlechin**, al unor dramatizări jucate cu succes. Astfel încît atenția pe care i-o arată lui Topîrceanu ca om de teatru se explică și prin fluidul subteran al unei pasiuni comune. A rezultat o antologie specializată, care adîncește un aspect particular. În ediția sa din 1983, Al. Săndulescu și-a propus doar să-l ilustreze. Constantin Paiu antologhează nu numai articolele neincluse în ediția **Scrieri**, ci și altele, necunoscute cercetătorilor de pînă acum ai scrisului lui Topîrceanu, cum ar fi **Însemnări și digresii** („Opinia", din 20 decembrie 1913) sau **O surpriză** („Mișcarea", din 15 noiembrie 1914). De asemenea, Constantin Paiu nu-și refuză dreptul — argumentat foarte serios — de a-i atribui lui Topîrceanu note și însemnări trecute cu vederea pînă acum de alți editori : **Petre Liciu** („Viața românească" nr. 3/1912), **Flacăra** („Teatrul", nr. 1/1912), **Farsă** („Teatrul", nr. 2/1912), **Publicul** („Teatrul", nr. 3/1912), **O discuție inutilă** („Teatrul", nr. 5/1912), **O dezinteresare suspectă** („Teatrul", nr. 7/1912), **Cîteva lămuriri** („Teatrul", nr. 9/1912) ș. a. Toate sînt fie semnate cu inițiale, fie nesemnate, editorul făcînd o muncă de pionierat în stabilirea paternității, cu un rezultat convingător. Prefața, avînd un titlu sugestiv (**Chiriaș grăbit în templul Thaliei**), urmărește drumul spre teatru al lui Topîrceanu, află explicații de ordin istoric și psihologic, pentru a susține opinia potrivit căreia această dimensiune a personalității artistice a scriitorului nu a fost rezultatul unui accident, ci trebuie considerată drept unul dintre elementele ei definitorii. Autorul baladelor a scris nu numai versuri, ci și piese, reviste teatrale, a tradus dramaturgie, a fost inspector teatral pentru Moldova, a editat împreună cu Mihai Sevastos o revistă de specialitate, a scris cronici. Volumul de **Însemnări și digresii** fixează așadar mai mult decît un profil, aș zice chiar o efigie, atît prin textele pe care le include, cît și prin paginile prefeței.

George Topîrceanu a debutat în chip de cronicar dramatic în coloanele „Vieții românești", din octombrie 1911. O face în stilul lui inconfundabil, de nonconformist, luînd apărarea actriței Francesca Rozan, în fața acelora care îi contestau talentul pe motive etnice. A continuat, timp de doi ani, cu o anume regularitate, fie în „Viața românească", fie în „Teatrul", să-și spună opiniile nu numai onest (ceea ce nu ar fi însemnat mare lucru), ci și competent. Este aproape surprinzător să se constate cît de atent era cronicarul, spre exemplu, la jocul actorilor, urmărindu-l în detaliu. Dicția, frazarea, mimica, mișcarea scenică — nimic nu scapă privirii pătrunzătoare a lui Topîrceanu. Pentru a putea aprecia mai corect o prezență scenică, el și-a impus programatic să nu cunoască personal nici un actor și, mai ales, continuă el, nici o actriță. În acest fel, și-a putut lua libertatea de a scrie deschis, fără prejudecăți și cu sarcasm, acolo unde întîlnea urmele unui joc perimat, de modă veche. Pe State Dragomir, o celebritate a scenei dinaintea primului război, nu l-a iertat defel, deși personajul era un jovial. Dar, pe scenă, „d-sa vădește prea multe insușiri mimice cînd tace și o simpatică exuberanță de gesturi monotone cînd vorbește". Vasile Boldescu era un actor înzestrat. Dar : „cred că nu e rău să amintesc dlui Boldescu — și nu numai d-sale — că gesturile impetuoase deasupra orizontalei ochilor sînt riscate. Abuzînd de ele, la un moment dat, cînd diapazonul tragic o cere, vei fi nevoit să te înalți în aer. Și, într-adevăr, la dl. Boldescu s-a observat de cîteva ori această surprinzătoare tendință de ascensiune". Probabil că după astfel de observații, cei în cauză nu aveau decît să-și cenzureze pornirile care iscaseră impunsăturile de avertizare ale floretistului de la „Viața românească".

Observațiile lui Topîrceanu nu trec dincolo de un anume prag al ironiei, datorită unei deontologii critice foarte bine exprimate : „Dacă vrei să-ți biruiești adversarul, gîndește-te totdeauna că scrii pentru public, nu pentru adversar. Pune toată violența în fondul, mai mult decît în forma scrisului tău (...). O admonestare subțire duce la un rezultat mai sigur, căci un ac de pălărie poate răni mortal și în orice caz mai adînc decît vătraiul de la sobă".

Topîrceanu nu iartă artificiosul, exagerarea, contrafacerea, luîndu-și ca punct de control adevărul vieții. Desigur, pare azi o perspectivă perimată, deși numai „forma" raționamentului duce către astfel de concluzii grăbite. „Realismul" criteriilor lui Topîrceanu este o consecință a respectării logicii interioare a fiecărei piese. Instalat astfel înlăuntrul operei, cronicarul se desfată cu desfășurarea normală a conflictului, a evoluției personajelor, după reguli impuse, și respectate, de autorul însuși. O piesă al cărei control a fost pierdut îi oferă ocazia unei fandări reușite și a unui punct atins : „la un moment dat, apare Corbea, viteazul Corbea, care iubește foarte tare pe Genuna. Amîndoi s-așează pe o bancă. Asistăm la o scenă naivă, în care eroul se poartă cu o imbecilă stîngăcie și timiditate. Vine domnitorul, vin boierii, fac repede un plan de luptă. Noi asistăm mereu". Pus în cauză este, bineînțeles, Delavrancea, care era, în acel moment, „excelență", deci un temut. Și totuși...

Pentru Topîrceanu, așa cum se va fi remarcat în fragmentul de mai sus, povestirea subiectului — partea tare a celor mai mulți dintre cronicarii vremii — reprezintă o armă redutabilă. **O viață sfărmată** de I. Petrovici îi prilejuiește o asemenea întrebuințare a panopliei. Mărturisind că ar fi rezumat-o mental, de trei ori (fatidic, adică), cronicarul răbufnește: „E exasperant!" Sub ochii cititorului, încearcă din nou, pentru că „fără rezumat nu se poate". Și, metodic, distruge lucrarea lui Petrovici, care, fără îndoială , numai autor dramatic nu a fost.

Înscriindu-se repede în criticismul moldovean pe care îl dusese la apogeu Maiorescu, fostul valah Topîrceanu se arată rezistent la criteriul originalității naționale ca paravan pentru mediocrității. De aceea, standardele criticii lui au fost aceleași, fie că era vorba de Shakespeare, de Caragiale, de Hîrjeu ori de Riuleț. Cunoștea perfect faptul că teatrul „necesită unele cunoștințe speciale, care aproape că nu au a face cu talentul literar". În consecință, aprecia cu deosebire spectacolul și judeca nu atît piesa, cît reprezentația și tot ceea ce concura la împlinirea acesteia, de la administrație, la scenografie și public. Mai ales acestuia din urmă i-a acordat o atenție aparte, el însuși considerîndu-se un simplu spectator. Criteriul dominant rămîne totuși calitatea textului, care îl domină și pe Topîrceanu. Creatorul lui Hamlet și acela al lui Pristanda îi smulg rînduri de nedisimulată admirație, întemeiată pe argumentele unui fin cunoscător. Aceluiași degustător de esențe rare i se datorează și aprecierile drastice despre exprimarea personajelor din **Lucea-fărul**. Destinată declamării în tirade, aceasta nu l-ar fi deranjat prea mult pe un împătimit de spectacol. Topîrceanu avea însă și bunul simț al criticului literar, și, totodată, acuitatea omului din fotoliu : „D. Delavrancea se folosește cu multă artă de o limbă colorată și energică, dar care nu e nici arhaică, nici moldovenească, nici literară pură : e pestriță".

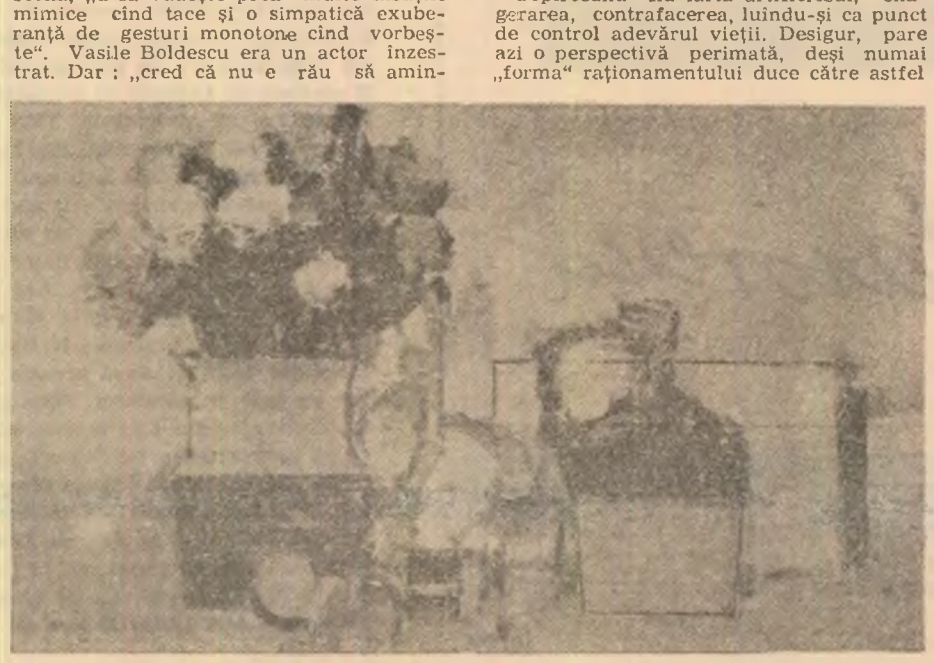

Ignat Ștefanov

În 1914, Topîrceanu și-a încheiat activitatea de cronicar dramatic : începeau războaiele, prizonieratul și indigențele acestuia. Lumea de pe scîndură și de sub proiectoare nu i se va mai fi părut apoi decît o copie edulcorată. Din templul Thaliei, chiriașul grăbit a fost alungat de mohoritul Marte.

Dan Mănucă

* G. Topîrceanu, **Despre teatru. Insemnări și digresii**, antologie, studiu introductiv și note de Constantin Paiu, Iași, Junimea, 1991 (anul de pe copertă).

JURNAL VIENEZ

Pauza de masă: întîia

De fapt, am luat prînzul la Kolpinghaus înainte de a merge să votăm (Mircea Duma fusese la biserică, era duminică), înainte de a merge la Monumentul ostașului sovietic eliberator, înainte de a discuta despre Maiorescu și studiile sale vieneze. Dar cum să scrii un jurnal respectînd cronologia întîmplărilor ? Întîmplările noastre alunecă mereu din ordinea cea dreaptă în harababura cea Mare, în Marea Harababură, iar rostul celui care ține, pentru uzul cititorului, un jurnal e acela de a face puțintică ordine. De a sustrage nefericitei cronologii o istorie sau alta pentru a-i face loc pe fotoliul regal. Pe linia de plutire. Pe ambarcațiunea salvatoare. Sur le radeau de la meduse.

Întorcînd puțin lucrurile spre locul lor meritat dintîi, să scriu că domnul Ovidiu Clețiu mi-a explicat că, dacă eu îl respect, aș putea să iau masa la Kolpinghaus. M-ar prezenta drept unchi iar în calitate de unchi, portarul ar închide ochii. Un unchi al lui a fost cu cîteva luni în urmă.

Au mai trecut cîteva zile, am cumpărat cărți, l-am căutat pe Vintilă Ivănceanu, am stat de vorbă cu Milo Dor, cu Wolfgang Kraus, mi-am făcut permis de intrare la biblioteca națională, am vizitat trei muzee, am contemplat vila lui Hitler, camerele și tezaurul lui Franz Joseph și, dintr-o discuție într-alta, am ajuns și la mărturisiri privind regimul meu alimentar.

— Iau masa de prînz într-un restaurant chinez. E ieftin. Optzeci de șilingi.

Domnul Clețiu s-a făcut alb, chiar mai alb decît atunci cînd i-am spus că plătesc pensiunea (dormit și gata) două sute și cincizeci de șilingi. Domnu', vă rog eu, mi-a spus, avem cartelă, colegul nostru de cameră s-a îmbolnăvit, ne-a lăsat cartela. Vă rog, a spus îndurerat domnul Clețiu. Luați U 1, coborîți la stația Keplerplatz, vă aștept acolo mîine la ora 1. De acolo sînt doi pași.

Nu m-am dus în ziua cu pricina, dar m-am dus trei zile mai tîrziu,ploua, era frig, am intrat întîmplător la Kolpinghaus fiindcă era frig și bănuiam că hotelul se află prin apropiere. Holul arăta sublim, cușca portarului trăda nobletea instituției. Domnul Clețiu nu era acasă, dar erau Mircea Duma cu urmașul lui Hasek. A telefonat Majestatea sa Portarul, au coborît amîndoi să mă vadă.

M-au luat în camera lor, era cazul să-l aștept pe domnul Clețiu care avea curs. Pe culoare, arabi, chinezi, sovietici, polonezi. Și alte narații venite de pretutindeni să obțină azil politic, burse, ajutoare de somaj. Erau studenți, gastarbeiteri, marocani, libanezi, doamne românce cu copii după dinsele. Dacă în hol domnea o ordine teutonică și o liniște de spital particular, fiecare etaj însemna o treaptă mai sus în Imperiul cunoașterii. Ei locuiau la patru, lîngă asiatici.

Pe tren, pe lungul drum ce leagă Aradul de Viena, domnul Clețiu îmi spusese povestea vieții lui Mircea Duma. Acum, la o bere, în camera lor, domnul Duma îmi spune el însuși povestea vieții sale. Bem bere vieneză și privim la televizor celebra demonstrație a prostituatelor din Viena. Pe urmă un reportaj despre extremiștii cei violenți. Televizorul îi aparținea domnului Mircea Duma, acum șomer. Altfel, cîștigă bine, e priceput, și-a luat carnet de șofer. Chiar azi a susținut ultimul examen. Sărbătorim carnetul vienez al domnului Mircea Duma.

În cameră e foarte cald, nepotul lui Hasek nu participă la conversație, e bolnav, are piatră la rinichi. Se va duce acasă săptămîna viitoare. Noi bem bere, domnul Mircea Duma îmi spune cît de răi sînt cei de la consulat : nici nu vor să stea de vorbă cu el atunci cînd cere, îndreptățit, prelungirea de viză.

— Păi, zic eu, după alegeri îi schimbă.

Domnul Duma mă privește cu o plăcută surprindere, nu-i venea a crede. Nu mai îndrăznea să creadă.

Dadada, întăresc eu, stăpîn pe situație. Săptămîna vitoare va sosi doamna Grete Tartler. Vine sigur. E un om de nădejde. Și, fiindcă tot se îndoiește, zic :

— E o scriitoare importantă. N-ați auzit de Grete Tartler ?

Domnul Mircea Duma mă privește speriat, nu, nu auzise. El cu literatura stă mai rău. Dar se va pune la punct. Domnul Clețiu îl ajută. Vrea să studieze critica de artă, dar înainte de asta vrea să strîngă ceva bani. Are probleme cu cei de la consulat. Ar trebui să scriu ceva despre ei. Să scriu că sînt mai răi decît cei de pe vremea lui Ceaușescu. Nu vreau să scriu ?

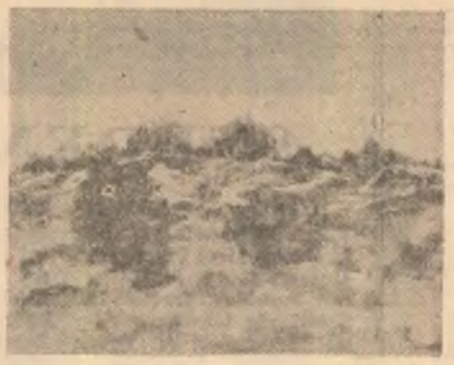

Gheorghe Constantin

— Las' că-i schimbă, zic. Vine doamna Grete și-i schimbă.

Domnul Duma se luminează, termină paharul dintr-o înghițitură. Deschide altă conservă, trebuie să sărbătorim schimbările.

— Dacă vine doamna Grete, spune, e bine. Și ciocnim în cinstea viitoarei diplomate.

Marius-Ovidiu Clețiu întîrzie, avem o cartelă disponibilă așa că e cazul să coborîm : cina se servește numai pînă la opt. Eu mă așez la masă, domnul Mircea ia două tăvi și le încarcă. E autoservire iar șefa liniei de autoservire e o româncă evadată din lagărul comunist de vreo cinci ani, o laudă Mircea. Viitorul critic de artă îmi pune în față o tavă pe care se găsesc fripturi reci,șuncă feliuțe, ouă fierte (două), strudele (două). **Să nu aducă și un compot ?** mă întreabă domnul Duma, cu bănuiala că disprețuiesc compoturile.

Să aducă, îmi iau eu consimțămîntul și în fața mea se adună hrană pentru șase. Îl rog pe domnul Duma să înțeleagă : nu pot minca. Un sandvis și gata.

Încercați, îmi spune el, mă sfătuiește el : și știe ce zice. Pe urmă o săptămînă puteți să trăiți cu ceaiuri.

Ce nu se poate cu un pic de bunăvoință, cu un pic de efort ? Ba chiar frumoasa chelneriță, admiratoarea lui Mircea, admiratoare a dlui Clețiu, ne mai aduce cîteva banane : Cum să nu-ncheiem o masă fără banane ? Fără Mozartkugeln ? Fără Schubertkugeln ?

La masa de alături ne privește cu dispreț o familie de români aflați în tranzit. Ei au împachetat și cară. Frumoasa chelneriță ne petrece pînă la poartă, ne zîmbește frumos, și ne mai invită. Ea e gazdă. Ea e șef aici.

Pretutindeni numai noi și-ai noștri îi spun admirativ domnului Duma. În curînd Europa va fi la picioarele noastre.

Și sus mai bem o bere, în așteptarea filozofului Clețiu.

Cornel Ungureanu

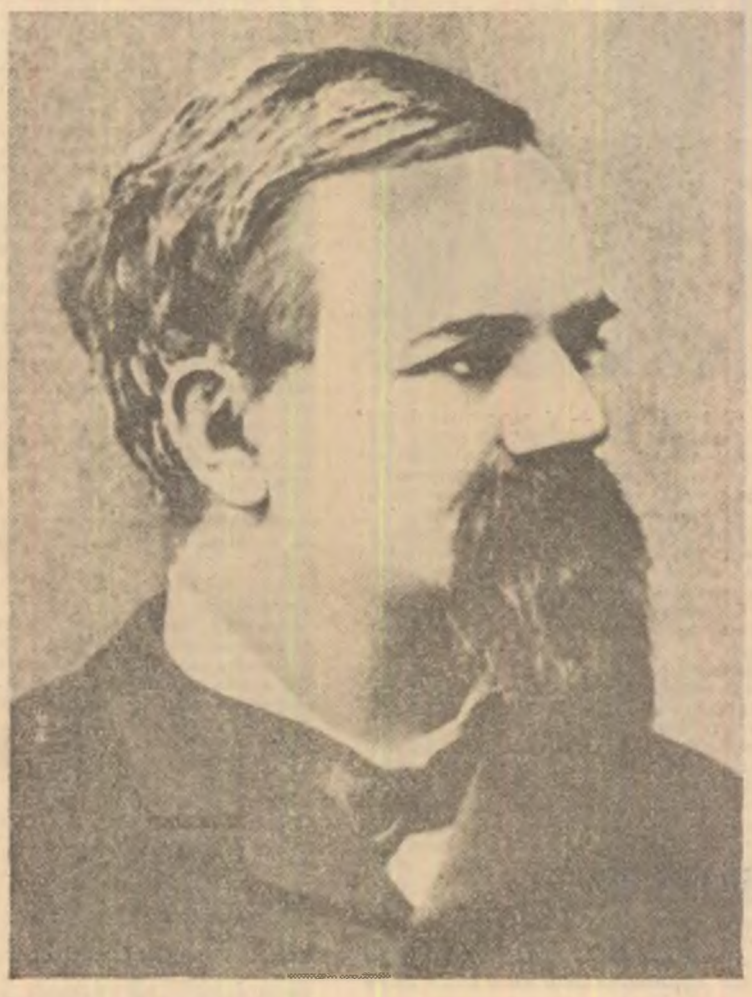

T. Maiorescu

Profesor de o mare eleganță, orator parlamentar neîntrecut, scriitor corect și limpede la rostirea unor păreri de bun simț, cu scumpătate cîntărită, Maiorescu va lăsa în mintea tuturor o icoană de om mai mult decît amintirea unei opere.

N. Iorga

DEBUTANT — LA 11 ANI

Un vrednic elev al Gimnaziului de la Brașov, obține, la sfîrșitul anului școlar 1851, premiul întîi pentru învățămînt. Emoționat de distincția primită, el rostește — la 21 iulie 1851 — în fața profesorilor și a părinților școlarilor, un discurs de recunoștință din partea tuturor colegilor săi. Cîteva rînduri din acest discurs :

„Pătrunși de marele adevăr că învățătura e averea cea mai sigură ce dînșii o pot lăsa moștenire, părinții își dau copiii la învățătură și sprijinesc școlile. Da, dragilor noștri părinți, învățătura e averea cea mai sigură ce o lăsați fiilor voștri. Averea materială e supusă la mari schimbăciuni, numai învățătura e nepieritoare; o astfel de moștenire nici moliile nu o rod, nici focul nu o mistuiește, nici furii nu o sapă...".

Cuvîntul acesta a fost publicat apoi în **Foaia pentru minte inimă și literatură** — la 2 august 1851. Cine era acest elev care debuta astfel, ca orator și ca publicist, la vîrsta de 11 ani ? Se numea Titu Maiorescu. Născut la Craiova, la 15 feburarie 1840. Tatăl său, transilvănean de origine, era profesor. Se afla atunci la Viena, în exil. Elevul Titu făcuse primii trei ani de învățătură la Craiova. Apoi, al patrulea an, la Brașov. În luna august 1851 tatăl său reușește să-l aducă la Viena și să-l înscrie la Academia Thereziană, unde rămîne pînă în iulie 1858, cînd își ia bacalaureatul, cu premiul întîi.

TITU M

25 FEBRUARIE 18

PROFESORUL

La cîteva zile după înapoierea lui Maiorescu în țară — în luna noiembrie 1861 — un afiș răspîndit în Capitală aducea la cunoștința doritorlor de cultură : „Cu autorizația Eforiei Învățămîntului Public, Domnul Titu Maiorescu va deschide, la 10/22 decembrie 1861, orele 1 1/2 după masă, un curs public și popular despre Educațiunea în Familie". Iată deci și debutul conferențiarului Titu Maiorescu. Aceste cursuri au fost ținute în localul Universității din București, săptămînal, timp de trei luni. În acest timp tînărul conferențiar a făcut și cîteva încercări de a intra în învățămîntul superior, dar n-a reușit. Abia în luna decembrie 1862 a fost chemat la Iași și numit director al internatului Liceului Național, și, în același timp, delegat să facă, la Universitate, un curs de istorie. Prima temă abordată la acest curs : „Despre istoria republicei romane de la introducerea tribunilor pînă la moartea lui Iuliu Caesar". În anul următor va fi profesor de filozofie, la Facultatea de Litere. La 22 decembrie 1863 a fost ales rector al Universității din Iași. Tînăr, de numai 23 de ani, noul rector n-a fost privit cu simpatie de mai vîrstnicii săi colegi, care, între altele, îi contestau și valoarea articolelor publicate în Convorbiri literare. Așa se face că la 15 noiembrie 1871 Maiorescu și-a ținut ultima prelegere la Universitatea din Iași. Iar după aceasta, cererea pe care a adresat-o Ministerului Instrucțiunii de a i se acorda un concediu, spre a putea participa la dezbaterile parlamentare (fusese ales deputat), i-a fost socotită demisie. După treisprezece ani — în toamna 1884 — a fost numit din nou profesor, la Universitatea din București. La 20 octombrie 1892 va fi ales rector la această universitate.

La 20 octombrie 1909 s-a retras definitiv din învățămînt.

Primii academicieni care au participat l
Cipariu, avînd în dreapta sa pe Vasile
Primul din stînga fotomontajului — I
Hodoșiu, George Barițiu, Alexandru I
Massimu, Ioan Străjescu, Gavril Mun
Sbiera s

JU
și „Convor

Membrii „Junimei" (1867). În mi
V. Alecsandri. Are în stînga sa pe
Maiorescu (1).

În primele luni ale anului 1863, ci
publiciști și scriitori ieșeni au organiza
domiciliile lor, mici întruniri în care a
să discute diferite probleme profesiona
să-și citească scrierile pe care doreau s
trimită spre publicare. Cînd s-a ajun

STUDENTUL

La 5 noiembrie 1858 Titu Maiorescu se află la Berlin și se înscrie la Universitate ; iar în anul următor, trecînd la studii la Giessen, obține doctoratul în filozofie. La 26 iunie 1859 scria, din Giessen, tatălui său : „Tocmai depusei doctoratul verbal, din filosofie. Sunt aprobat «magna cum laude»". Așadar la vîrsta de 19 ani studentul Titu Maiorescu avea primul doctorat.

La 3 noiembrie 1859, magnificul student se afla la Paris, ca bursier al Eforiei Școalelor din București. Acolo își va lua licența în drept, la 26 noiembrie 1861 ; apoi la Sorbona, licența în litere.

La 27 noiembrie 1861 revine în țară. Are titluri universitare prețioase și cunoaște șapte limbi. În Jurnalul său cu însemnări permanente, Titu Maiorescu scria, la 31 ianuarie 1856 : „Datoriile mele sînt a ști limbi și istorie. Vreau să știu cel puțin a ceti în toate limbile europene ; perfect însă voiu a ști limba latină, română, germană, franceză, engleză ; semiperfect, cea italiană și cea greacă veche". În cei zece ani de studii la Viena, Berlin, Giessen și Paris, și-a împlinit cu prisosință obligația luată de a învăța limbi străine, devenind astfel un neîntrecut poliglot la vîrsta de numai 21 de ani.

AIORESCU — 75

— 18 IUNIE 1917

1 august 1867. În mijloc — Timotei
în stînga pe Ion Heliade Rădulescu.
apoi, spre dreapta, în cerc : Iosif
Ionescu, A. T. Laurian, Ioan C.
aiorescu (I), V. A. Urechiă, Ioan
man.

PATRIOTUL — omul politic

Patriotismul i-a fost însămînţat în suflet, lui Titu Maiorescu, de tatăl său. Era într-o duminică din luna iunie 1848. Generalul Gheorghe Magheru, venit la Craiova, îi dă lui Ioan Maiorescu Proclamaţia de la Izlaz şi acesta, **suit pe un copac, o citeşte în faţa imensei mulţimi adunată ca s-o asculte. Mai tîrziu, cînd Titu Maiorescu va activa în politică (deputat, 1871, 1878, 1889 ; ministru al Cultelor şi Instrucţiunii, 1874—1876, 1890 ; ministru al Justiţiei, 1900—1901 ; ministru de externe, 1910—1912 ; prim ministru, 1912—1914), îşi va reaminti de această sfîntă** Proclamaţie **şi va face tot ce îi va sta în putinţă pentru binele ţării. S-a aflat alături de domnitorul Cuza pentru reforma agrară şi pentru înfiinţarea Universităţii din Bucureşti ; a dat burse studenţilor merituoşi, pentru continuarea învăţămîntului peste hotare ; a contribuit la realizarea multora dintre cerinţele Divanului ad-hoc ; a ridicat prestigiul limbii şi literaturii române ; s-a îngrijit de sporirea învăţămîntului de la sate, înfiinţînd aproape 3000 de şcoli noi.**

În toată această activitate, ca şi în învăţămînt, a avut nu numai sprijinitori, ci şi adversari răsăriţi din pleava invidiei. Să reamintim un singur episod. La 2 decembrie 1885, Titu Maiorescu s-a duelat, cu pistoalele, la hipodromul din Bucureşti, cu senatorul Eugeniu Stănescu. Motivul : acest Stănescu denigrase, într-un discurs, activitatea ministerială a lui Maiorescu. Rezultatul duelului — au tras amîndoi, cu pistoalele, la semnalul arbitrului, dar nici unul n-a ochit bine, deci au scăpat cu viaţă amîndoi.

Bustul lui Maiorescu la Rondul Roman, dezvelit la 26.06.1913.

Titu Maiorescu a fost unul din oamenii cei mai luminaţi ai întregului secol în care se plămădise România Modernă.

Tudor Vianu

Medalia — centenarul de la 1940

Stilul acestui logician, stilul acestui aristocrat al gîndirii, este limpede, rece, casat, avar în cuvinte şi de o eleganţă sobră. Maiorescu este creator de stil. El a creat la noi stilul ideilor. Şi, poate, a rămas pînă astăzi cel mai bun scriitor de idei, al românilor.

G. Ibrăileanu

Bibliografie selectivă

Consideraţii filozofice pe înţelesul tuturor (în limba germană) Berlin, 1861. **Despre scrierea limbei române**, Iaşi, 1866. **Poesia rumană**, Iaşi, 1867. **Contra şcoalei Barnuţiu**, Iaşi, 1868, **Critice**, Bucureşti, 1874. **Logica**, Bucureşti, 1876. **Critice** (1867—1892), 3 volume, Bucureşti 1892—1893. **Discursuri parlamentare cu privire asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I**, 5 volume, 1899—1915. **Critice**, 3 volume, Bucureşti, 1908, 1915. **Istoria contemporană a României** (1866—1900), Bucureşti, 1925. **Însemnări zilnice**, 3 volume (1855—1891), Bucureşti, 1943. **Gedichte** (poezii), Bucureşti, 1940.

Maiorescu a publicat şi traducerile : Arthur Schopenhauer : **Aforisme asupra înţelepciunii în viaţă**, Bucureşti, 1891. Henrick Ibsen : **Copilul Eyolf**, Bucureşti, 1895. Alacon, Bret-Harte, Mark Twain, **Nuvele şi schiţe**, Bucureşti, 1902.

Despre viaţa şi activitatea lui Titu Maiorescu au fost scrise şi publicate 31 de cărţi şi broşuri.

„Titu Maiorescu a murit în dimineaţa zilei de 18 iunie 1917 (1 iulie, st.n.). A fost înmormîntat a doua zi, la cimitirul Belu, din Bucureşti, cortegiul fiind format din multă, multă lume, într-o profundă reculegere" — ne comunică ziarele timpului.

TITU MAIORESCU

Titu Maiorescu văzut de caricaturistul N. Petrescu Găină (în revista „Pagini literare", 1899)

Apariţia lui Maiorescu poate fi considerată ca providenţială pentru destinele literaturii române, şi deşi şi-a tras izvoarele dintr-o înaltă cultură occidentală, încadrarea ei în datele noastre sufleteşti merită să fie privită ca miraculoasă.

Eugen Lovinescu

OMAGII, ANIVERSĂRI, COMEMORĂRI

Societatea Academică Română (Academia Română de mai tîrziu) şi-a început activitatea la 1 august 1867, cu cei 21 de membri numiţi prin decretele din aprilie 1866 şi iunie 1867. Printre aceşti aleşi s-a aflat şi Titu Maiorescu. Activitatea sa în acest înalt for cultural a avut ca ţel principal ortografia limbii române, fiind numit în comisiile respective din anii 1879 şi 1903.

Pentru realizările sale profesionale, academice şi politice, Titu Maiorescu a fost sărbătorit cu precădere în zilele aniversare. Astfel, la împlinirea a 60 de ani, un colectiv de profesori au publicat un volum intitulat : **OMAGIU — 15 fevruarie MCM**, în care sînt cuprinse, pe cele 661 de pagini, articole semnate de : Iacob Negruzzi, Duiliu Zamfirescu, N. Gane, Pompiliu Eliade, G. Murnu, Ana Conta-Kernbach, A. Philippide, I. A. Bassarabescu, N. Iorga, C. Bogdan-Duică, I. Pop Reteganul Gh. Tăuşan.

În 1910, cînd se împlineau 70 de ani de la naşterea lui Maiorescu, membrii societăţii ROMÂNIA JUNĂ, de la Viena, au organizat o serbare în onoarea „Acestui înţelept părinte al culturii româneşti", editînd apoi şi o broşură, cu discursurile ţinute atunci.

În 1940, la o sută de ani de la naşterea lui Maiorescu, Academia Română a ţinut o şedinţă solemnă (la 16 februarie), în care academicianul profesor Ion Petrovici a rostit un elogios discurs ocazional. A vorbit atunci şi regele Carol, care prezidă şedinţa, spunînd, între altele şi adevărul unanim recunoscut că Maiorescu : „Rămîne în istoria dezvoltării noastre culturale, un mare îndrumător". La 18 februarie 1940 s-a ţinut o şedinţă asemănătoare şi la Universitatea din Bucureşti, iar la 22 februarie, o altă şedinţă în sala Dalles, la care au vorbit despre personalitatea şi opera lui Maiorescu, profesorii şi scriitorii : Gr. Tăuşan, C. Rădulescu-Motru, I. Toroutiu, Tudor Vianu, Mircea Florian, Delavrancea.

La 15 noiembrie 1926 Seminarului Pedagogic din Bucureşti i s-a dat numele : Seminarul Pedagogic „Titu Maiorescu". Profesorul Ion Petrovici, iniţiatorul acestei înfăptuiri, a ţinut un discurs elogios despre cel ce a fost „un mare apostol al culturii noastre, Titu Maiorescu."

La 26 iunie 1943 a fost inaugurat RONDUL ROMÂN — grupul celor 12 busturi de scriitori, între care se află şi cel al lui Titu Maiorescu, bust realizat de sculptorul Dimitriu-Bîrlad.

Să mai reamintim că Maiorescu a fost şi un mare iubitor de animale. În luna aprilie 1904 a izbutit să înfiinţeze, la Bucureşti, SOCIETATEA PENTRU PROTECŢIA ANIMALELOR — **S.P.A.** şi a fost ales preşedinte, iar Grigore Antipa, director. În 1914, la împlinirea a zece ani de activitate a **S.P.A.**, Maiorescu a fost sărbătorit şi pentru această realizare. Un amănunt : pentru strîngerea fondurilor necesare societăţii, pe zidul de la intrarea hotelului CONTINENTAL, din Bucureşti, s-a aflat, permanent, o cutie cu o inscripţie deasupra : „Doamnelor şi Domnilor, cu 10 bani aruncaţi în cutie întreţineţi Societatea timp de un minut — întreaga administraţie şi adăpostul ciinilor fără stăpîn". Şi în fiecare seară casierul **S.P.A.** găsea cutia plină cu monede.

În luna februarie 1940, cînd se împlineau o sută de ani de la naşterea lui Maiorescu, a fost emisă şi o medalie aniversară. Bronz, 60 mm diametru. Pe avers : chipul sărbătoritului şi inscripţia : **1840 — TITU MAIORESCU — 1917.** Pe revers : o femeie reprezentînd ştiinţa, şi inscripţia : **BIRUIT-A GÂNDUL. LOGICA — CRITICA — POLITICA.**

Documentar de Ion Munteanu

1 august 1867. În mijloc — Timotei
în stînga pe Ion Heliade Rădulescu.
apoi, spre dreapta, în cerc : Iosif
Ionescu, A. T. Laurian, Ioan C.
aiorescu (I), V. A. Urechiă, Ioan
man.

CA literare"

erea că aceste întruniri sînt de fo-
iatorii au luat hotărîrea de a se
i într-o societate. Titu Maiorescu
t în fruntea acestor iniţiatori, ur-
: P.P. Carp, I. Negruzzi, V. Pogor
Rosetti. Aceasta era în primăvara
1864. În anii următori **„Junimea"**
s-a numit societatea — avea mai
cincizeci de membri, printre care
şi : Mihai Eminescu, A.D. Xenopol,
ci, Ion Creangă şi Caragiale. Pînă
1874, majoritatea şedinţelor s-a ţi-
locuinţa lui Maiorescu, apoi, cînd
s-a stabilit la Bucureşti, principalii
se întruneau tot la Maiorescu, iar
şi la Iaşi, se întruneau la I. Ne-
Printre publicaţiile înfiinţate de
ea" s-a aflat şi **Convorbiri literare**
mai prestigioasă revistă de literatură
la noi în secolul trecut. În numărul
artie 1867, Maiorescu publică pro-
pe care îl va avea revista, pre-
opt pagini despre **Poesia rumană**,
numerele următoare, principalele
icole care vor constitui conţinutul
lor volume de **Critice**.

e **„Junimea"**, istoricul George I-
pune un adevăr incontestabil : **„Ju-**
a fost o adevărată instituţie a cul-
mâne; a fost, ani de-a rîndul, labo-
de creaţie al celor mai de seamă
i, critici şi savanţi ai timpului".
arul literaturii române (editura A-
ei, 1879), menţionează, despre prin-
publicaţie a **„Junimii"** : „Influenţa
birilor literare asupra culturii şi li-
ii române a fost decisivă". Iar noi
n : Şi **„Junimea"** şi **Convorbiri li-**
au avut ca dirijor suprem în activi-
or, pe Titu Maiorescu.

ion cristoiu

REVOLUȚIA ÎN VINTILEASA

a proape nimeni din Vintileasa nu urmări intrarea în celebrul studio 4 din după-amiaza lui 22 decembrie 1989. Cei din sat erau ocupați pînă peste cap cu alte treburi, mult mai importante. Unii tăiau porcul. Alții furau lemne. Cei mai mulți se îmbătaseră încă de dimineață. Era vremea răvăcitului. Că voiai sau nu, tot trăgînd vin dintr-un butoi într-altul, era imposibil să nu te faci criță. Dar chiar trejii fiind, vintileștenii tot n-ar fi știut că Ceaușescu fusese răsturnat. De cîțiva ani, nici un televizor din sat nu mai era pus pe București. Toată lumea urmărea Moscova. Or, tocmai cînd Mircea Dinescu se făcea că lucrează, bine îndemnat în acest sens de Ion Caramitru, inima socialismului biruitor transmitea o masă rotundă despre importanța istorică a perestroikăi. Difuzoarele, în schimb funcționau pe Radio București. Toate erau însă afară, pe prispă, atîrnate într-un cui. Cei din casă n-aveau cum să audă vestea cea mare. Cei de afară aveau treabă cu porcul. Pavel Tinjală, un bătrîn din Vintileasa Deal, tocmai virise cuțitul în gîtlejul animalului. Printre zbieretele deznădăjduite, urechea lui prinse strigătele : *Ura ! Dictatorul a fost răsturnat ! Trăiască România Liberă !* — Ia te uită ! mormăi el, ștergîndu-și cuțitul de sînge, iar dau ăștia o piesă cu 23 August ! În scurt timp însă, vestea umplu satul. *Ceaușescu fugise ! Mulțimea din piață intrase în* Comitetul Central ! Televizoarele fură puse rapid pe București. Nimeni nu crezu o iotă din ce arăta micul ecran. Văzînd grupurile cu drapele din studioul 4 toți crezură că-i vorba de o nouă emisiune *Cîntarea României*. Europa Liberă, la care alergară cu toții, confirmă că tot ce se difuza la televizor era adevărat. Din acel moment, Vintileasa nu se mai dezlipi de aparat. Ce se întîmpla pe micul ecran întrecea cu mult tot ceea ce văzuseră ei în filme, inclusiv în cele americane. Porcii fură lăsați în mijlocul ogrăzii. Vinul rămase nerăvăcit. Cei beți se frecară la ochi, crezînd că s-au pilit atît de tare încît au vedenii politice. Noroc cu cei trejii, care îi liniștiră, spunîndu-le că și ei văd la fel. Noaptea de 22 spre 23 decembrie trecu nedormită. Vintileștenii urmăriră cu sufletul la gură informațiile despre prinderea lui Ceaușescu. Se făcură parluri pe tema dacă va reuși sau nu să fugă în străinătate. Spre dimineață, unii se luară la bătaie. Cîștigătorii aduceau drept argument știrea dată la televizor că dictatorul fusese prins. Cei ce pierduseră răspundeau că televiziunea minte. Ei susțineau că nu Ceaușescu fusese arestat, ci dublura lui. Ceaușescu fugise în Cuba, după ce, în prealabil, își pusese mustăți false, să semene cu Ion Țiriac. Chestia cu teroriștii nu-i sperie deloc. Cu ani în urmă, pe islazul din Vintileasa funcționase un poligon de artilerie. Zi și noapte proiectilele vîjîiseră peste sat. Pe la miezul nopții, ieșiseră și ei din case, trăgînd cu urechea. Nu auziră nimic deosebit. Doar pe Costache Boambeș, care-și făcea nevasta curvă. Dar asta n-avea nici o legătură cu revoluția. A doua zi pe la prînz, Vintileasa începu să se plictisească. Pierdeau timpul cu tot felul de prostii, în timp ce prin gospodărie erau atîtea de făcut. Trebuia rînit la vaci. Porcul aștepta să fie pus în borcane. Vinul băltea prin găleți. Astfel că satul se întoarse la treburile lui de fiecare zi. În fața televizorului rămaseră doar cîțiva flăcăi. Aceștia, muncitori la Florești, se adunau de vreo săptămînă, după-amiază de după — amiază, la Mițiță Banu, ai cărui părinți erau plecați la băi. Jucau table pe rupte, pălăvrăgeau pînă îi dureau fălcile, fumau. Ar fi mers, desigur, la lucru, dat fiind că în sat se plictiseau de moarte, dar nu aveau cu ce. Șoferul autobuzului care trecea prin Vintileasa se îmbătase criță, luînd drept ostatec autobuzul. Numeroșii delegați trimiși de IRTA se întorseseră la Florești cu buzele umflate. Nici Miliția nu reuși mare lucru. Șoferul, care locuia într-un sat din munți, la capătul traseului, amenința că pune autobuzul pe foc. Cîteva seri la rînd, flăcăii văzură entuziasmați cum revoluția cuprindea întrega țară. În zeci, sute de locuri, primăriile fuseseră luate cu asalt. Masele populare, ascultînd îndemnurile de pe micul ecran, ieșiseră în stradă sau, mă rog, în uliță, după cum era localitatea, urbană sau rurală. Numai în Vintileasa nu se întîmpla nimic. Primarul, un fost ceaușist, bea pe gratis la bufet și, după ce se făcea cui, dădea cu pumnul în masă, răcnind cît putea de tare : *Jos Ceaușescu ! Mai adă o sticlă.* Vintileasa nu era cea mai amărîtă comună de pe cuprinsul țării. Și cu toate acestea, iată, alte localități mult mai prăpădite, unele chiar fără lumină electrică, i-o luaseră înainte. După procesul lui Ceaușescu, despre care tot satul spunea, că a fost trucat, grupul de flăcăi hotărî să treacă la acțiune. Programară pentru a doua zi o mare manifestație în fața primăriei. Așa își propuseseră ei : mare manifestație. În realitate însă, nu putea fi vorba de așa ceva. Gospodarii pe la care trecuseră nici nu voiseră să audă. — Măi băieți, le zicea cîte unul, ați înnebunit !? Mă vedeți pe mine, om bătrîn și cu copii însurați, umblînd pe șosea cu steaguri și pancarte ? ! La 23 august, hai mai treacă-meargă, m-am dus. Afacerea se întîmpla la Florești, nu aici, în Vintileasa. N-aveam cum să mă fac de rîs în fața celor din sat. Apoi deplasarea se ponta cu două zile muncă la colectiv. Sînteți voi în stare de așa ceva ? Sigur că nu erau. Ceruseră sprijinul președintelui CAP-ului, dar acesta îi refuzase politicos, spunînd că, în această privință, nu se primise încă nici o indicație de la comitetul județean de partid. Flăcăii se văzură obligați să se mulțumească și cu o mică manifestație. Mai ales că și asta fusese cît pe-aci să nu mai aibă loc. Nimeni nu voia să aducă de acasă un cearșaf pe care să se scrie cu vopsea roșie : *Jos primarul ! Culai Parvana = Ceaușescu !* Toți dădeau din colț în colț. Unii motivau că nu le dau voie părinții. Alții că cearșafurile lor nu erau într-o stare demnă de a exprima voința maselor populare din Vintileasa. Tot Mițiță Banu se sacrifică pînă la urmă. Ai lui erau plecați la băi, așa că n-a fost prea greu să ia un cearșaf din ladă, să-l rupă în două și să prindă bucățile de araci. Pe una din pancarte trecură lozincile împotriva primarului. Pe cealaltă, dorința de veacuri a vintleștenilor : *Vrem alegeri libere !* Făcură rost și de drapelul de stat al RSR. Îl scuturară de praf, îi decupară stema și-l dădură lui Cornel Bărboi, care trebuia să-l vinture încolo și încoace, cum văzuseră la televizor că fac cei din Balconul Comitetului Central. Lui Cornel Bărboi nu-i veni prea greu să transpună în practică sarcina încredințată. Avea o mare experiență la acest capitol, dat fiind că ducea prapurii la înmormîntări. Încercaseră să facă rost și de o portavoce, dar nu reușiră. Vasile Calistru, singurul care avea așa ceva (îi rămăsese de la o echipă de filmare și o folosea la îndrumatul cirezii, pentru că era văcarul satului), îi refuză categoric pe motiv că i se consumă bateriile. Cu chiu cu vai izbutiră să se strîngă vreo 15 inși. În dimineața zilei de 27 decembrie o porniră spre Consiliul popular, aflat în celălalt capăt al satului. Gospodarii întîlniți în cale se opreau și-i priveau îndelung. Cîte unul se interesa curios : — Da', unde mergeți, măi flăcăi ? — La revoluție, nene, răspundeau băieții, mișcînd drapelul într-o parte și în alta. Pe marginea șoselei se ațineau cîțiva băieți rebegiți de ger, care se luaseră după ei, smiorcăindu-se că vor să meargă la revoluție. Exigența asta născu discuții între demonstranți. Unii susțineau că trebuie primiți, ba mai mult, puși în față, cum se întîmplase la Timișoara. Să vadă, au curaj tancurile să treacă peste trupurile lor nevinovate !? Alții erau net împotrivă, zicînd că prezența mucoșilor ar putea compromite mișcarea. Ajunseră în cele din urmă la un aranjament mulțumitor pentru toată lumea. Îi lăsară pe băieți să-i însoțească pe marginea drumului. În fața Consiliului popular nu găsiră nici TAB-uri, nici trupe USLA, ca în Piața Palatului. Ușa era închisă cu lacătul. Primarul era la bufet. Demonstranții nu disperară. Ocupară maidanul din fața primăriei și ridicînd pancartele și agitînd energic drapelul, prinseră să strige lozinci. Din cînd în cînd cădeau în genunchi și rosteau *Tatăl nostru* în cor, după exemplul, văzut la televizor, al tinerilor revoluționari din Piața Romană. Vecinii se iviră, pe prispe. Unii, furioși că derbedeii ăia zbierau fără rost la ușa Consiliului, deși se vedea limpede că acesta n-avea program. Alții îi îndemnau în glumă să meargă la biserică, pentru că acolo era mai nimerit să spună *Tatăl nostru* în genunchi. Flăcăii nu le dădură nici o atenție. Învățaseră asta de la tinerii bucureșteni, care, la provocările securiștilor și ale altor slugi ale dictatorului, strîngeau rîndurile și strigau : *Fără violență ! Și voi sînteți români !* Pe prispa Miliției își făcu apariția Vasile Andronache, șeful postului. Era boțit de somn, fără centură, cu cămașa scoasă din pantaloni. Băuse zdravăn azi noapte la o cercetare de furt din avutul obștesc, în comuna vecină. Strigătele flăcăilor îl treziseră din somn. Soarta revoluțiilor depinde uneori de o simplă întîmplare. Poate dacă plutonierul major Vasile Andronache n.-ar fi fost atît de mahmur în acea dimineață, Vintileasa s-ar fi înscris la loc de glorie în marele concert al Revoluției române. Șeful postului, urmînd exemplul trupelor USLA din Piața Palatului, ar fi trecut de partea demonstranților. Le-ar fi deschis larg ușa primăriei, lăsîndu-i să intre în sediu și să-l ocupe. Numai că Vasile Andronache era mahmur. Îl dureau tîmplele atît de tare că-i venea să se dea cu capul de toți pereții. Arsuri înfricoșătoare i se cățărau pe gîtlej. — Tu-le muma-n cur ! — mormăi el, vinul n-a fost curat. Cine știe ce prostii au pus în el ! Și pe acest fond de indignare împotriva celor ce stricau bunătate de vin cu tot felul de chimicale, își puse mîinile în șold și răcni : — Bă puțoilor ! Plecați acasă că vă ia mama dracului ! Ia te uită, ați stricat bunătate de cearșaf ! Ei lasă că vă spun eu ! La aceste vorbe, lui Mițiță Banu i se făcu brusc frică. — Băieți ! șop i el pierit. Eu o șterg acasă, dacă află bătrînu' c-am luat cearșaful, din ladă mă stinge în bătăi. Și fără să le mai aștepte răspunsul, strînse cele două pancarte, le puse la subsuoară și plecă. Rămași fără materialul revoluționar, dar și speriați că ai lor nu știau ce făcuseră, ceilalți plecară capetele tăcuți și o luară încet după el.

Gheorghe Constantin

Ștefan Pelmuș

gheorghe izbășescu

Ansamblul de manevre — 1

Ei se mirau cît de deschis le vorbești. Se mirau,
și nu înțelegeau că de fapt vorbești cu tine însuți.
Doar cu tine însuți.
Nepăsător la context, la ochii exteriori.
Să mai poți găsi cheia rătăcită
a vechilor semnificații.
Ca de fapt încerci să te convingi pe tine însuți,
să vezi
cît se mai poate merge pe drumul acesta al paradoxului.

Coliziune — 2

Nu te mai ascunde după zidurile unor întîmplări
crezute de tine semnificative.
Privește mai bine la aceste propoziții tunse
de curînd.
Va trebui să ai curajul de a-ți privi portretul
construit din cuvinte nefalsificate.
Chiar dacă ai să umbli în mîini prin aceste metafore.
Chiar dacă odată un poet te-a avertizat :
Cuvîntul e un vas în care ard foarte încet
simboluri defuncte.

Tratat polemic — 3

Și azi : același surplus de mirare
în fața răsăritului
care s-a cocoțat pe tăișul securii.
În timp ce măcelarii disciplinați
își contemplă
viteza meseriei cu ace de ceasornic.

Doar din cînd în cînd — o miriitură :
hălcile străvezii de carne
încordîndu-se
în gura simțurilor celor flămînzi.

Pictură metafizică — 4

Ca să te poți vedea cît mai bine
din toate părțile
trebuie mai întîi tu singur să plutești
pe deasupra orașului tău, chiar dacă
în sîngele mîinii drepte îți vor apune
toate manuscrisele.
Trebuie mai întîi tu singur să-ți cercetezi
pragul otrăvii,
să vezi tu singur dacă steaua ta mai e activă
în gura priveliștii bîntuite de furtuni.
Dacă pe sălbaticele pieți de viței
(pe care te-ai descris)
limbii a început să-i picure veninul așteptat.

Lupta cu poezia — 1

Cînd Mirlanida a venit lîngă fotoliul cadrilat
din dormitor
și s-a dezbrăcat pînă la briu, în razele lunii,
(arătîndu-și sînii ușori cu perișori aurii
lîngă sfîrcuri,
sînii ei care oftau de voluptatea de a ști că gîndesc
acea frică lipită de carne)
mi-a zis, luîndu-i în palme : Iată ochii
vederii tale interioare, spaima și măreția luminii
prin care te vei contempla de-acum încolo !

Și atunci mi-am tăiat tăcerea de aur în șuvițe.
Șuvițe prelungi și șuierătoare împletindu-le
într-un bici zdravăn
cu care mi-am lovit trupul pînă la sînge.
Pînă cînd din blana păroasă de lup
(unde ea se așezase)
mi s-a smuls chipul sălbatic cu buze bolnave
care abia mai puteau să murmure numele
pruncului nostru care murea în pîntecul ei.

PRIVIGHETORUL

— rubrică realizată în colaborare cu publicația „Expres Magazin" —

LADISLAU DARADICS

A terminat Filologia la Timișoara, e născut în 1957, locuiește la Deva și lu-
eează în învățămînt. Scrie proză, a publicat prin diverse reviste, o povestire i-a
ost chiar premiată. Are un roman, „Maria, viata ta e o flacără", predat la Edi-
ura „Cartea Românească".

Teribilul poem **Elegii la Bergen-Belsen** a fost finalizat înainte de 1989 și n-a
ai fost citit, pînă acum, de nimeni.

ELEGII LA BERGEN-BELSEN
— poeme de lagăr —

**Pornim de jos, surmenați, ursuzi, pă-
n printr-un timp ce a rămas, dar nu
ai este... Cocori uciși, bunici și prunci,
helete, mizerie umană. Și sînge : bălți
: sînge. Ideea ne dă tîrcoale : ideea
orții. Albă, inutilă...
Zeii au murit. Da, iubito... Lumea a
venit agresivă și feroce, pămîntul ar
trebuit ținut cîteva decenii sub un
t de dragoste, de sinceritate.
Haide ! Vezi sîrma asta ghimpată a-
tată de pieptul deportaților ?
Morții serveau drept stîlpi, drept
anci, drept așternuturi. Noaptea erau
ci, ziua se-nmuiau, gurile lor sînge-
u ca niște trandafiri imenși, uciși. O-
ii lor deveneau oaze, frunțile lor —
serturi palide și lucide.
E o promenadă cît se poate de rațio-
ală. Să plecăm deci din găoacea sen-
bilității : poezia e anemic, o boală.
durile noastre sînt cuie pe care le
bate în istorie. Poezia e o mirește
gumă, totu-i fluid, pînă și moartea
scurge : o suge pămîntul.
Cimitirele sînt cetăți subterane locuite
oamenii cei mai pașnici din lume !**

* * *

**ărbați bărboși, copii-bărbați,
ați neiniațiați, firtați,
bărbi v-au crescut, n-aveți nici chip,
tulați colea sub nisip,**

**ntul mîngîie barba ca iarba,
joacă cu voi de-a baba-oarba,
barba tot crește, o barbă de morți,
re e care ? să tragem la sorți,**

**ne e cine ? ne-ar putea spune
ova ori cîntul de rugăciune
ndul ori vîntul, în iarbă și-n păr...
louă cu oase, cu adevăr...**

I

**să-mi obrazul lin, atinge-l c-o pri-
. Lasă-mi netulburată fața, zîmbe-
l, să-i ardă amintirea. Alături, via-
-mi : azi mormînt.
Ne-ntoarcem în noi înșine cînd ple-
m departe. Prinde păsările și arun-
-le-n groapă : vor deveni cuvînt. Mii-
e va răsări zborul și sufletu-mi va ar-
e, înconjurîndu-te.
Cine ești ? Cine am fost ? Un cîine
tră...
Puteam fi baligă, abur sau piatră.
Puteam fi orbi și n-am mai fi știut,
uteam începe totul din nou, de la-n-
eput.
Cînd lacrima e sare, viața plînge. De
e totul mînjit cu sînge ?
Cîinii latră, doar morții tac. Ciopleşte
cruce din ăst copac, zidește o criptă
in hoituri albastre, posibil lăcaș sufle-
lor noastre...
Totul e frînt și fără rost. Privește ce
nt și nu ce am fost !**

* * *

**ine va arde nemistuit în teamă
e jarul morții ? pe cine nu cheamă
ocul pierdut, gîndul-cocor ?
iruie golul nimicitor,**

**ecade o stea, se-nalță un vis,
mpul trecut devine abis,
ărările ard, îți rugă de duh,
eci cripte clădite din scrum în văzduh,**

**echi șoapte întoarse și stoarse-n
blestem
e morții privați ce nu se mai tem...
tringe-mă, dragoste, stringe-mă-n
brațe :
ngerii morții vor să ne-nhațe !**

II

**Ziduri, zăduri, cărămizi de timp clă-
ite-n calea iubirii... Poate că sus, în
urn, gîndul e slobod ! Înconjurați acest
monument de cadavre : vedeți, așa arată
culpturile veacului nostru.**

**De aici lipsește o mînă, un cap ; ce
eroare ! Moartea e un artist posomorît
și indecent : ne lasă goi și storși de vla-
gă, de iubire... E ca un scrum ce-năbușă
jarul, iar copiii sînt partea vulnerabilă
a acestei statui : ei nu se-ndoaie în jug,
unul chiar rîde, crezînd că ne jucăm un
joc finit și infinit.
Ei. Ei știu să creadă.**

* * *

**Pacea va-ncinge neamul de pașnice
tîgve,
dalbe și sacre relicve,
puterea păta-va orgoliul înalt,
treceți în neant din vajnicul salt,**

**chemați și aripa dorului dus,
zborul rănit, răsucit ca un fus,
bătaia luminii pe crucea din dîmb,
neființa ce gîndul îl gîtuie strîmb,**

**steaua ce frige în noapte cînd strigi,
suflet sub frunze, ferit de ferigi...
Lasă-mă, lasă-mă zidit în cuvînt
tînguie tîgvele, cată mormînt...**

IV

**Am o imaginație bolnavă. Mă visez
în otavă ronțăind o tulpină de cicoare.
Vezi, nu moartea, amintirea mă doare !
Îmi asculți glasul : nu-l auzi. Încerc
să te amuz. Ghemuită-n fotoliu, te
strîngi.
De ce plîngi ?
Oare cîți ani au trecut ? Timpul meu
n-are început. Viața ta încă nu s-a sfîr-
șit : uită că m-ai iubit.
Asculți o pasăre : un cîntec. Îngădu-
ie-mi să-ți intru în pîntec : să mă nești.
Oare mă poți naște ?
Te bîntuie o stafie, disperarea te
paște.
Caută-mă atunci pe coline, prin fîn.
Îți voi fi Stăpîn.**

* * *

**Vreau singur. singur, mă doare o rană,
m-ai putea lecui doar tu, Ană,
totu-i frînt acu', viața și huma,
de ochii tăi s-a ascuns pînă și luna,**

**mîna ta zace în mîna mea, parcă
ești și nu în odaie, ce-ți trebuie barcă ?
nu te supără oare lemnul opac ?
dar ce arcă-i asta, are capac !**

**Cum te simți ? fascinant...
Navighezi, navighezi departe, în Neant.**

V

**Carnaval de măști cu morți, cu mi-
rese uitate prin ungherele nevieții. O
seară timpurie, atemporală ; șuvoaie si-
nistre de bărbați, femei.
Tîbii, falange, tîgve : cîte un catarg
zdrobit, sarabanda morții !
Întoarce-te acum, iubito, dar nu mă
privi : mă văd în ochii tăi și mi se face
teamă... E o cădere-n minutele și anii
care vin, o prăbușire-n timpul ăsta ud
din timpul care-a fost. S-a oprit în noi,
și viața ta, ca o jertfă umilă, e sensul
unic, blînd ce mai rezistă.
Haideți la carnaval și voi : jocurile
morții sînt în toi !**

* * *

**Rîdea cu ochii ieșiți din orbite,
sînge și sudoare îi șiroiau pe chip,
zbătîndu-se, parcă înotînd
printre cadavrele prăbușite în nisip ;**

**rîdea îndobitocit, năting,
ca orbul care vede-un anti-Crist,
mirosind a lună și-a tristețe,
nebun de lagăr, arlechin-artist ;**

**rîdea uimit de sine ca de-un hoit,
zornăindu-și oasele-umplute cu venin,
rupînd din propriul trup bucăți de ură
și mai murind puțin.**

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

realizată de Ion Cocu

Aspecte de la evenimentul care a avut loc la Casa Vernescu, luni 25 mai a.c. : Decernarea Premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 1991

Jean Grosu : Premiul pentru traduceri din literatura universală

Iustin Panța : Premiul pentru debut

A gîndi ființa

a ști că nu știu (destul — sau esențialul) înseamnă a descoperi Zeul în toate și prin toate ; a mă identifica implicit cu Zeul care coboară-n mine în același timp în care eu însumi înaintez în adîncu-i. Toate noțiunile, toate obiectele lumii — lumea însăși capătă o altă înfățișare, un alt temei ; un alt, nou și revelator sens, un nebănuit scop. Fără îndoială că va trebui să abandonez știutul de pînă atunci și să mă cufund în fertila genune care-mi dezvăluie taina tainelor...

M-am desprins, așadar, de convenționala (și comuna) lume și m-am ancorat de noua lume a Zeului. M-am lăsat absorbit de vocea (și adevărul) Daimonului, contestînd ceea ce știam (sau ceea ce-mi părea că știu) pînăn-n clipa acestui eveniment. A filosofa înseamnă, cu alte cuvinte, **a păși „dedesubt", înainte și „înaintea".** Știind că nu știu (nimic despre ceea ce ar trebui să știu), înaintez spre Adîncul-în-dezvăluire : îl caut și, căutîndu-l îl aflu. Cît de departe este, așadar, imobilismul concepției curente (împăcate cu sine în peisajul amorf al unei lumi date) de neliniștea sfîntă a filosofului, atras de glasul pururi chemător al Zeului !

Cetatea l-a condamnat pe Socrate la moarte, dar jertfa-i l-a sădit mai profund în inima Cetății. Filosofii autentici au fost — sînt, și, pentru o vreme probabil îndelungată, vor fi — marginalizați și ignorați, dar spiritul lor nu va înceta să pulseze în inima Cetății, căutînd s-o deștepte din „somnul rațiunii" care a născut — și naște, o vedem prea bine — monștri. Între acea **Weltanschauung** a omului de rînd și viziunea deschisă a filosofului prăpastia e numai aparentă. Filosoful defrișează un drum pe care cetățeanul Atenei l-a adulmecat, desigur, chiar atunci cînd l-a condamnat pe Socrate la moarte, cu siguranță însă atunci cînd l-a regretat și a învățat să-l iubească. Căci temnițele sufocă. Închisoarea cunoașterii comune strivește ființa vie a cunoașterii înseși. Iar filosoful sfarmă lacătele porților ferecate și luminează drumul : conduce omenirea spre împărăția Zeului. Mai mult, îl explorează împărăția...

De fapt ce înseamnă mai adînc, faptul că **știu că nu știu** (esențialul) ? Desprinderea de limitele cunoașterii comune și intrarea în imperiul Zeului — Cel care **este** cu adevărat pretutindeni și **dintotdeauna**, cel care **este**, așadar, dincolo de oricare hotar : **Ființa însăși.** Dincolo de orice scop imediat, dincolo de orice lucru sau fenomen, dincolo de orice „exactitate" — dar în adîncul oricărui scop, lucru sau fenomen, înlăuntrul făpturii noastre și-a oricărei noțiuni exacte — sălășluiește Ființa; Ceea-ce-este; Ceea-ce-ființează ; **to on**, dar și, în aceeași măsură **to einai** (cum spunea, în **Metafizica**, Aristotel). A mă îndrepta asupra Zeului — asupra Ființei — a-i explora interioritatea a mă dărui esenței Sale pentru a o urmări imediat în vastitatea unui orizont ce **durează numai întrucît se deschide**, nu înseamnă oare a mă desprinde efectiv de lume — și de oameni — [illegible] a mă dărui unei goale abstracțiuni, a exulta în spasmul unei revelații artificiale ?

Să cercetăm cu atenție : a mă întoarce asupra Zeului — asupra Ființei —, a o gîndi, intensificîndu-mi întreaga energie sufletească și sublimînd-o în izbăvitorul moment presupune, desigur, **desprinderea**; nu desprinderea de **conținutul** adînc al lumii (și al meu, însumi), ci de limita ce mă desparte de lume. **De-limitarea de propria-mi limită** (și de limita dichotomiei subiect-obiect) mă proiectează într-o sintetică dimensiune ce **depășește integrînd**. Des-mărginindu-mă de limitele trupești, psiho-sociale, de timpul istoric chiar, mă aliniez văzduhului dens, purificator, simțindu-i vîlvătaia. A gîndi Zeul — sau Ființa — înseamnă, așadar, a mă lăsa absorbit de genunea vie, fremătătoare, în extazul unificator ce cunună Spiritul însuși, a mă elibera, finalmente, de orice limită, înaintînd într-un spațiu ce se deschide pe măsură ce ochiul rațiunii înaintează spre adîncu-i, iar timpul se varsă în mereu mai noul Originar.

Reprezintă oare acest moment o evadare ? O ignorare deliberată a sufletescului, a dimensiunii trupești „reale", a politicului ? Pusă astfel, întrebarea e fundamental greșită. Meditația — și revelația — filosofică punctează sfîrșitul ultim al oricărui efort al cunoașterii, scopul suprem ce-și conține și își transcende, deopotrivă, obiectul. A pune problema psihologicului (sau politicului) pe același plan cu acțiunea intensei adînciri în Sinele care-și dezvăluie splendoarea înseamnă a confunda, regretabil, planurile. Actul (și opțiunea) politic(ă) nu se opun meditației ; o preced într-o cu totul altă dimensiune, reală și adevărată.

Numai că cel puțin la fel de real și de adevărat este și ținutul absolut spre care înaintez. Să o spunem răspicat, repetînd vorbele lui Platon. Orizontul transcendental este la fel de real și de adevărat ca realitatea **concretă** a lumii. Mai mult, din noua perspectivă ontologică, **el reprezintă adevărul suprem și realitatea supremă.** A gîndi Ființa nu înseamnă, subliniem, a pluti în abstracțiuni gratuite, dincolo de o lume ce s-ar cere pusă în adevărata-i măsură politico-socială. Una este a participa activ la viața cetății și a pune-n ordine ceea ce e strîmb, nedrept, apăsător, cu totul altceva este a te retrage în singurătatea bogată a meditației, acționînd esențial prin gîndire — **ca gîndire.** De fapt, **a gîndi Ființa** și a mă abandona acestui eveniment înseamnă a mă dărui — împreună cu toți cei capabili de a mă însoți în ispititoarea aventură — unei lumi noi și înnoitoare, dimensiunii transcendentale autonome, lume ce transfigurează din temelie legile lumilor subiacente ei.

În fond, eu însumi mă pot defini ca eu numai în măsura-n care, detașîndu-mă de sinele propriei mele entități, mă eliberez — integrîndu-mă — orizontului sintetic al Ființei. Numai din miezul acestui imperiu mă pot sesiza cu adevărat, după ce m-am distanțat de sinele-mi inconștient și m-am întors asupră-mi, din benefica depărtare. Dar mă întorc în final asupră-mi sesizîndu-mă, și mă transpun necesarmente în condiția polară subiect-obiect. Astfel ia naștere fenomenul comun al conștiinței de sine, definitoriu pentru **homo sapiens.** A fi conștient de mine însumi presupune, deci, pe de o parte atingerea zării transcendentale (după ce m-am distanțat de propria-mi entitate), pe de alta părăsirea acestui fundamental reper și întoarcerea la mine însumi, cu certitudinea clară că eu sînt cel care sînt și că dincolo de mine există o lume obiectuală. Revelația metafizică survine atunci și numai atunci cînd sinele cufundat în abisul dezvăluitor al Ființei **rămîne în această dimensiune și i se integrează**, ca ființă conștientă (cu inconștient cu tot). Am putea spune că actul meditației transferă întregul orizont al conștiinței (cu inconștientul susținător) în genunea întredeschisă, des-mărginindu-l, anulînd polaritatea subiect-obiect și topindu-l în densa plinătate.

În cursul transcenderii, ochiul înfometat al cunoașterii surprinde, în prima clipă. Vidul (Neființa) și, dacă nu mai are puterea de a-l depăși, rămîne în golul deconcertant, pe care-l va descrie și din străinătatea căruia va rosti (opera unor Camus, Sartre, Cioran o mărturisește cu prisosință). Dar actul transcenderii se încheie, de fapt, numai o dată cu dizolvarea sinelui conștient în genunea Sinelui universal. Prin gîndul, sentimentul, trăirea intensă, fremătătoare a Ființei ce inaugurează noul tărîm ontonom, fiecare subiect se întîlnește efectiv cu celelalte, cu fiecare obiect sau lucru (diferențiat ca lucru în cîmpul conștiinței), cufundarea în Marele Tot fiind o simultană și profundă unificare.

A cunoaște înseamnă, cu alte cuvinte, a mă desprinde, deopotrivă, de obiectul mărginit al cercetării și de propria-mi entitate — de propriul meu sine — pentru a mă abandona Ființei (Supreme). Prin acest act mă voi surprinde cu adevărat, înțelegînd abia acum importanța enigmaticelor cuvinte gravate-n templul de la Delos : **cunoaște-te pe tine însuți.** Căci numai de la înălțimea noii perspective pe care mi-o conferă Zeul mă voi putea zări și înțelege într-adevăr...

Corneliu Mircea

Proiecte de reîntoarcere

1. „D.—S.B. : La timpul prezent **— un prezent continuu, nuu ? —** literatura reciclează majoritatea aluziilor pierdute ale domeniului său...". Exact așa începeam un dialog semi-epistolar cu un critic contemporan și chiar mai mult decît atît. Era, cred, în primăvara dinspre iarna lui 1989 și încă mai făceam naveta la Roșiori de Vede, „cité de l'industrialisation prematurée". Ce mîndrie pentru un stagiar să își propună un asemenea schimb de misive fundamentale — de asta nu mă îndoiesc ! — asupra destinului culturii cu singurul om care avea în manuscris singura istorie exhaustivă a literaturii române ! Bineînțeles, ca orice proiect magnific, papinian, dialogul a eșuat curînd din însăși pricina superbiei sale... Rămîn doar aceste două foi de hîrtie înghesuind deopotrivă fantasme și orgolii : „...Cu mult înainte un Leonardo da Vinci exclama : **«Noile frumuseți se nasc din noi sinteze».** Această recuperare, această reintegrare [era, cred, vremea cînd predam elevilor mei roșioreni **Ultima brazdă** de Dragoș Vicol] într-un flux serial — căreia i se asociază, explicativ, fenomenul entropiei — se face, totuși, dintr-o perspectivă sau alta, oricum orientată, implicînd sau chiar parafrazînd un comentariu. Postmodernismul, cred eu, nu este un malaxor gigantic, autodevorîndu-se haotic, ci, mai degrabă, o meta-literatură globală. Și, atunci, istoria literară, meta-literatura tradițională ? S-a pronosticat din nou **amurgul istoriei literare** or, din perspectiva literaturii eseistice, trecerea criticii din meta — în însăși literatura, cu care pare a (se) sfîrși în senzuala indistincție. Imobilismul genurilor și speciilor fiind irevocabil abandonat, vom discuta, cît de curînd, literatura scrisă de fiecare autor în parte, nu critica eseul, proza, poezia, teatrul (... metamorfozelor !) aparținînd, să zicem, unor Nicolae Manolescu, Al. Paleologu, Mircea Nedelciu, Mircea Ivănescu, Marin Sorescu ?".

(Bun. Toate ticurile de tinerețe, colecție mai mult sau mai puțin sprințară a poncifelor și teribilismelor, cărora li se răspundea cu o ironie atît de soră cu seriozitatea că eu chiar o luam în serios. Urmează returul pe **backhand** al criticului :

„Este un aer de déjà vu această tendință a literaturii de azi (iată nu zic modernă, nu zic post-modernă !) spre renovarea federațiilor. Unde oare am întîlnit-o, sau, mai bine, cînd ? Fenomenul e vechi, foarte vechi, probabil că la origini literatura era una, în orice caz grecii, de la care mi se trag toate, chiar dacă (și) prin mijlocirea Romei, obișnuiau să vorbească despre poezia epică, poezia dramatică, poezia lirică, puneau adică punctul pe i (vezi relația poetică — poietică) iar, de ne gîndim bine, sfîșierea în felii a beletristicii e, în bună măsură, rezultatul spiritului de contradicție (contrazicere ?!) al romanității ce s-a înverșunat pe antichitatea elină, văzînd că n-o poate scoate la capăt cu peratologia sui generis germanică (inclusiv anglo-saxonă !)." **(Trebuie să recunosc că nici măcar eu nu sînt în stare să scriu dintr-o răsuflare o frază atît de lungă încît să intre-n ea întreaga literatură. Sînt consternat...)** „Cît despre critică, mi se pare destul de convingător un N. Frye cînd probează că o critică literară adevărată în ambii termeni nici nu există, sub acest nume ascunzîndu-se diverse perspective asupra literaturii : sociologică, psihologică, filosofică, general estetică — numai literară ba, căci, de-ar fi să fie literară, ar trebui să fie chiar literatură, ceea ce e foarte a[...] pe de ce credem noi **acum.** Dacă a[...] ce un sul (poate un S.U.L., adică [...] tele Unite ale Literaturii) din fede[...] (genurile) literare, am obține o [...] a lui Mobius extrem de grăitoar[...] crezi ?" **(Cred.)** „Să revenim însă la [...] țiunea arzătoare aflată la ordinea [...] și să băgăm de seamă că, la noi ce[...] tin și, mai ales, în Franța (vezi [...] tea cu chibritul, Sena și Dîmbovit[...] **n-o știu)**, tendința de care vorbim [...] primă o nostalgie scriitoricească, d[...] întemeiată, a criticii, mai corect a [...] cilor, care resimt tot mai acut co[...] de **surogat-mother** și ar vrea să [...] proprii și adevărații lor copii. Num[...] pe de o parte, — vorba poetului — [...] poate asta cine vrea, iar, pe de alt[...] losirea „literaturii" ca limbă oficială [...] locul „poeziei", „proze.", „dramei" [...] „criticii" nu poate evita, oricîte s[...] tăți ar însoți-o căderea în terato[...] Și atunci ?" **(Într-adevăr, o pro[...] grea. Criticul o rezolvă, însă, cu[...]** „Apoi, dacă vorbim despre «literatu[...] X», ce înțelegem, de fapt, prin [...] **(Sînt numai ochi și urechi. Eram, a[...]** „Că respectivul scrie ceva ca[...]e nu [...] e nici poezie, nici proză, nici dra[...] nici critică !), dar care are din [...] cîte ceva ? Sau că scrie pur și sim[...] poezie, și proză și teatru, și cr[...] Mi-e teamă că despre a doua situ[...] vorba, pentru că prima ar fi fără [...] perire în dovezi. Iar dacă e vorba [...] doua situație, de ce să vedem în [...] marcă a timpului nostru cînd, în r[...] te, ea reprezintă o tendință tradit[...] a scriitorului român spre totalita[...] completitudine, de la Eminescu în[...] și chiar înainte de el, marii nostr[...] itori (și chiar mai mărunți) afirmî[...] ca autori de toate genurile, care va [...] **de literatură". Caz clasic de „trad[...] Și-o iartă și de data asta ? (Ochi [...] rechi.)** „Ar fi deci să ne întrebăm [...] cumva, plasat în spațiul literelor [...] nești de azi, «post-modernismul» [...] formă fără fond, și, dacă gîndim c[...] e (dar, mai întîi, să găsim !) să [...] care îi e «fondul» real, nu însă [...] du-l cu ochii lui Ihab Hassan sau [...] Lyotard, care erau ațintiți spre o [...] tul altă realitate, ci cu ochii noștri [...] asupra realității literaturii / cultu[...] mâne. Este exact ceea ce nu s-a [...] în zgomotoasa și adesea puerila [...] ție / controversă de mai an pe [...] respectivă" **(Vezi Caiete Critice)** .. [...] ționala inapetență a scriitorului și [...] cului nostru pentru teorie e ili[...] deprimant de convingător și de [...] că ne place la nebunie să colportă[...] rile altora (căci avem o bună m[...] și o receptivitate aleasă) în loc să [...] tem noi un punct de vedere te[...] dacă nu chiar o teorie. Cei care t[...] fac (vezi cazul, mai vechi, al l[...] Dragomirescu și cel, mai recent, [...] A. Marino) sînt priviți cu o nu [...] ce bazată condescendență ironică, [...] păgubitoare decît neînțelegerea."

2. Transcriu acum o sesizare pe[...] sa Sfatului Popular al Raionului [...] (Secțiunea Sănătate) și dată spr[...] zolvare tovarășului Boerescu (tată) [...] pe data de 9 februarie 1956 : „Tov[...] tor. Subsemnații Atena I. Necula [...] pescu Ghe. Mariea din Com. Calv[...] Biscenii de Sus Rai. Cislău Re[...] Ploiești Vin în fața D-tră cu pr[...] reclamațiune pentru următorul [...] Locuitorul Petre De. Popescu tot [...] ceastă comună și vecin cu noi în [...] rior timp de cîteva zile **a binevoit** [...] **construit un closet** drept este că [...] prietatea sa însă după cum vine [...] în răzoru între noi la un cot cu ac[...] set care vine în fața caselor noas[...] ind ambele case în aceiași curte [...] depărtare de fața casei circa 5—6 [...] Susnumitul a făcut acest lucru n[...] tru că nu a avut unde săl fac[...] **pentru ami face mie o neplăcere** [...] **neomenească** / Totodată mai arăt [...] casele noastre există doi copii m[...] 2 ani care unul a fost bolnav de [...] menită (paralizie ifantilă) și unu[...] Brohipleomonară /. Pentru cele [...] mai sus rog să binevoiți a face ce[...] la fața locului și ai pune în [...] **pentru a distruge acel closet care** [...] **imposibilitate de a putea sta** v[...] **cu ușa casei deschisă sau fereastr[...]** ambele case sînt exact fată în fa[...] closetul și acest closet nu are î[...] construcție ermetică ci este ceva [...] ceva în chip de rîs pentru a face [...] caselor noastre cînd îl construia [...] propus să nu îl construiască în a[...] în schimb am fost insultată. / T[...] Lupta pentru **Pace !"**.

3. În ziua în care nu-mi voi am[...] ceste lucruri, probabil voi muri.

Dan-Silviu Boer[...]

anca armaş

Cine...

Cine-ți aude lacrima
de primul zbor al luminii ?
Cine-ți aude rîsul,
cine cîntă cu tine,
iubire, cald descîntec ?

Rochia de voal

Rochia de voal,
cu maci roșii,
și flori de cîmp,
acea rochie de voal,
n-a uitat încă,
balul de-o clipă,
frumoasa rochie de voal...

Ploaie de stele

Cad stele-acum,
Visele mele,
Aduc pe drum,
Ploaie de stele...

Drumul e plin,
Din nou, cu ele,
Ceru-i senin —
Ploaie de stele...

Bezna

Umblă încet ;
mi-am lăsat aici un vis,
dincoace, o speranță...
și bezna aceasta,
îngrozitoare...
Umblă încet !

Unde-s doi, puterea crește

Se înmulțesc tot mai mult exiițiile de grup, forme post-revoluțioe ale cooperației artistice, dar care drept scop nu o chestiune de palres, ci una de atragere a privitoru- în cercul potențialilor colecționari. că, o schimbare de optică, de la icul „consumator de artă" al erei fecțiunii deja atinse, la consumaul propriu-zis de obiecte de artă. asumatorul sărăciei socialiste multeral dezvoltate era un puritan înrat cu un fel de polonic uriaș și izibil, totodată, cu care obișnuia să rundă în saloanele festinurilor arice (de tot felul) și să înfulece cu

nesaț bucatele ce-i erau servite cu o patriotică și dezinteresată generozitate — artistică, se înțelege !

Rarii cumpărători, care treceau pragul expozițiilor, dar, mai ales, al atelierelor de creație, erau, totuși, tot cei cu bani, care mai puteau agonisi prin simplul capriciu al profesiei, funcției sau poziției lor sociale. Așa s-a făcut de au ajuns, încet-încet, colecționari cu oarecare notorietate activiști de partid și de stat (unii de rang înalt), ofițeri de securitate, mai cu seamă dintre cei cu atribuții în exterior (deh, vedeau lumea !), medici, profesori, anumite categorii de negustori și, mai recent, adică de prin anii '80 bișnitarii, care prin intermediari (Brokers), aflaseră în artă un mod de a-și spăla banii.

Multe lucruri nu s-au schimbat nici acum. Diferența este că afaceri de acest gen se fac la vedere, comertul cu artă tinde să capete o piață organizată, au apărut chiar mari shop-uri de artă și de antichități veritabile, ca să nu mai vorbim de micile „mafii" de tip sindical, care își dispută segmentul de piață ce-l avem

Cei necuprinși, încă, de acest prim val restructurant, încearcă să se descurce pe speze proprii, în spațiile consacrate (ale U.A.P.), dar înfrățindu-se tovărășește pentru a trece puntea suspinelor — financiare și materiale, de bună seamă. Reușita în materie este discutabilă, dar trebuie reținut un amănunt deloc nesemnificativ : pînă a-

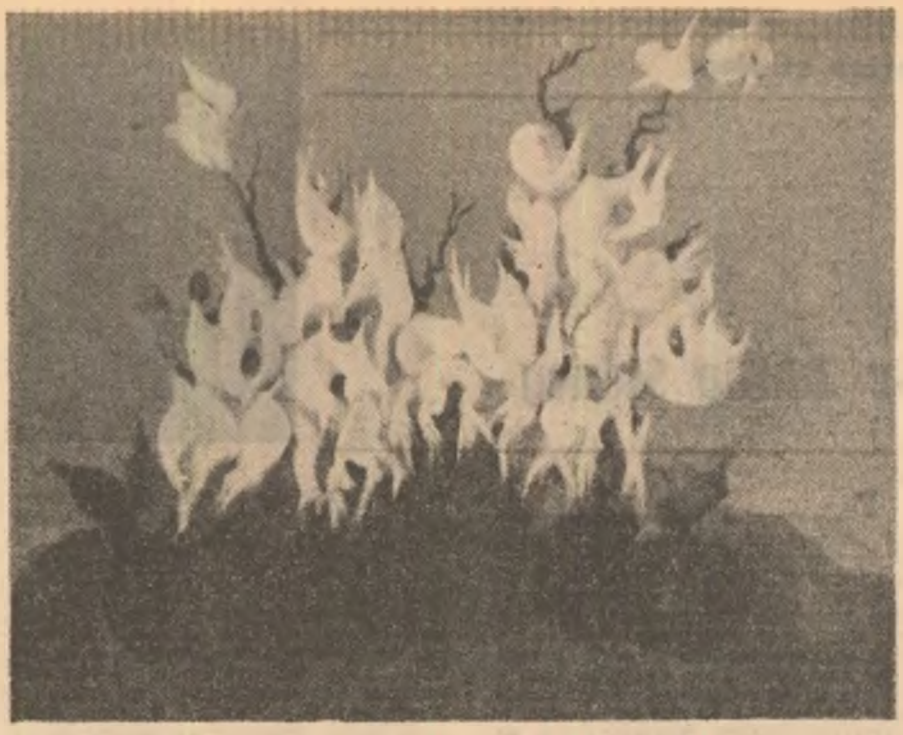

Gheorghe Constantin

cum am asistat la vreo șase sau șapte asemena expoziții, în care oferta artistică era și una comercială imediat negociabilă ; dar în absolut toate calitatea prestației artistice a fost de cea mai bună factură. Cea de la „Simeza" din primele zile ale acestei luni nu s-a dezmințit. 12 artiști au expus pictură și arte decorative — sticlă, vitraliu, compoziții vitrate, ceramică și bijuterii. Nume cu rezonanță printre semnatarii afișului, ce ar fi putut oricînd obține cu succes o sală întreagă pentru o personală, cum sînt Costel Badea, Ștefan Pelmuș, Augustin Costinescu, Marian Nacu... Dar susținerea cauzei, ce-și propune schimbarea unei mentalități „galeristice" la români, pare a fi mai presus decît orgoliile individuale. Cei ce expun acum într-o ambianță de ei înșiși creată și cu inspirată încărcătură estetică și emoțională, fără a diminua cu nimic ceea ce fiecare artist reprezintă în colțul său de simeză ca individualitate creatoare, realizează un spațiu rezonant, de sinceră comunicare pe calea unui limbaj artistic matur exprimat, fără afectări sau concesii făcute bunului gust. Fiecare dintre ei ar merita cîte o caracterizare, dar expoziția avînd un cu totul alt caracter, decît cel al reconfirmării sau demonstrării virtuților artistice de excepție (evident !), se definește azi prin ceea ce ne oferă ca întreg : o captivantă incursiune în vitrina de împliniri de dată mai recentă ale acestor artiști, care se dezvăluie publicului amator de artă cu lucrări ce pot oricînd face obiectul unei investiții sigure, la prețuri deloc jenante (totuși, se cunoaște, piața de artă de la noi este printre cele mai ieftine din Europa) decît poate pentru buzunarele mereu hămesite ale artiștilor, care abia de pridideșc să-și acopere cheltuielile de regie și materiale, taxînd prea puțin propriul lor efort creativ, conceptia, unicitatea gestului lor artistic. Dar, asta este altă poveste. Pînă una-alta, ideea se reține, în așteptarea confirmărilor pe care le vor face, sperăm, cei care, de la un timp, nu mai sînt chiar așa de săraci !

Corneliu Antim

ăptămîna ternațională muzicii noi (II)

Ne reușind să particip la toate nifestările „Săptămînii...", îmi îngădui mă opresc puțin asupra a două momente care mi-au reținut în mod special ntia. Recitalul de lieduri al mezzoranei Steliana Calos a beneficiat din ate de un public la fel de „esențiali- " ca și amintitul gen. Ales, dar puțin, un din păcate pentru că vocea solistei, ate cea mai expresivă și mai inițiată fenomenul contemporan, a creat cîte- „secvențe", aș spune, antologice. „Lia" a fost și ea strălucit reprezentată. xte de Blaga și Radu Stanca, Kierkeard, Holderlin și Trakl, Eminescu și ter emon din Evanghelia după Matei că liedurile lui Rob du Bois au aparut zonei mai „reci", expresionist-docafonice, deci, implicit, modernismului, e ale compozitorilor români s-au aproat mai mult de sensibilitatea contemrană. De la repetitivismul simplu și arte vibrant al **Monodiei** de Felicia nceanu, pînă la straniu-ritualica **Eu** ed de Carmen Cârneci, de la ecouri ntr-un Jora puțin „îndulcit" (la Remus orgescu), la rafinamentul sensibil și ismul dens al Liviei Teodorescu, recilui Stelianei Calos (excelent acompaată de pianistul și compozitorul Mihai rtosu) a demonstrat nu numai capacitaa solistei de-a parcurge inteligent și ofund ample zone stilistice, ci și dispobilitățile speciale, aș zice, ale compozicilor noștri pentru genul sublimat, „toi" al liedului.

Într-o formă ușor și fericit „reorchesată", **Noapte de mai**, în chiar interpreea autorului — Cristian Alexandru trescu, a fost, de asemenea, un moment „rezistență" al seriei. Într-o partitură ficilă vocal și intonațional, compozitoa stiut să creeze o lume extrem de gată în sugestii, un fel de macrocosos în care materia și cuvîntul se amesă într-un unic și nobil metal. **Aurora** reală de Șerban Nichifor (în interpreea experimentatului tenor Vladimir veselu — la pian Octavian Rădoi) lipsită de bune secțiuni vocale, atestă aceeași preocupare a autorului pentru un polistilism practicat îndeosebi de compozitori americani. Evidenta „atomizare" a vieții contemporane ar putea justifica în plan teoretic astfel de căutări, acest tip de „democratizare" a muzicii duce însă în plan estetic, nu o dată, spre zonele kitsch-ului „post-modern".

Centrul de greutate al „Săptămînii muzicii noi" a fost plasat în finalul ei, cuprinzînd trei piese orchestrale de Iannis Xenakis. Deși se revendică, prin titluri și motto-uri programatice de la vechea lume greacă, Kyanya, Ais și Nekuia par mai apropiate însă de metafizica spiritului germanic. În Kyanya, o magmă puternic disonantă, cu densități continue, apăsătoare, se simte o „bună geometrie" ce structurează masa aparent amorfă a orchestrei. O materie grea, telurică, imense clustere mișcate constituie, în fapt, amprenta întregului program. Ais, axată pe tematica morții, cu vagi luminări diatonice și-o partitură solistică de nuanță cvasi-expresionistă (leitmotivul ei este tipătul înfricoșat al lui Munch), pare mai apropiată de zone arhetipale. În sfîrșit, Nekuia, înrudită tematic cu Ais și scrisă cam în aceeași perioadă ('82) aduce suprafețe mai suple, unisonuri plasate într-un timp straniu de polifonizări punctualist-continue.

Códa Săptămînii s-a consumat însă în fosta Casă Enescu, unde compozitorul Pascal Bentoiu i-a înmînat brăileanului, prin naștere, Xenakis, diploma de membru de onoare al Uniunii compozitorilor din România.

Concluziile, dacă ar fi să desprindem, pentru rotunjirea textului, una, ar fi aceea simplă că amploarea și succesul cert al manifestării obligă desigur la o continuare și o sprijinire a sa ritmică, fără hiatusuri. Să sperăm că acolo sus, cineva ne mai iubește. Deși semne mai consistente nu prea sînt.

Valentin Petculescu

---

parțial color

Crainici și rezerviști (III)

Adsadar, unii crainici s-au ascuns — vremelnic ! — pe la diverse departamente, în spatele camerelor de luat vederea, pregătiți oricînd să iasă în față, dacă patria lui Răzvan o cere și rețeaua e liberă. Alții apar cu intermitențe, să știe tot telespectatorul că nu mor caii cînd vor ciinii, iar cei care se sacrifică (din vechea gardă) au devenit caii de bătaie ai gazetarilor. Condiția asta le-a stimulat o anume imunitate, fiindcă orice îi atinge nu-i afectează. Emanuel Valeriu e exemplul cel mai strălucit, fără a fi vreodată strălucitor. Oricîte săgeți s-ar îndrepta spre el, omul, rămas vreme îndelungată la poarta „Europei libere", dar pătruns cu elan în studiourile televiziunii, continuă să ne fericească și azi cu figura sa respinsă la export, știind, de altfel, după cum ni se spovedește uneori, cîte parale face. Poate tocmai de aceea și-a însușit bine spunerea Lăpușneanului : ne vrea cu orice preț și nu scapă nici un prilej să-și împingă dascălii în față, iar pe stăpîni îi amenință doar cu lingușeli. Ține neapărat să vedem noi că nu-i singur pe lume, neocrotit, iar deasupra, în locul unei stele, stă fixată o cucuvea. Această pasăre sacră l-a și influențat să apară pe micul ecran, mai des, la ore mici, cînd copiii dorm — deci nici un pericol ! — iar cei cu insomnii nu se mai sperie, după ce au văzut — și și-au imaginat ! — atîtea la viața lor. Poate tot din cauza figurii sale încîntătoare — ca o piatră de moară măcinînd în gol — se arată tot mai rar Mircea Hamza, omul de casă al „României Mari". Tentativele unora de a-l păstra la naftalină pe acest crainic ofensiv în dreapta pentru a-și ocroti stînga — de unde și nenumăratele sale stîngăcii, ca să nu le spunem gafe — s-au soldat, ca și în cazul lui Valeriu, cu eșecuri, fiindcă maiorul de ieri și-a păstrat și-acum stelele în cel mai înalt grad. Or, în cazul lui, ce rost mai are profesionalismul ? Cadru autentic de rezervă, nu este niciodată rezervat cînd încearcă să ne demonstreze capacitatea sa de selecție și puterea partizanală. Din cauza asaltului dat limbii române i s-a ondulat nu numai părul, ci și limbajul. Inovațiile sale în pronunție sînt impecabile. Trei devine trai, probabil după nivelul său de îndestulare (lingvistic?) ce are aceeași sonoritate ca și o bandă de magnetofon în ștergere. Ori de cîte ori televiziunea vrea să compromită o manifestare îl trimite la fața locului pe acest brav minuitor de arme. Cu el merge la sigur. Nimic nu-l complexează dar nici nu-l trezește. Doar, uneori, prezența Doinei Tudor, cînd aceasta ține să se măsoare cu el, fie în vreo campanie electorală, fie pe vreun cîntar în Cișmigiu. Această ființă angelică pare să fie pregătită special pentru a corupe electoratul, căci cum am putea explica absența acesteia pe micul ecran perioade mai lungi de timp ? O dorim mai des, chiar și la ore mici, fiindcă în cele edulcorate stă de veghe Smaranda Jelescu și ea defilînd sub stindard roșu, ca Ilie Ciurescu, Felicia Meleșcanu sau Cristiana Bota.

Reapărut cu timiditate tot pe la ore întunecate, Costin Buzdugan înregistrează acum o frecvență pe unde magnetice ca și căderile de tensiune pe o rețea supraîncărcată. Arbitru între partide și politicieni, dedușca Buzdugan își acompaniază cuvintele cu clătinări ale capului și spasme ale trunchiului, sugerînd telespectatorului că a intrat în priză fără să-i cunoască acestea legăturile intime. Întrebările sale vin din secolul nouăsprezece iar comentariile se plasează cu două veacuri mai în urmă. Probabil e păstrat la vedere nu numai pentru a putea vorbi de lipsa harului și a stilului, ci și pentru a ni se demonstra că dacă ai rezerviști de vocație nu trebuie să le oferi o pensie onorabilă, ci să le oferi o nouă șansă de a mai stîrni hazul telespectatorilor, mult prea încrîncenați după vizitele de lucru ale prăsitorului de cucuvele, triluind de mult pe la tot felul de case pustii.

Marius Tupan

Sir Philip Sidney

Reprezentant strălucit al spiritului „cărturăresc și cavaleresc", cum plin de venerație îl numea Spenser, ființă „neprihănită", în viziunea lui Shelley, autor al unora dintre cele mai frumoase sonete din literatura engleză, cum scria, după o matură chibzuință, Charles Lamb, izvoditor al unei cărți în care se pot descoperi toate direcțiile ulterioare ale prozei engleze (V. Woolf : „Arcadia Contesei de Pembroke"), dar și unchi al lui William Herbert, Conte de Pembroke, în care unii cercetători cred a fi descoperit pe misteriosul „tînăr blond" din nu mai puțin fascinantele sonete shakespeariene, Sir Philip Sidney a fost și a rămas una din figurile cele mai luminoase ale Renașterii engleze, un nobil paragon al epocii elisabetane. Numeroasele scrieri contemporane ce i-au deplîns cu lacrimi grele sfîrșitul timpuriu laolaltă cu legendele ce s-au țesut în jurul ființei sale n-au făcut decît să confere și mai multă strălucire superbei tapiserii a operei iar timpul a așternut treptat, treptat asupra portretului său o aleasă patină, învăluindu-l în inevitabile umbre dar și nebănuite frumuseți. Astăzi, la mai bine de 400 de ani de la stingerea din viață a marelui poet, exegeza sidneyană se înfățișează bogată și rodnică. Și totuși lipsea acea biografie literară amplă, capabilă a oferi o imagine totală a ilustrului personaj, înlăturînd umbrele trecutului și aducîndu-l în lumea noastră cu toată somptuoasa și seducătoarea frumusețe a universului său. Această complexă sarcină și-a asumat-o KATHERINE DUNCAN-JONES*, distinsă reprezentantă a universitarilor oxfordieni, istoric literar și filolog a cărei competență în domeniu este demonstrată nu numai de studiile pe marginea poetului preferat ci și de editarea prozei și versului lui Philip Sidney, precum și de munca plină de răspundere pe care o implică editarea textelor sonetului shakespearian. „SIR PHILIP SIDNEY — POET CURTEAN" („SIR PHILIP SIDNEY — COURTIER POET", HAMISH HAMILTON, LONDON, 1991) este o carte de erudiție pură și învăluitor farmec cărturăresc. Ea reinvie cu acribia și grația specialistului o viață de excepție, reușind a surprinde acele momente esențiale în evoluția unei personalități, care, printr-o neobișnuită contribuție a destinului, avea să devină în frămîntatul secol al lui Shakespeare, nu numai o figură umană exemplară ci și un strălucit literat, precursor al marilor direcții ale literaturii engleze. Unul din meritele de căpătîi ale acestui compact volum ni se pare a fi talentul cu care autoarea reușește a sugera cum opera se naște din împrejurările tainice ale vieții. Și este o experiență rară să poți urmări pe parcursul unei existențe modul în care circumstanțe unice au generat și modelat universul imaginar al unui artist de excepție. O copilărie senină, vegheată de numeroase mătuși care, asemenea unor zine bune, l-au ocrotit, insuflîndu-i dragostea de carte și patima spiritului cărturăresc, anii de școală petrecuți la Oxford, unde Philip Sidney avea să-și asimileze o solidă cultură umanistă, în fine, o adolescență ce i-a oferit un lung turneu european, prilej de contact nemijlocit cu mai toate spiritele reprezentative ale epocii — scriitori, artiști, umaniști, editori, savanți și oameni de stat — prind viață din paginile cărții. Apoi anii petrecuți în preajma reginei Elisabeta, cu experiența nu rare ori traumatizantă și umilitoare a curteanului. Se cuvine precizat aici că existența lui Philip Sidney a fost marcată de o semnificativă contradicție. A aspirat mereu la dregătorii și titluri nobiliare, dornic în același timp să stea cît mai departe de această lume și să se poată refugia în spațiul securizant al gîndurilor și artei sale. Și poate tocmai aici se ascunde marea tensiune lăuntrică a vieții lui Sidney. Căci aspirant la soarta labilă a curteanului, autorul tratatului „Întru apărarea poeziei" nu s-a simțit cu adevărat în largul său decît atunci cînd, părăsind tumultul acestei pestrițe și nesățioase faune, s-a așezat la masa de lucru și, înconjurat de tomurile sale (a căror frumusețe a celebrat-o într-un sonet) s-a lăsat în voia reveriei, abandonîndu-se îndeletnicirii scrisului. Regina Elisabeta însăși, vestita „Regină Fecioară", a avut o atitudine ambiguă față de acest merituos supus al său. L-a simpatizat și prețuit, dovadă tristețea sinceră ce a copleșit-o la dispariția lui, dar l-a ținut veșnic la distanță, străduindu-se, programatic parcă, să-i refuze orice dregătorie ce l-ar fi putut implica în treburile statului. L-a numit paharnicul ei, l-a folosit în delicate misiuni diplomatice (slujindu-se de faima pe care tînărul și-o cîștigase atît în cercurile umaniste cît și în lumea monarhilor europeni), i-a încredințat răspunderi militare în Țările de Jos, dar atît și nimic mai mult. Poate că în această atitudine se ascunde și calculul unui monarh abil care, un destoinic umanist el însuși, a știut care sînt armele cu care poate lupta mai bine umanistul. Și apoi, KATHERINE DUNCAN-JONES reușește a demonstra, în pofida unei tradiții idealizante, că Philip Sidney a fost, de fapt, o ființă nu lipsită de aroganță, un impulsiv și un pătimaș, care, ades își ieșea din fire — ceea ce nu era tocmai potrivit pentru un slujitor al coroanei. Fără a demitiza ci mai degrabă din dorința de adevăr și rigoare autoarea face niște precizări în legătură cu Philip Sidney, care, deși evidente, au fost sistematic trecute cu vederea de către istoricii literari. Departe de a fi fost un individ de o abstractă perfecțiune, poetul nu a reprezentat nici pe departe o intruchipare a frumuseții ideale, așa cum tradiția dorea să-l consacre. După mărturisirile lui Ben Jonson (în care se ascunde, poate, și o umbră de pizmă), creatorul lui Astrophil a avut o față prelungă și ascuțită, tenul congestionat și chipul ciupit de vărsat. Sînt amănunte care însă nu știrbesc cu nimic farmecul acestui personaj (la cultura sa extraordinară se adăuga și un unic farmec personal — un soi de charismă — care, fără îndoială, îi subjuga pe contemporani) care din portretele de epocă (a fost pictat și de Veronese) ne privește falnic, înfățișînd privitorului un chip de o nobilă și spiritualizată frumusețe. De altfel, Philip Sidney a fost și un mare generos. Autoarea evocă numeroase ocazii cînd această aleasă trăsătură de caracter și-a pus pecetea asupra întregii sale ființe. Apoi, tînărul arogant și impulsiv suferea de boala secolului, de acea melancolie ce ades punea stăpînire pe el, înnegurîndu-i existența. Contribuții importante aduce KATHERINE DUNCAN-JONES nu numai în legătură cu personalitatea umană a artistului ci și cu opera sa. Relevante sînt paginile consacrate celor două versiuni ale romanului „Arcadia" (avînd ca sursă de inspirație romanul pastoral al lui Sannazaro) în care analiza problematicii și in gisticii este deosebit de valoroasă. dovedește aici că, deși iubitor al rec ziunii, Philip Sidney nu a fost un art al turnului de fildeș. Preocupată me de ingemănarea dintre operă și existe ță, KATHERINE DUNCAN-JONES re șește o prezentare foarte originală ciclului de sonete „Astrophil și Stell Dacă tradiția literară vedea în ac ciclu, de regulă, o transcriere apro fidelă a unui episod biografic, autoar făcînd corecturile logice de rigoare, vedește că ne aflăm în fața unei f țiuni căci, în spiritul doctrinei liter specifice Renașterii engleze, ciclul e o plăsmuire ce reușește, numai gra măiestriei lui Philip Sidney, să dea i zia autenticității. În realitate, ace complexe sonete, în care Philip Sidn se dovedește deopotrivă artist și poet în care conflictul cu petrarchismul e evident, într-un mediu literar care slujit de creația lui Petrarca, văzînd ea un model infailibil), par a fi f scrise nu pentru a relata povestea dragoste secretă cu Penelope Rich pentru a satisface apetențele poet ale acestei reputate protectoare a lite ților din epocă. Sonetele îi prilejuie totodată, autoarei fine disocieri pe m ginea psihologiei și eroticii sidneye În fine, cartea lui KATHERINE DU CAN-JONES se citește și ca un ron de epocă. Descoperim în paginile s amănunte inedite, pline de culoare, d pre obiceiuri și moravuri, descrieri somptuoase festinuri, turniruri sau dar oferite reginei de anul nou — căr li se descifrează sensurile simbol Autoarea are simțul fabulosului. Ne fățișează eresuri și legende. În tim unui cutremur, cum nu s-a mai pom la Londra, clopotele bat singure, lun iese pe stradă așa cum se afla în ac clipe și asupra întregului oraș se instă nește o atmosferă stranie. O documer re riguroasă, bogată și pasionată conf cărții densitate, un colorit și o forță pătrundere aparte. Este de remarcat noianul de documente cercetate, vec tomuri de pe care se șterge colbul, dau nici o clipă cititorului senzația fastidios. KATHERINE DUNCAN-JON are meritul, virtuți de artist am z chiar, de a transfigura totul. În tim acestui periplu prin lumea severă a cumentului ai ades sentimentul străbați un cring mirific în care au ți este mingîiat de foșnetul blînd frunzelor și te învăluie mireasma fl lor. În această carte ni se revele imaginea adevărată, palpitînd de viaț unui mare artist. Și ceea ce este fo important, închizînd ultima pagină acestei biografii literare dedicate Philip Sidney, ești cuprins de dori nestăvilită de a-i reciti cărțile.

Virgil Lefte

*) KATHERINE DUNCAN-JONES: „ PHILIP SIDNEY-COURTIER POET", H MISH HAMILTON, LONDON, 1991.

CARSON MC CULLERS:

Singurătatea, o maladie americană

Acest oraș, New York-ul — ia gîndiți-vă cîți oameni ne aflăm în el, opt milioane cu totul. Un prieten de-al meu englez, cînd a fost întrebat de ce locuia în New York City, a răspuns că îi place la noi fiindcă poate să fie tare singur. Dar, pe cînd prietenul meu rîvnea să fie singur, însingurarea multor americani care trăiesc în marile orașe este un lucru involuntar și înfricoșător. S-a spus că singurătatea este marea maladie americană. Care este natura singurătății ? Ar părea un aspect esențial, dacă ar fi o căutare a identității.

Pentru cel care contemplă desfășurarea vieții ființelor din jurul lor, pentru filosoful amator, din complexa țesătură de ricoșeuri a dorințelor și detestărilor noastre, nici un motiv nu pare mai puternic sau mai durabil decît dorința individului de a-și revendica identitatea și de a se simți integrat, aparținînd unei comunități. Din pruncie pînă la moarte, făptura omenească este obsedată de aceste motive duale. În cursul primelor săptămîni de viață această nevoie de identitate dobîndește o stringență la fel de intensă ca și nevoia de lapte. Pruncul întinde mînuța după degetele de la picioare, apoi explorează zăbrelele leagănului său ; iară și iară compară deosebirea dintre propriul său corp și obiectele din jurul lui, și în ochii încă nesiguri în descoperirea lumii răsare o minunare veche de cînd specia.

Căpătarea conștiinței propriului său eu este prima problemă abstractă pe care o rezolvă ființa omenească. Într-adevăr, această conștiință de sine ne depărtează de biologic și ne ridică deasupra animalelor inferioare. Această primitivă luare de conștiință, de cucerire rudimentară a identității, se dezvoltă constant, se accentuează treptat de-a lungul tuturor anilor existenței noastre. Poate că maturitatea nu înseamnă altceva decît, pur și simplu, istoria acestor mutații, care îi dezvăluie individului relația dintre el însuși și lumea în care se află.

După prima stabilire, a identității, se naște nevoia imperativă de a pierde acest sentiment, nou găsit, de separare, și de a aparține, de a face parte din ceva cu adevărat vast și mult mai puternic decît debilul, singuraticul eu. Sentimentul izolării morale este insuportabil pentru noi.

În romanul meu **Participantă la nuntă** apărut în românește sub titlul **Vara verde**, (n. tr) drăgălașa fată în vîrstă de doisprezece ani, Frankie Addams, dă glas acestei universale necesități : „Necazul cu mine este că de multă vreme am fost doar o persoană EU. Toți oamenii fac parte dintr-un NOI, afară de mine. Dacă nu aparții unui NOI, asta te face să te simți prea însingurat".

Dragostea este o punte care duce de la sentimentul de a fi EU către NOI, și în dragostea personală se ascunde un paradox. Iubirea pentru alt individ deschide o nouă relație între personalitate și lume. Îndrăgostitul are o nouă rezonanță față de natură și poate chiar să scrie poezii. Iubirea este afirmare ; ea motivează răspunsurile date prin da și sentimentul unei comunicări mai extinse. Iubirea alungă teama și, în securitatea creată de această stare de îngemănare găsim mulțumire, curaj. Nu ne mai temem de obsedantele întrebări, vechi de cînd lumea : „Cine sînt EU ?" „De ce sînt EU ?". „Încotro mă îndrept ?" — și, de vreme ce ne-am descotorosit de teamă, putem fi cinstiți și caritabili.

Căci frica este principala obîrșie a răului. Iar cînd se ivește întrebarea : „Cine sînt EU ?" și nu i se dă un răspuns, atunci frica și frustrarea proiectează asupra lumii o viziune negativă. Sufletul înspăimîntat poate să răspundă doar : „Deoarece nu înțeleg (Cine sînt EU), știu doar că **nu** sînt". Corolarul acestei incertitudini emoționale îl constituie snobismul, intoleranța și ura de rasă. Individul xenofob poate doar să respingă și să distruga, în timp naționea xenofobă, în mod inevita poartă războaie.

Singurătatea americanilor nu își obîrșia în xenofobie, ca națiune, sîntem un popor cu inima desch căutînd întotdeauna contacte imedi alți pași în cîmpul experienței. tindem să descoperim lucruri noi indivizi singuri. Europeanul, sigur legăturile sale familiale și pe loial țile sociale rigide, știe prea puțin pre însingurarea morală care est trăsătură nativă pentru noi, america În vreme ce artiștii europeni tind formeze grupări sau școli estetice, tistul american este eternul pribea proscris — nu numai din sînul so tății, la fel cum se întîmplă cu t mințile creatoare, ci chiar înlăun orbitei propriei sale arte.

Thoreau a luat calea pădurilor ca caute sensul ultim al vieții sale. Cre său era simplicitatea și **modus vive** îi înfățișa deliberata despuiere a vi exterioare, redusă pînă la un n spartan al satisfacerii oricărei nec tăți, în scopul ca viața sa lăuntrică poată înflori în deplină libertate. lul său, așa cum și l-a definit, era îndese lumea într-un colț. Și în a mod a descoperit realmente : „Cee un om gîndește despre el însuși, îi termină, sau mai degrabă îi ind destinul".

Pe de altă parte, Thomas Wolfe întors către oraș și în colindările prin New York și-a urmat căuta frenetică, de o viață întreagă, a telui pierdut, a ușii magice. Și el a desat lumea într-un colț și, pe c trecea printre milioanele de locuitor metropolei, privindu-i în ochi și punzînd astfel privirilor lor, trăia ceastă experiență : „Această tăcută tîlnire este sumarul tuturor întîlnir din viețile oamenilor".

Fie că ne aflăm în mijlocul buc ilor pastorale de la țară, ori în mijlo metropolei labirintice, noi americ sîntem într-o căutare veșnică. Rătăc chestionăm. Dar răspunsul așteaptă fiecare inimă separat — răspunsul priei noastre identități și modalit de a ne putea stăpîni singurătatea, fel ca să putem simți că, în sfîrșit, tem integrați.

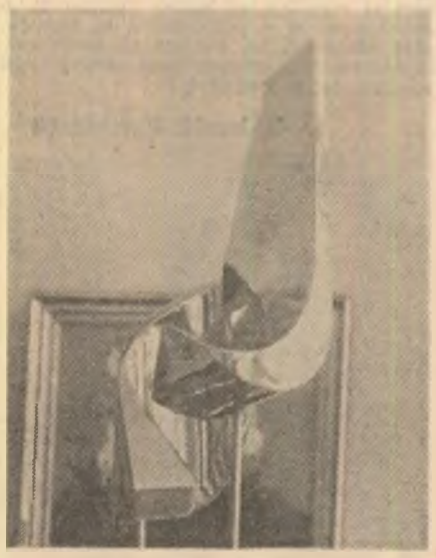

Bogdan Hoșbotă

În românește d
Eugen B. Mariar

mare din pag. a 16-a

evilla entru a răni

viziunea lorchiană. Sevilla rănește, a cum rănește în fiece moment, villa rănește pe acela care sosește ea și pe acela care trăiește în ea. nile produc durere, te fac să suferi. villa rănește și doare. Sevilla pentru răi. „Să vezi Napoli și apoi să mori, un napolitanii, iar sevillanii spun, vezi Sevilla și apoi să trăiești". Să ieşti rănit de Sevilla.

Poetul Pedro Salinas și-a dat seama tristul cîntec al Sevillei se afirma ată cu cerul cenușiu. E adevărat. Și denumit-o „războinică răutăcioasă" rind să știe de ce în fiecare înserat îl nea cu splendorile campanilelor sale. alt rănit al Sevillei.

Poate tu, lector, ești rănit chiar din pa aceasta de oraș. În acest caz re- ă împreună cu Lorca : „Sevilla pen- a răni", repetă cu Salinas, „Vai, villa/iubește-mă ca prietenă" ; repe- cu Juan Ramón Jiménez, „Sevilla, aș al tău/oraș al meu !"

Să încercăm să punem aceste versuri tirambice ale poeților, poeți ce nu nt sevillani, reversul disprețuitorilor. mai bine dacă vin din glasuri di- untru. Să recurgem la două sensi- ități pe care le asociem mereu, poate ntru că unul s-a numit *Vandalio* și lălalt *Albanio* ; poate pentru că ambii murit departe de Sevilla în Mexic. n condeiele și inspirațiile lor au țiș- prețioase poteci literare însă su- nte pentru a atinge faima ; un rt și delicat madrigal în cazul lui ntierre de Cetina, o cărticică de ziune extraordinară a orașului în zul lui Luis Cernuda. Vandalio și banio s-au arătat duri cu Sevilla în re s-au născut ; asta este însă o altă veste...

ictorul are a plecat

Pictorul care a plecat — Velásquez și pictorul care a rămas — Murillo, oi bărbați ; două genii ; două destine. lázquez a fost primul din șapte frați, timp ce Murillo va fi ultimul din isprezece. Unul a luat numele de milie al mamei sale ; celălalt, cel al inicii după mamă. Încă nu se născuse artolomé cînd copilul Diego, de isprezece ani, intra în atelierul lui ncisco Pacheco cu a cărui fiică va tracta căsătoria în 1618, un an după s-a născut Murillo. Știm puține luri despre copilăria și tinerețea a- stor două ființe pe care îi unea o- rșia și vocația, și pe care îi despărțea i vor despărți vîrsta și distanța. Pen- u că Diego Velásquez pleacă la Ma- id în 1923, iar Murillo este un copil de se ani și aproape de a rămîne orfan. împart scena natală, martoră încă a ei norocoase opulențe.

Bartolomé Esteban Murillo nu a ărăsit niciodată orașul nașterii sale, în afară de o scurtă escapadă la Madrid în 1658. Cei doi pictori s-au văzut oare ? Acolo se aflau Alonso Cano și Francisco Zurbarán. Bartolomé Esteban a vrut să rămînă mereu sub cerul natal și „poate că s-a bucurat de o glorie mai mare și mai curată decît oricărei alteia". Murillo nu a simțit nevoia de a scăpa de ambianța locală, ci și-a legat destinul de un peisaj. Nici cerul și nici dragostea nu și le-a schimbat. În clipa cînd a fost călător a făcut-o doar în propriul lui oraș, hoinărind din cartier în cartier ; din Magdalena în San Isidro, din San Isidro în San Nicolas, din San Nicolas în Santa Cruz, din Santa Cruz în San Bartolomé, din San Bartolomé în Santa Cruz, unde moare în 1682.

Diego Velásquez a făcut din Palatul Regal domiciliul său și a părăsit Madridul doar în două ocazii, pentru a pleca în Italia, în 1629 și 1649. La Sevilla nu a mai revenit niciodată. A părăsit locuința regală în 1660 pentru a fi înmormîntat. Împrumutăm de la poetul Luis Cernuda cuvîntul său în dorința noastră de a da o explicație poetică acestui a nu te întoarce niciodată al lui Diego Velásquez în orașul său

„A reveni ? Să revină cel ce
după lungi ani, după o lungă călătorie,
și obosit de drum are dorința aprinsă
de a-și revedea pămîntul..."

Îi era mai ușor destinul dacă rămînea în Sevilla ? Numit pictor al Regelui și valet de cameră, Velásquez trăiește la Palat, departe, e adevărat, de intrigi și camarile. Nu are relații cu funcționarii Palatului menținîndu-se departe de luptele și invidiile proprii acestui corp de slujbași. Rezervat, flegmatic, melancolic, distant, nu era un personaj popular.

În schimb, viața lui Murillo, neavînd însărcinări oficiale, se scurge într-o totală întrepătrundere cu poporul, conectat cu grupurile de artiști și cu prietenii lui, cu cei care vor înființa Academia de Pictură (1660). Afabil,

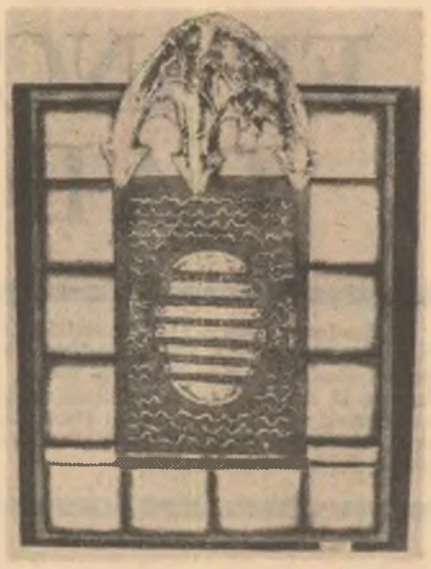

Augustin Costinescu

blînd, umil, timid, modest, era un personaj foarte cunoscut în Sevilla.

Dacă este adevărat ceea ce spune Ortega, că Velásquez nu a vrut niciodată să fie pictor, că nu s-a recunoscut ca pictor, și că pictura pentru el nu era un mod de a trăi, tot atît de adevărat este că Murillo a vrut să fie pictor, că și-a trăit întreaga viață ca atare, că această profesiune a constituit felul său de a exista. Velásquez, a se observa — ne avertizează Ortega : o singură femeie, un singur prieten — regele — un singur atelier — Palatul. Schema coincide cu Murillo doar în prima situație : o singură femeie. În celelalte, circumstanțele sunt diferite. Murillo se va bucura de o mulțime de prieteni populari și cu renume — Manara, Veitia și Linage, Justino de Neve — și va picta în diferite ateliere pentru a muri exercitînd ca pictor pînă la ultima suflare.

Diego Velásquez realizează opere fără a se grăbi, nu acceptă comenzi de la nimeni, execută doar ceea ce suveranul îi cere, și își pierde timpul împodobind casele regale. O familie compusă din soție și două fiice nu implică griji prea mari. Bartolomé Esteban în schimb pictează mult, sarcinile îl înconvoaie. O femeie, zece copii, și nenumărate calamități urbane îi produc mari dureri de cap.

Cînd în anul 1649 Velásquez întreprinde o călătorie în Italia, Murillo suferă în propria familie consecințele teribile ale unei epidemii de ciumă care elimină jumătate din populația orașului. Fără a lua contact cu arta italiană și fără prietenia lui Rubens, Velásquez ar fi fost cu totul altul. Fără Sevilla și fără personajele locale, Murillo ar fi pictat cu totul altfel.

Pictorul care a rămas a permis ca orașul să pătrundă în pînzele sale. În afară de figurile feminine, atît de specific sevillane, sevillianismul se face prezent în temele religioase, în anumite tipuri și în detaliile vieții cotidiene. Picturile lui Murillo au înălțat și apărat ca nimeni altul dogma. Neprihănitei Zămisliri, atît de scumpă orașului. Orașul lui *sine labet*... Din paleta lui țîșnește mereu glorioasa Fecioară, tînără Fecioară, aeriană, senin de frumoasă, peste un capitel de îngeraşi „murilleşti". Acestea sunt imagini care împreună cu alte pînze ale sale, de atitudini calme, atrag și reconfortează. Însă pictorul a trăit într-o epocă plină de patimi, de criză economică și de dezastre demografice, ce apar pe figurile acestor copii și ființe mizerabile. în acești răniți care nu aglomerau doar paginile romanelor picarești, ci și tîndele bisericilor, porțile mănăstirilor, piețe și străzi. În cadrul uneia sau al alteia al acestui oraș Sevilla — cel religios și cel al suferințelor — figurează un al treilea : cel al obiectelor familiare, de uz cotidian : oale de aramă, de lut, coșuri etc.

Velásquez, pictorul care a plecat, palatin și aulic, pictează pe Rege tot de atîtea ori pe cît Murillo *Neprihănita Zămislire*. La Palat, rege era Felipe al IV-lea ; la Sevilla, regină era *Fecioara*. Velásquez, palatin și curtean, realizează teme mitologice și istorice precum și portrete, multe portrete, fără a uita, în patru ocazii, tema religioasă, temă ce îi era secundară. Nu lipsesc nici cîinii, nici caii tot atît de mîndri ca și călăreții lor. Murillo, neavînd nimic de curtean, lasă loc în pînzele sale lumii religioase pe care păturile populare o cereau ; apar oamenii străzii și ai spitalelor ca cei ai Sfintei Caritați, precum și scene din viața intimă de cămin, fără a lipsi portretele. Nici animalele nu lipsesc, însă sunt niște căței obișnuiți, și niște cai lipsiți de mîndrie. Nu este calul lui Paul și nici măgărușul care o duce pe Maria în Egipt.

Să ne închipuim pentru o clipă că Velásquez nu a părăsit Sevilla și că a persistat pe linia picturii pe care o cultivase pînă în 1623, și în care figurează, cu altă tehnică, o tematică asemănătoare celei a lui Murillo. Nu știm dacă pentru ambii ar fi fost loc în oraș. Pentru ambii și pentru Zurbarán și Valdés Leal... Singurul lucru de care suntem siguri este că dacă Diego Velásquez nu ajungea să simtă „ridicula necesitate madrilenă" de care ne spunea Juan Ramón Jiménez, și care îl conduse la abandonarea Sevillei, el, în loc de a solicita rasa de călugăr al ordinului religios Santiago, ar fi putut cere să fie frate al Sfintei Caritați... la fel ca și Murillo.

moda, altfel

„Le style est l'homme même" (I) (Buffon)

1900... GUSTAV KLIMT

În 1968, la 50 de ani după moartea sa, **Viena**, după ce în 1900 îl considerase prea „art nouveau", îl găsește pe, de fapt, „bizarul, extraordinarul, uluitorul" Gustav Klimt, foarte psihedelic".

Mintea umană, permanent cercetătoare, „specializată" în a da verdicte, adesea prevede fenomene naturale, cataclisme naturale dar nu prevede (adesea nici nu ține seama de...) apariția unei personalități artistice, științifice, politice ce își va pune puternic amprenta spirituală asupra unei generații, asupra unei epoci. Nenumărați creatori de artă sau de revoluții științifice par pur și simplu „extratereștri" în vremea lor.

În 9 februarie, 1918, cimitirul vienez Hietzinger îl primește ca pensionar pentru eternitate pe Gustav Klimt. Jurnalele vremii erau alarmante și alarmate, căci anunțau cu titluri fierbinți că „Bolșevicii sînt la Kiev" și că sînt „Zece mii de morți în Rusia". Imperiul austro-ungar n-avea cum să mai trăiască, fierberea era pe dedesubt, uraganul politic al morții era dezlănțuit. Gustav Klimt a murit la 56 de ani. În fața mormîntului încă deschis, un critic a ținut un discurs **nostradamusist (!)** prin care spunea că revine generației viitoare sarcina de a se pronunța în legătură cu locul pe care G.K. îl va ocupa în pictură. Și iată că, deși el rămîne „bizarul, extraordinarul, uluitorul" G.K. emoția pe care picturile lui o provoacă este la fel de puternică și de ambiguă. Ceea ce în epoca sa a fost considerat scandalos în tablourile sale, astăzi e seducător, fascinant, magnetizant, hipnotizant. Fiecare tablou al său este o enigmă (sau ne propune o enigmă), uneori este un răspuns neașteptat de prompt la o enigmă din spiritul receptorului dar și într-un caz, și în celălalt, întîlnirea cu G.K. ne neliniștește. În pînzele lui mișcarea e neîntreruptă ca în natură, ca în viața omului, ca în mintea omului, ca în dorințele și visele omului. „Maniera" lui a fost considerată naturalistă, impresionistă, simbolistă, pointilistă, tachistă, atinsă vizibil de **fluența** lui Degas, de ascuțimea ironică a lui Toulouse-Lautrec, de vigoarea și lirismul lui V. Van Gogh, de delicatețea vaporoasă a portretelor feminine realizate de Boldini, tributară hieratismului figurilor din mormintele egiptene, alegorică și morbidă ca a prerafaeliților sau ca aceea a lui Gustave Moreau, impresionantă prin contururi ce ne trimit gîndul în misteriosul frescelor, contururi precise, glasate care-l evocă și pe Puvis de Chavannes, aurită ca arta bizantină, plină de insinuare în imortalizarea înlănțuirilor de mîini, trupuri, fețe umane, ornamentată cu geometrizări răspîndite „ca o lepră glorioasă", ca o pajiște împestrițată cu flori, debordantă de un erotism triumfător, dar și de o spaimă cumplită, de o senzație aproape serafică (unii spun **trivială**) de îmbinare a dragostei cu moartea (Eros și Thanatos), a suferinței cu bucuria, a tinereții cu bătrînețea..., marcată stresant de arta japoneză...

Toate acestea, mai mult sau mai puțin familiare spiritului germanic (chiar și celui cult), receptate, „rumegate", asimilate, exprimate însă atît de nou, atît de ciudat, au făcut ca „mințile umane" înconjurătoare creatorului G.K. în epoca sa (nu e singurul caz, ci confirmă regula), să-l considere un „STRĂIN ÎN ȚARA LUI", dar și în epoca sa.

Poate tocmai aceste aprecieri ni-l apropie, ni-l fac familiar și mai ales generator de venerație, nouă ce ne cuprindem de farmecul sfînt al mesajului pictural, iscălit GUSTAV KLIMT.

Corina Cristea

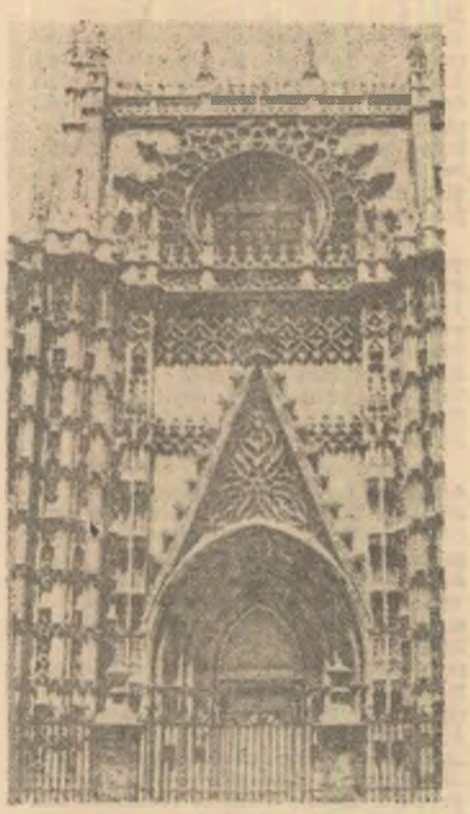

FRANCISCO MORALES PADRON

Profesor emerit al Universității din Sevilla și rector al Academiei Regale de Litere din Sevilla. Este membru al unor organisme internaționale și naționale (vreo treizeci) ; a funcționat ca docent al unor Universități din Puerto Rico, Venezuela și Argentina. A publicat un nesfîrșit număr de articole precum și mai multe cărți : Istoria Americii ; Cuceritorii Americii ; Istoria Descoperirii și Cuceririi Americii ; Teorie și Legi ale Cuceririi ; America în romanele sale ; Istoria unor Relații Dificile etc., etc.

SEVILLA, ORAȘUL IMPĂRAȚILOR

Nu e ceva la îndemînă — am spune chiar că este imposibil — să întîlnim un oraș care să fi fost patrie a doi împărați ai unei Rome stăpînă a lumii pe vremea cînd ei domneau, așa cum a fost Italica. Aflată la șapte kilometri de Sevilla, pe calea care duce spre Extremadura, acolo zac astăzi ruinele primei întemeieri romane din afara peninsulei originare. Întemeierea ei a avut loc în anul 206 î.e. printr-o hotărîre a lui Publius Cornelius Scipion „Africanul", după ce îi învinse pe cartaginezi la Ilipa/Carmona. Apian ne spune că numele de *Italica* a fost dat drept compliment pe care a vrut să-l facă primilor locuitori, soldați răniți și veterani cărora Scipion dorise să le acorde un adăpost. Locul le reamintea soldaților țara lor de baștină. Pe acest tărîm cu o climă plăcută și aproape de rîurile Betis și Guadiamar, de unde orașul lua apă pentru viața de zi cu zi, așezarea a fost ridicată pe un deal din cele multe asemănătoare. Nu prea departe se afla cealaltă așezare El Carambolo, avară cu secretul păstrat în profunzimea ei. Umilul sat de cetățeni romano-italieni este deja un municipiu în timpul războaielor civile dintre Cezar și fiii lui Pompei. Cu împăratul Adrian, Italica primește titlul onorific de colonie și trece, fără îndoială, la noua sa situare acolo unde azi se află Santiponce, pe locul ruinelor actuale. Adrian, amintește Dio Casio, „a onorat orașul patrie al său cu măreție și i-a oferit multe și magnifice daruri". Aceste atenții imperiale au determinat ivirea unei noi Italica, cea de la Termele cele Mari și din Amfiteatru (secolul II d.C.). Un oraș cu un amfiteatru sau coliseu pentru mai mult de 25.000 de spectatori (proveniți cu toții de prin împrejurimi), cu mai mult de zece kilometri de străzi pavate, o împrejmuire defensivă de vreo trei kilometri, un lung apeduct de la Guadiamar și Paterna...

Din două familii romane cu puternice rădăcini în Andaluzía, cea-a lui Ulpiu și a lui Aeliu, se vor naște în secolul II d.C. italicienii Traian și Adrian. Marcus Ulpius Traianus, a fost primul spaniol, primul andaluz și primul provincial, înălțat la rang imperial. Militar magnific, a stăpînit Dacia și a dat Imperiului maxima sa expansiune teritorială. Al doilea, educat de ruda sa Traian, care a jucat rolul de tată adoptiv, luptă împreună cu acesta în războaiele dacice și îl succede la imperiu în anul 117. El este răspunzător mai ales de dezvoltarea și înfrumusețarea orășenească a Italicei, care se menține de-a lungul secolelor trei și patru, constituind epoca sa de splendoare. Apoi începe declinul ce se consumă în secolul VI, și la sfîrșitul căruia este doar un tîrgușor mizerabil transformat în ruine în epoca musulmană. Sunt unii care îl denumesc în mod greșit Sevilla cea Veche.

Italica și împrejurimile ei încărcate de melancolie ca tot ce a fost și nu mai este. Totul pare ca o plimbare pe înserat cînd constați revenirea și dominarea naturii, precum și lipsa cu desăvîrșire a unor vieți care și-au realizat ciclul lor pe acest scenariu. Pe aici nu se plimbă nimeni, nimeni nu umblă și nimeni nu aleargă pe drumurile pietruite ; nimeni nu coboară și nimeni nu urcă scările care duc la etajul al doilea al locuințelor ; nimeni nu se adăpostește sub portice și nimeni nu face comerț în ele ; nimeni nu se joacă pe dalele pavajului ; nimeni nu se îndreaptă spre necropole ; nimeni nu se odihnește în curțile interioare ale caselor Exedra sau ale Păsărilor ; nimeni nu se îndreaptă spre amfiteatru, la circ, la teatru sau la terme pentru a se bucura de gladiatori, de cursele de cai, de histrioni sau de băi. Este greu să reconstruiești casele cu ajutorul imaginației, să populezi străzile cu oameni, să îmbraci masa de piatră a coliseului cu plăci de marmură și să finisezi tribunele...

Să-l lăsăm pe poet a cărui proză convingătoare ne-a sosit de-a lungul timpului „...în mijlocul acelor relicve jalnice, care în ciuda secolelor scurse se mai află încă în acest ținut nelocuit pe care azi îl denumim Sevilla cea Veche, cu toate că grandorile sale nu sunt încă acoperite de morminte, și în liniștea bătrînei așezări, cel mai distrat călător strigă din secole faima iluștrilor săi fii, și cere pentru acele relicve distruse admirație și respect dînd în vileag că acolo au fost primele patrii ale lui Traian, ale lui Adrian..."

Sevilla pentru a răni

Dacă luăm lirica drept Ghid pentru Sevilla vom constata că *orașul în sine*, cu ajutorul unor adjective ne este arătat cel mai bine de ghizi poeți. Și împreună cu orașul, Fluviul și Giralda, două caracteristici ale urbei considerate simboluri. Ele sunt însuși orașul. Fără Fluviu și fără Giralda, Sevilla nu este Sevilla ; Turnul este unic, fără egal ; în ce privește Fluviul, el ne dă senzația că izvorăște și moare chiar în Sevilla. Urbea cu dorința ei posesivă de femeie frenetic îndrăgostită, a devenit împreună cu Turnul și cu Fluviul, conștientă că fără Fluviu și fără Turn ea nu ar mai exista.

Nu există fluviu în lume, scria Juan Ramón Jiménez, care să aibă un nume mai lichefiat, ca acest Guadalquivir. „Litera G este scrisă în munți, printre leandri iar litera R se deschide și se închide în Sanlucar și apoi se găsește în litera M a mării Atlantic". Miguel Hernández îi dorește fluviului, într-un ceas dramatic pentru Spania, să aștepte... cînd deja García Lorca afirmase că „Pentru corăbiile cu pînze Sevilla are un drum..." Fluviul. Un fluviu care „curge între portocali și măslini", și căruia Federico îi adaptă un cîntec al lui Lope fredonîndu-l ca un chefliu :

„Vai fluviu al Sevillei
ce chip frumos ai
plin de pînze albe
și ramuri verzi".

Este un fluviu vesel, poetic, care, de sigur, poate deveni feroce și periculos aducînd teroarea, cum s-a întîmplat lui Lorca, într-o noapte de neuitat a anului '27. Fluviul crește, în stare de inunde urbea, înecînd-o :

„Sevilla, trezește-te
pentru a nu te îneca în fluviu".

„Oraș al fluviului", fluviul prin excelență, îl numește Miguel Hernández. Fluviul este coordonata orizontală în încercarea de a situa-descrie orașul și Giralda este coordonata verticală: „Giralda ușoară, transparentă — mai mult sau mai puțin decît cristalul" în proza poetului din Moguer. Turnul împodobit în aprecierea poetului din Granada. Eleganța, transparența, voioșia Turnului cel Mare definesc fa urbană. Dacă Guadalquivir este *Fluviu* prin antonomază, Giralda este *Turn* prin excelență. Fluviu și Turn sunt Sevilla contopindu-se cu ea :

„Sevilla este un turn
plin de fine arcuiri"

cîntă Lorca. Și Juan Ramón Jiménez care o numește cu numele ei, o lingușește curtînd-o frumoasă, vesel fină, blondă, inefabilă...

„Inefabilă Giralda,
grație și inteligență, trestie slobo
— O sfeșnic de lumină !
pare că se leagănă, vîntului, cerul
din cerul imens, cerul
care deasupra-peste ea-îl are,
plantă inefabilă, paradisul !"

Frumoasă, veselă, blondă, fină, inefabilă... Adjective pentru un turn care foarte bine, se potriveau pentru un oraș. Drăgăstoasă, zveltă, creștină. Adjective pentru un oraș care foarte bine se potriveau pentru un turn. Adjective de Miguel Hernández care denumit Sevilla oraș de măslini, oraș al fluviului, oraș al taurului... etern grațios oraș, oraș al tinerilor...

„Oraș îndrăgostit, orașul cel mai
zvelt,
care, deasupra unui turn pot
fixată :
Sevilla".

Dezmierdări în plus ca cele ale agnicului Miguel Hernández nu se mai pot face orașului.

„Sevillei îi acord dezmierdările
care le fac ție..."

cîntă Juan Ramón Jiménez. Dezmierdări pentru un oraș frămîntat de ei și împreună cu ei și care din ei trăiește. Sevilla inundată fantastic, inundată de toate rîndunicile din lume în imaginația lui Juan Ramón Jiménez ; rîndunici care zboară ca într-o rotire de ceață plutitoare peste orașul care reprezintă sufletul poetului Becker. Sevilla Roma andaluză.

„Sevilla pentru a răni
Cordoba pentru a muri"

În românește
Ezra Alhasid

continuare în pag. a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 59 67 60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi, ISSN 1220—626 x
20 LEI